

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Коломийський навчально-науковий інститут

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор Михайлишин Е.Й.
“ 16 ” “ 09 ” 2016 року

**Наскрізна програма практики
Коломийського навчально-наукового інституту
за спеціальностями**

- 014 Середня освіта (українська мова і література)
- 014 Середня освіта (фізична культура)
- 013 Початкова освіта
- 014 Середня освіта (історія)
- 053 Психологія

Коломия – 2016 рік

Наскрізна програма практики Коломийського навчально-наукового інституту
за спеціальностями

014 Середня освіта (українська мова і література)

014 Середня освіта (фізична культура)

013 Початкова освіта

014 Середня освіта (історія)

053 Психологія

„13” вересня 2016 р. — 169 с.

Розробник: Волощук Галина Михайлівна, кандидат філологічних наук, доцент
кафедри філології, керівник практики Коломийського навчально-наукового інституту

Робоча програма затверджена на засіданні Вченої ради Коломийського навчально-
наукового інституту.

Протокол від “14” вересня 2016 р. № 2.

Голова Ю. В. Плекан Плекан Ю.В.
(підпис)

„14” вересня 2016 р.

Схвалено науково-методичною радою Коломийського навчально-наукового інституту.

Протокол від “13” вересня 2016 р. № 1.

„13” вересня 2016 р.

Голова В. В. Лаппо Лаппо В.В.
(підпис)

©Волощук Г.М., 2016 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Наскрізна програма практики студентів Коломийського навчально-наукового інституту розроблена з урахуванням Законів України «Про освіту» (від 23.05.1991 р. № 1060-Х), Закону України «Про вищу освіту», Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України / Наказ Міністерства освіти України від 8.04.1993 р. № 93 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міносвіти № 351 (v0351281-94) від 20.12.94), Національних доктрин розвитку освіти (Указ Президента України від 17.04.2002 р. №347/2002), Постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти» з урахуванням Положення про організацію освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника та Положення Університету про проведення практик, а також також навчальних планів спеціальностей 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта. Українська мова і література, 014 Середня освіта. Фізична культура, 014 Середня освіта. Історія, 053 Психологія.

Мета та завдання наскрізної програми практики студентів полягає в узагальненні та структуруванні усіх етапів професійної підготовки майбутніх фахівців за спеціальностями 013 Початкова освіта, 014 Середня освіта. Українська мова і література, 014 Середня освіта. Фізична культура, 014 Середня освіта. Історія, 053 Психологія: формування стійкого професійного інтересу до обраної спеціальності, ознайомлення зі специфікою і змістом роботи в різних закладах освіти та створення уявлень про свою спеціальність як сферу майбутньої діяльності, утвердження професійних умінь і навичок.

Зміст наскрізної програми практики студентів Коломийського навчально-наукового інституту включає програми чотирьох етапів навчальної та виробничої практик спеціальності 014 Середня освіта. Українська мова і література, зокрема: навчальна фольклорна та навчальна діалектологічна практика, виробнича педагогічна (навчально-виховна) практика у середніх класах та виробнича педагогічна (навчально-виховна) практика у старших

класах; програми трьох етапів навчальної та виробничої практик спеціальності 014 Середня освіта. Фізична культура , зокрема: навчальна практика в закладах середньої освіти, виробнича практика в дитячих оздоровчих таборах, виробнича педагогічна практика; програми трьох етапів навчальної та виробничої практик спеціальності 013 Початкова освіта, зокрема: навчальна практика, виробнича педагогічна практика 1, виробнича педагогічна практика 2; програми 4 етапів навчальної та виробничої практик спеціальності 053 Психологія, зокрема: навчальна ознайомлююча практика, навчальна психодіагностична, навчальна професійно-розвивальна практика, виробнича практика; програма чотирьох навчальної та виробничої практик спеціальності 014 Середня освіта. Історія, зокрема: навчально-ознайомлююча в закладах середньої освіти, навчальна археологічна, виробнича літня педагогічна та виробнича практика в школах.

Організація і керівництво практиками. Згідно з навчальними планами загальне керівництво практиками здійснює адміністрація інституту, а методичне управління забезпечують методисти-викладачі кафедри філології, кафедри соціально-економічних та природничих дисциплін, кафедри педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту та керівник практики Коломийського навчально-наукового інституту. Студенти поділяються на підгрупи, де кожна за розкладами шкіл працює на базах практик.

Обов'язки керівника практики:

Керівник практики від інституту – фахівець із числа досвідчених викладачів-методистів, який керує практикою студентів.

Обов'язки:

- заздалегідь здійснювати підготовку баз практики;
- забезпечувати проведення всіх організаційних заходів перед початком практики (інструктаж про дотримання правил техніки безпеки разом дирекцією, етики спілкування в педагогічному та учнівському колективах, надання студентам-практикантам необхідних документів: направлення, програма з методичними матеріалами, щоденник, індивідуальний план); ознайомлювати з документами звітності про проходження практики;

- організовувати розподіл студентів на педагогічну практику в заклади середньої освіти;
- оформляти направлення для студентів-практикантів у школи; забезпечувати студентів-практикантів необхідними документами (програма практики, щоденник обліку роботи студента, індивідуальний щоденник студента);
- організовувати зустріч студентів-практикантів з дирекцією школи, вчителями-предметниками та класними керівниками;
- на основі даних, отриманих від старост підгруп (впродовж першого тижня), скласти зведений графік практики (розклад уроків, місце і дні пробних залікових уроків, виховних та позакласних занять);
- перевіряти звітну документацію і подавати загальний звіт про проведення практики університетському керівнику;
- виставляти диференційну оцінку за педагогічну практику із врахуванням виконання всіх видів завдань практики;
- контролювати виконання студентами-практикантами правил внутрішнього розпорядку;
- у складі комісії приймати залік з практики, оформляти звіт із зауваженнями і пропозиціями щодо покращення практик студентів, який затверджують завідувачі кафедр інституту.

Методисти від профільних кафедр :

- спільно з дирекцією школи розподіляють студентів-практикантів за класами;
- беруть участь у настановчих і підсумкових нарадах щодо організації навчальних та виробничих практик;
- надають студентам методичну допомогу в підготовці до уроків, позакласних занять, затверджують конспекти пробних і залікових уроків;
- відвідують уроки студентів-практикантів, беруть участь в їх обговоренні, оцінюють їх;
- знайомлять студентів-практикантів з досвідом роботи вчителів школи;

- здійснюють контроль та проводять консультації для студентів на об'єктах практики;
- спільно з методистами об'єктів практики проводять оцінювання практичної роботи студента-практиканта;
- складають характеристику на кожного члена підгрупи, організовують проведення захисту результатів практики;
- консультують старосту підгрупи щодо підготовки звіту про проходження практики та його виступу на підсумковій конференції;
- надають студентам-практикантам можливість користуватись необхідною документацією та літературою під час виконання практичних завдань; забезпечують відповідну методичну допомогу практикантам з організації та проведення уроків і позаурочних заходів у закладах освіти; надають адресну допомогу під час виконання навчальних завдань практики;
- здійснюють облік відвідування студентами об'єктів практики; в разі порушення ними трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку, спричиненні конфліктів тощо повідомляють у навчальний заклад;
- контролюють виконання студентами-практикантами завдань відповідно до індивідуального плану;
- проводять разом зі спеціалістами з безпеки життєдіяльності інструктаж з охорони праці і техніки безпеки.

Бази практик

Базами практик є заклади середньої освіти міста Коломиї, а також школи, де студенти працевлаштовані або ж мають змогу пройти практику за майбутнім місцем працевлаштування. Студенти заочної форми навчання проходять практику за місцем проживання (здаючи керівнику-методисту відношення з бази практики). Заклад середньої освіти повинен відповідати таким вимогам: мати відповідну матеріальну базу, необхідну для проведення практик, певну кількість середніх і старших класів, у цьому навчальному закладі повинні викладати висококваліфіковані фахівці, адміністрація й педагогічний колектив повинні дати згоду прийняти студентів на практику у визначений термін.

Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів в умовах практик

поводиться за 100 бальною шкалою, що подано нижче:

90 – 100 – відмінно (A)

80 – 89 – добре (B)

70 – 79 – добре (C)

60 – 69 – задовільно (D)

50 – 59 – задовільно (E)

25 – 49 – незадовільно з можливістю повторного складання (FX)

1 – 24 – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F)

Структура наскрізної програми практики студентів Коломийського навчально-наукового інституту

Види практик	Кафедра	Галузь знань Спеціальність Спеціалізація Українська мова і література	Курс	Семестр	Кількість тижнів	Кількість годин			Форми контролю
						Всього годин	Кредитів ECTS		
Галузь знань 01 Освіта Педагогіка 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями) Українська мова і література									
I. Навчальні практики 1. Фольклорна	Кафедра філології	014 Середня освіта (українська мова та література) ОР- бакалавр	I	2	2	90	3		залік
2. Діалектологічна	Кафедра філології	014 Середня освіта (українська мова та література) ОР- бакалавр	II	4	2	90	3		залік
II. Виробничі практики 1. Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в середніх класах)	Кафедра філології	014 Середня освіта (українська мова та література) ОР- бакалавр	III	6	6	270	9		залік
2. Виробнича навчально-виховна педагогічна практика (в старших класах)	Кафедра філології	014 Середня освіта (українська мова та література) ОР- бакалавр	IV	8	6	270	9		залік
		014 Середня освіта (Фізична культура)							

I. Навчальні практики 1.Навчальна практика в ЗСО	Кафедра педагогіки і психології	014 Середня освіта (Фізична культура) ОР-бакалавр	III	6	2	90	3		залік
II. Виробничі практики 1. Виробнича практика в літніх оздоровчих таборах	Кафедра педагогіки і психології	014 Середня освіта (Фізична культура) ОР-бакалавр	III	6	4	180	6		залік
2.Виробнича педагогічна практика в школі	Кафедра педагогіки і психології	014 Середня освіта (Фізична культура) ОР-бакалавр	IV	8	6	270	9		залік
		Галузь знань 01 Освіта Педагогіка 013 Початкова освіта							
I. Навчальні практики 1.Навчальна практика	Кафедра соціально-економічних та природничих дисциплін	013 Початкова освіта ОР-бакалавр	I	2	2	90	3		залік
II. Виробничі практики 1.Виробнича практика 1	Кафедра педагогіки і психології, кафедра філології, кафедра соціально-	013 Початкова освіта ОР-бакалавр	III	6	4	180	6		залік

	економічних та природничих дисциплін								
2.Виробнича практика 2	Кафедра педагогіки і психології, кафедра філології, кафедра соціально-економічних та природничих дисциплін	013 Початкова освіта ОР-бакалавр	IV	7	6	270	9		залік
		05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія							
I. Навчальні практики 1.Навчальна (ознайомлююча)	Кафедра педагогіки і психології Коломийського інституту	053 Психологія ОР-бакалавр	I	2	2	90	3		залік
2.Навчальна (психодіагностична)	Кафедра педагогіки і психології Коломийського інституту	053 Психологія ОР-бакалавр	II	3	2	90	3		залік
3.Навчальна (професійно-розвивальна практика)	Кафедра педагогіки і психології Коломийського інституту	053 Психологія ОР-бакалавр	III	6	2	90	3		залік

I. Виробничі практики 1.Педагогічна практика	Кафедра соціально- економічних та природничих дисциплін Коломийського інституту		IV	8	4				екзамен
---	---	--	----	---	---	--	--	--	---------

ЗМІСТ НАСКРІЗНОЇ ПРОГРАМИ ПРАКТИКИ

Спеціальність 014 Середня освіта. Українська мова і література

РОЗДІЛ І. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ

1.1. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ФОЛЬКЛОРНОЇ ПРАКТИКИ

I курс, 2-й семестр

Змістовий модуль 1. Історико-етнографічна специфіка регіону. Характеристика носіїв фольклору.

Тема 1. Історія населеного пункту, у якому велися фольклорні записи. Коли створений, вихідцями з яких територій. Які міграційні процеси відбувалися пізніше. Характер населення за етнічними, віковими, соціальними критеріями.

Тема 2. Паспорт носія: Прізвище, ім'я, по-батькові. Вік. Де народився, якщо змінював місце проживання, то у якому віці. Освіта. Професія. Характер занять. Від кого і коли засвоїв фольклорний репертуар. Як часто виконує фольклорні твори. Кому передає фольклорні твори, хто їх від нього засвоїв. Адреса.

Тема 3. Паспорт твору: від кого записаний, ким записаний, коли записаний, як визначає жанр та назву твору виконавець, наукове визначення жанру. Перелік інформантів із вказівкою сторінок, на яких викладено їх репертуар.

Модуль 2. Тематична та жанрова своєрідність фольклорного матеріалу.

Тема 4. Календарно-обрядовий фольклор. Сезонно-господарський фольклор.

Тема 5. Родинно-обрядовий фольклор. Народження, хрестини, пострижини. Весілля. Похорон, поминання.

Тема 6. Релігійно-світоглядний фольклор (міфологічно-світоглядні, християнсько-релігійні, чарівні, фантастично-героїчні твори: легенди, духовні пісні, демонологічні оповідання, прислів'я і приказки, загадки, казки).

Тема 7. Історичний фольклор (твори про історичні, політичні події та особи далекого й недавнього минулого: пісні, перекази, оповідання, прислів'я і приказки, анекдоти).

Тема 8. Побутовий фольклор (твори про побут, взаємини різних верств народу, соціальних груп, різних народів; про родинне життя і взаємини: суспільно-побутові та родинно-побутові пісні, балади, перекази, оповідання, анекдоти, прислів'я і приказки, казки).

Шкала оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах фольклорної практики

ЗМ 1	ЗМ2	Підсумковий контроль	Підсумковий контроль	Сума балів
Теми 1, 2, 3	Теми 4, 5, 6, 7, 8	Якість та системність оформлення матеріалу	Зміст фольклорного матеріалу	залік
20	30	20	30	100

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. *Бріцина Олександра*. Сучасні аспекти методики збирання народної прози // Народна творчість та етнографія. – Київ, 2003. – № 3. – С. 24–34.
2. *Бріцина Олександра*. Текстологічні аспекти методики фіксації народної прози // *Бріцина Олександра*. Українська усна традиційна проза: питання текстології та виконавства. – Київ, 2006. – С. 146–180.
3. *Глушко Михайло*. Методика польового етнографічного дослідження: Навчальний посібник. – Львів, 2008. – 288 с., іл.
4. *Давидюк Віктор, Гром Олена, Гунчик Ігор, Завітій Богдан*. Автентика фольклору: Традиція і сучасність / Питальник для польових експедицій. –Луцьк, 1996. – 30 с.
5. *Луканюк Богдан*. Пам'ятка студента-практиканта і збирача-початківця: Методичні рекомендації для студентів спеціальності 7.020205 "Музичне мистецтво" спеціалізації "Викладач, артист, керівник фольклорного ансамблю". – Рівне: РДГУ, 2001. – 24 с.
6. *Луканюк Богдан*. Типові форми музично-етнографічної документації. –Львів, 1981. – 24 с.

7. *Мацієвський Ігор*. Питання документації народної інструментальної музики // Актуальні питання методики фіксації та транскрипції творів народної музики: Збірник наукових праць. – Київ, 1989. – С. 5–24.
8. *Мишанич Михайло*. Архівне опрацювання народновокальних творів: Методичні рекомендації з музично-етнографічної транскрипції. – Львів, 1995. – 20 с.
9. *Мишанич Михайло*. Гаївки: Сюжетно-тематичний польовий питальник. – Львів, 1996. – 16 с.
10. Музично-етнографічна практика: Методичні рекомендації для теоретико-композиторського факультету / Уклав *Богдан Луканюк*. – Київ: МКНЗМК, 1995. – 31 с.
11. Програма, запитальники та методичні поради дослідникам народної культури України / Упорядники *Лідія Орел, Катерина Міщенко*. – Київ: ІСДО, Музей народної архітектури та побуту України, 1995. – 231 с.
12. *Рибак Юрій*. Народновокальна творчість Середнього Полісся (розширений питальник): Методичні рекомендації для студентів кафедри музичного фольклору: Вид. 2-ге, доп. – Рівне, РДГУ, 2010. – 26 с.
13. *Танцюра Гнат*. Записки збирача фольклору. – Київ, 1958. – 101 с.
14. Фольклористика: Програма та методичні рекомендації до проведення фольклорної практики студентів філологічного факультету / Уклали *Лідія Дунаєвська, Леонід Шурко*. – Київ, 2000. – 40 с.
15. Фольклорна збирацька практика з курсу "Українська народна музична творчість": Методичні рекомендації / Уклали *Михайло Мишанич, Ірина Довгалюк*. – Київ: РУМК, 1992. – 12 с.
16. Фольклорна практика: Методичні вказівки та програма для студентів перших курсів філологічних факультетів та вчителів / Уклали *Т. Борисюк, І. Денисюк, І. Остатик*. – Луцьк, 1986. – 42 с.

1.2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

III курс, 4-й семестр

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Мета навчальної діалектологічної практики – збір та систематизація діалектного говіркового матеріалу, закріплення та практичне застосування теоретичних знань, отриманих в теоретичних курсах з різних дисциплін філологічного циклу, насамперед “Українська діалектологія”, розширення виражальних можливостей мовлення та розвиток комунікативних навичок студентів.

Зазначеною вище метою зумовлені **завдання практики**:

- виявити основні регіональні мовні особливості населеного пункту;
- зафіксувати та описати фонетичні, лексикологічні та граматичні риси діалектного мовлення у досліджуваній говірці;
- проаналізувати характер та основні локальні форми трансмісії місцевої діалектної традиції;
- встановити належність досліджуваної говірки до відповідного діалекту та визначити її місце на карті говорів української національної мови;
- навести статистичні показники функціонування діалектних мовних одиниць у досліджуваній говірці;
- простежити специфіку взаємодії діалектних ознак говіркового мовлення з нормами української літературної мови.

Компетентності, якими повинні оволодіти студенти.

У процесі проведення практики студент повинен **знати**:

- фундаментальні теоретичні основи української діалектології;
- лінгвістичні критерії, на основі яких необхідно визначати діалектні ознаки мовних одиниць, що функціонують у говірковому мовленні;
- основні фонетичні, лексикологічні та граматичні ознаки діалектизмів, виявлених у досліджуваній говірці;
- історію формування говірки відповідного населеного пункту, динаміку функціонування діалектизмів у говірковому мовленні.

Під час діалектологічної практики студенти повинні отримати й розвинути **навички та вміння**:

- самостійно отримувати необхідну інформацію зі збору діалектного матеріалу, спілкуватися із носіями місцевої говірки;
- фіксувати діалектні риси відповідно до наукових вимог запису та укладання діалектного матеріалу;
- користуватися аудіо-візуальними засобами запису діалектного матеріалу “з голосу” носіїв говірки;
- вести щоденник польових записів;
- самостійно систематизувати та класифікувати зібраний діалектний матеріал.

Міждисциплінарні зв'язки. Відпрацювання практичних навичок під час діалектологічної практики спирається на теоретичні знання, отримані не лише в процесі вивчення теоретичного курсу “Українська діалектологія”, але й на первинну філологічну підготовку, що включає навчальні дисципліни «Сучасна українська мова», «Вступ до мовознавства», «Усна народна творчість», «Орфографічний практикум української мови», «Історія української літератури» та ін. Актуалізуються також знання з історії України, історії української культури та українознавства.

Сама технологія сучасного діалектологічного запису вимагає вільного володіння аудіо-візуальними фіксувальними пристроями, а систематизація та первинна обробка матеріалів пов'язана із перенесенням їх на електронні носії, а отже актуалізуються знання та навички, отримані в процесі вивчення інформатики та комп'ютерної обробки текстів. Водночас така діяльність сприяє розвитку навичок роботи із комп'ютером та долученню майбутніх вчителів до роботи з новітніми технічними засобами.

Отже, робота під час практики передбачає та обумовлює широкі міждисциплінарні зв'язки, поглиблює фахову підготовку бакалаврів-філологів.

Практичне значення: розвиток комунікативних здібностей та навичок спілкування із людьми різного віку, вмінь вибудовувати бесіду та добувати необхідну інформацію, що необхідно для майбутнього вчителя; розвиток навичок транскрибування тексту – обов'язкова складова лінгвістичної підготовки; формування навичок класифікації та аналізу діалектного матеріалу – необхідний

складник мовознавчої й загальної філологічної підготовки; розвиток навичок роботи із технічними засобами – розвиток методичних можливостей майбутніх педагогів.

Наукове значення: накопичення регіонального діалектного матеріалу, що може прислужитися для видання різноманітних наукових та навчально-методичних праць, та хрестоматій з української діалектології; підготовка бази для написання студентських та аспірантських робіт із питань української мови й діалектології.

Місце проведення практики - населенні пункти Західного регіону, насамперед, Івано-Франківська область, а також села, де проживають студенти-практиканти.

Керівництво практики здійснюють науково-педагогічні фахівці кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту згідно із навчальним навантаженням. Загальне керівництво, визначення мети та завдань, місцевості, у якій будуть проводитися записи, покладається на одного з викладачів кафедри, що читає мовознавчі дисципліни, зокрема курс «Українська діалектологія».

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Змістовий модуль 1. Фонетичні явища в говірках південно-західного наріччя.

Тема 1. Особливості вокалізму місцевих говірок Івано-Франківщини.

Тема 2. Особливості консонантизму місцевих говірок Івано-Франківщини.

Тема 3. Взаємодія говіркового мовлення з літературною мовою на фонетичному рівні. Фонетичний аналіз текстів.

Змістовий модуль 2. Лексичні та граматичні особливості говірок південно-західного наріччя.

Тема 4. Словниковий склад місцевих говірок. Спостереження над загальноновживаною побутовою, сільськогосподарською, будівельною, обрядовою лексикою та ономастикою.

Тема 5. Морфологічні явища у зв'язних текстах місцевих говірок.

Тема 6. Діалектні ознаки синтаксичних конструкцій у місцевому говірковому мовленні.

Тема 7. Укладання хрестоматії текстів. Визначення належності говірки до певного мовно-територіального утворення.

Змістовий модуль 1. Фонетичні явища в говірках південно-західного наріччя.

Тема 1. Особливості вокалізму говірок Івано-Франківщини.

Тема 2. Особливості консонантизму місцевих говірок.

Тема 3. Взаємодія говіркового мовлення з літературною мовою на фонетичному рівні. Фонетичний аналіз текстів.

Змістовий модуль 2. Граматичні та лексичні особливості говірок південно-західного наріччя.

Тема 4. Морфологічні явища у зв'язних текстах місцевих говірок.

Тема 5. Словниковий склад місцевих говірок. Спостереження над загальноновживаною побутовою, сільськогосподарською, будівельною, обрядовою лексикою та ономастикою.

Тема 6. Укладання хрестоматії текстів. Визначення належності говірки до певного мовно-територіального утворення.

Шкала оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах діалектологічної практики

ЗМ 1	ЗМ2	Підсумковий контроль		Сума балів
Теми: 1,2,3	Теми: 4,5,6	Матеріали хрестоматії	Звіт про діалектологічну практику	
30	30	30	10	100

ЛІТЕРАТУРА

1. Атлас української мови. – Т. 1. – К., 1984; Т. 2.– К., 1988; Т. 3. – К., 2001.
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. – К., 1980. – 246 с.
3. Бичко З. М. Діалектна лексика Опілля. – Львів, 1997. – 136 с.
4. Вакалюк Я. В. Лексико-семантична характеристика назв одягу в говірках Прикарпаття // Проблеми української діалектології на сучасному етапі : тези, 1990. – С. 181-182.
5. Закревська Я. В. Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспекті. – К., 1976. – 163 с.

6. Закревська Я. В. Явище протези в західних говорах української мови // Дослідження і матеріали з української мови. – К., 1962. – Т. 2. – С. 62-69.
7. Залеський А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови. – К., 1973. – 156 с.
8. Кобилянський Б. В. Діалект і літературна мова. – К., 1960. – 276 с.
9. Лесюк М. П. Взаємодія діалектно-територіального та літературно мовлення // Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія / В. В. Грещук та інші. – Київ ; Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2006. – С. 79-96.
10. Матвіяс І. Г. Засади української діалектології // Мовознавство. – 2000. – № 1. – С. 3-9.
11. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. – К., 1960. – 164 с.

ДІАЛЕКТНІ СЛОВНИКИ

Південно-західне наріччя

I. Бойківський говір

1. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок : у 2 т. / М.Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – Т. I-II.
2. Свенціцький І. Бойківський говір с. Бітля / І. Свенціцький // Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка. – Львів, 1913. – Т. СХІV, Кн. II. – С. 116-153.

II. Волинський говір

1. Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині / О.К. Данилюк. – Луцьк, 1997. – 103 с.
2. Корзонюк М. Словник західноволинських говірок / М. Корзонюк // Українська діалектна лексика : збірник. – К., 1987. – С. 62-267.

III. Гуцульський говір

1. Горбач О. Словник говірки села Бродина повіту Радівці (Румунія) / О. Горбач // Гуцульські говірки : лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. – Львів, 2000. – С. 245-364.
2. Горбач О. Словник говірки села Негостина (Румунія) / О. Горбач // Діалектологічні студії. 3. Збірник пам'яті Ярослави Закревської. – Львів, 2003. – С. 422-453.

3. Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка (вівчарство у текстах) / М. Грицак. – Львів : Ін-т українознавства НАНУ, 2008. – 320 с. – (Серія «Діалектологічна скриня»).
4. Гуцульські говірки: короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. – Львів : Ін-т українознавства НАНУ, 1997. – 230 с.
5. Жегуц І. Словник гуцульського говору на Закарпатті / І. Жегуц, Ю. Піпаш. – Мюнхен, 2001. – 180 с.
6. Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березове : словник / М. Негрич. – Львів : Ін-т українознавства, 2008. – 224 с.
7. Піпаш Ю. Матеріали до словника гуцульських говірок (Косівська Поляна і Росішка Рухівського району Закарпатської області) / Ю. Піпаш, Б. Галас. – Ужгород, 2005. – 266 с.
8. Хобзей Н. В. Гуцульська міфологія : етнолінгвістичний словник / Н. В. Хобзей. – Львів, 2002. – 216 с. – (Серія «Діалектологічна скриня»).

IV. Закарпатський говір

1. Горбач О. Мармороська говірка й діалектний словник с. Поляни над р. Русковою (Румунія) / О. Горбач // Зібрані статті / О. Горбач. – Мюнхен. – Т. VIII. – С. 276-323.
2. Грицак М. А. Словник українських говорів Закарпатської області / М. А. Грицак // XII республіканська діалектологічна нарада: тези доповідей. – К., 1965. – С. 154-157.
3. Дзендзелівський Й. О. Практичний словник семантичних діалектизмів Закарпаття: на допомогу вчителям Закарпатської області / Й.О. Дзендзелівський. – Ужгород, 1958. – 48 с.
4. Дуйчак М. Словник мікротопонімів українських сіл Східної Словаччини: лексико-семантичні групи та структура / М. Дуйчак // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Пряшів, 1977. – Т. 8. – С. 321-448.
5. Панькевич І. Словник українських південнокарпатських говорів : питальник / І. Панькевич // Дружно вперед. – Пряшів, 1951. – № 2, 3 ; 1952. – № 1, 2, 3, 8.
6. Сабадош І. В. Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району / І. В. Сабадош. – Ужгород, 2008. – 480 с.

V. Лемківський говір

1. Вархол Н. Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини / Н. Вархол, А. Івченко. – Пряшів, 1990. – 160 с.
2. Горбач О. Південно-лемківська говірка й діалектний словник села Красний Брід бл. Меджилаборець (Пряшівщина) / О. Горбач // Зібрані статті. – Т. V : Діалектологія / О. Горбач. – Мюнхен, 1993. – С. 524-669.
3. Горошак Я. Перший лемківсько-польський словник / Я. Горошак. – Легніца, 1993. – 254 с.
4. Панцьо С. Матеріали до словника лемківських говірок (дієслівна лексика) / С. Панцьо. – Тернопіль, 1997. – Ч. 1. – 54 с.
5. Пиртей П. С. Короткий словник лемківських говірок / П. С. Пиртей. – Івано-Франківськ, 2004. – 362 с.
6. Пиртей П. С. Словник лемківської говірки / П. С. Пиртей. – Legnica ; Wrocław, 2001. – 345 с.

VI. Надністрянський говір

1. Бичко З. М. Словник діалектної лексики с. Грабовець Стрийського району Львівської області : матеріали до вивчення курсу «Українська діалектологія» / З. М. Бичко. – Львів : Львівський держ. ун-т ім. І. Франка, 1992. – 28 с.
2. Горбач О. Південнонадністрянська говірка і діалектний словник села Романів Львівської області / О. Горбач // Зібрані статті. – Т. V : Діалектологія / О. Горбач. – Мюнхен, 1993. – С. 56-156.
3. Горбач О. Словник говірок Тербовлянщини / О. Горбач // Наукові записки Українського технічно-господарського інституту. – Мюнхен, 1970. – Т. XX. – С. 148-194.
4. Шило Г. Ф. Надністрянський регіональний словник / Г. Ф. Шило. – Львів : Ін-т українознавства НАНУ, 2008. – 288 с.
5. Шило Г. Ф. Словник / Г. Ф. Шило // Південно-західні говори УРСР на північ від Дністра. – Львів, 1957. – С. 240-253.

VII. Подільський говір

1. Брилінський Д. Словник подільських говірок / Д. Брилінський. – Хмельницький, 1991. – 117 с.

2. Мельничук О. С. Словник специфічної лексики говірки села Писарівка Кодимського району Одеської області / О. С. Мельничук // Лексикографічний бюлетень. – К., 1952. – Вип. 2. – С. 67-98.

3. Москаленко А. А. Словник діалектизмів українських говорів Одеської області / А. А. Москаленко. – Одеса, 1958. – 78 с.

VIII. Покутсько-буковинський говір

1. Горбач О. Південнобуковинська говірка с. Милешовець бл. Радовець (Румунія) / О. Горбач // Зібрані статті. – Т. VIII : Історія мови. Діалектологія. Лексикологія / О. Горбач. – Мюнхен, 1997. – С. 324–376.

2. Дзендзелівський Й. О. Словник буковинських діалектизмів Юрія Федьковича (Про одну досі невідому галузь діяльності буковинського Кобзаря) / Й. О. Дзендзелівський, С. С. Штефуровський // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – Пряшів, 1980. – Т. 9, кн. 1. – С. 274-287.

3. Колісник І. С. Місцева хліборобська лексика буковинських говірок / І.С. Колісник // Діалектологічний бюлетень. – К., 1961. – Вип. VIII. – С. 64-71.

4. Матеріали до словника буковинських говірок. – Чернівці, 1971–1979. – Вип. 1–6.

II. ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ

2.1. ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ (НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ) ПРАКТИКИ В СЕРЕДНІХ КЛАСАХ

III курс, 6-й семестр

Пояснювальна записка

Виробнича навчально-виховна педагогічна практика студентів – майбутніх вчителів-словесників – важливий компонент їхньої професійної підготовки. Різні її види дають можливість студентам ознайомитися з системою освітнього процесу в школі, з досвідом планування, проведення вчителями уроків, позакласної роботи з предмету, організаційної і виховної роботи класних керівників з учнями та їх батьками.

Надзвичайно важливою складовою професійної підготовки майбутніх учителів-словесників є виробнича навчально-виховна педагогічна практика, передбачена навчальним планом інституту.

Зміст і характер діяльності студентів під час виробничої практики визначається різноманітністю і самостійністю, вона має бути максимально наближена до професійної діяльності вчителя і класного керівника.

Виробнича практика є основою для подальшої репродуктивно-творчої професійної діяльності майбутніх учителів. Проводиться згідно із Законом України «Про освіту», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 2145-VIII від 5 вересня 2017 року, «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України № 161 від 2 червня 1993 року, «Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженим наказом Міністра освіти і науки України № 93 від 2 квітня 1993 року, Національною доктриною розвитку освіти, затвердженою указом Президента України № 347/2002 від 17 квітня 2002 року, та «Положенням про організацію та проведення практики у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», затвердженим наказом № 805 від 27

листопада 2019 року, в яких зазначається мета, зміст і завдання професійної діяльності студентів під організаційно-методичним керівництвом спеціалістів вищої та середньої ланок освіти.

Виробнича практика покликана підготувати студентів до самостійного та цілісного виконання рецептивних функцій учителя української мови та української літератури.

Важливим аспектом такого виду діяльності студентів є те, що вони мають можливість інтегрувати знання з різних базових дисциплін (психології, педагогіки, мовознавчих та літературознавчих дисциплін, методики навчання української мови та української літератури) в єдину систему професійних знань, умінь і навичок, а також виробляють навички педагогічної праці, вдосконалюють сформовані елементарні методичні уміння, вчаться спостерігати й аналізувати уроки української мови та української літератури, творчо використовувати досвід кращих учителів школи. У процесі виробничої практики майбутні вчителі оволодівають умінням проводити уроки української мови та української літератури різних типів, використовуючи ефективні методи та прийоми навчання як систему цілеспрямованих дій для організації пізнавальної і практичної діяльності учнів.

Мета педагогічної практики студентів передбачає розвиток уміння здійснювати діяльність з навчання української мови і української літератури в закладах середньої освіти на базі сформованої в них мовленнєвої компетенції та знань з основ теорії методики, педагогіки і психології; оволодіння сучасними формами, методами, прийомами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи; поглиблення та закріплення теоретичних знань, здобутих в інституті; уміння поєднувати теоретичні знання з методики навчання української мови і української літератури з практичною діяльністю навчання учнів; забезпечення практичного пізнання студентами закономірностей професійної діяльності та оволодіння способами її організації; вміння вирішувати конкретні методичні завдання відповідно до умов педагогічного процесу; розвиток у студентів креативних умінь, творчої ініціативи, реалізації особистісного навчання учнів; впровадження комунікативно-функціонального підходу в процесі проведення уроків із використанням сучасних технологій і методик активізації пізнавальної

діяльності учнів; виховання в студентів потреби систематично поновлювати свої знання і творчо застосовувати їх на практиці; розвиток науково-дослідних умінь з подальшим їх застосуванням у вчительській роботі.

Основні завдання педагогічної практики

Навчальні:

- забезпечити зв'язок теоретичних знань фахових дисциплін з педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних, розвивальних і виховних завдань;
- розвивати у практикантів вміння проводити уроки з використанням сучасних методів і прийомів навчально-пізнавальної діяльності;
- формувати у студентів психологічну готовність до роботи у школі.

Наукові:

- поглиблювати теоретичні знання студентів з фахових дисциплін і на основі індивідуальних завдань вивчення передового педагогічного досвіду вчителів виробити творчий підхід до педагогічної діяльності;
- формувати вміння проводити науково-дослідницьку роботу.

Виховні:

- виховувати у студентів стійкий інтерес і любов до професії вчителя;
- формувати в майбутніх учителів педагогічні вміння і навички, що сприяють розвиткові педагогічних якостей учителя, потреби в педагогічній самоосвіті;
- розвивати у практикантів вміння здійснювати виховну роботу.

Професійні:

- 1) вивчати шкільну документацію: план роботи школи, особові справи учнів, щоденники, класні журнали, календарне планування вчителів-словесників;
- 2) проводити психолого-педагогічні спостереження за учнями класу, виявляти їхні вікові та індивідуальні особливості, рівень розвитку, рівень вихованості;
- 3) скласти характеристику учня та колективу класу;

- 4) на основі знань педагогічних, психологічних наук, методики навчання української мови і української літератури проводити аналіз та узагальнення педагогічного досвіду вчителів школи;
- 5) розробляти перспективний і поточний плани роботи вчителя та класного керівника;
- б) правильно визначати:
 - типи уроків, їхню організаційну структуру залежно від мети, змісту, вікових особливостей учнів і конкретних умов проведення уроків;
 - організаційні форми, засоби та методи проведення уроків у відповідності з дидактичними принципами навчання, враховуючи вікові, психологічні особливості учнів і конкретні умови навчання;
 - раціонально добирати, а в разі необхідності виготовляти роздатковий матеріал, наочність до уроків відповідно до їх пізнавальної мети;
 - своєчасно й уміло застосовувати технічні засоби навчання, зокрема засоби мультимедійні для проведення уроків з української мови, української літератури та в позакласній роботі;
 - стимулювати інтерес, активність учнів до засвоєння знань, розвивати їхню увагу, мислення, мовлення;
 - здійснювати психолого-педагогічний аналіз уроків і позакласних заходів зі спеціальності.

Під час педагогічної практики студенти повинні виявити рівень володіння такими **професійно-методичними компетентностями**:

1. Конструктивно-планувальними:

- складати плани-конспекти окремих уроків та сесії уроків за темою з урахуванням різних умов навчання та рівня підготовки учнів; визначати цілі та завдання кожного уроку з урахуванням етапу навчання;
- обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей учнів за етапом навчання;
- визначати типи вправ і послідовність їх виконання відповідно до етапів оволодіння мовленнєвими вміннями та навичками, а також з урахуванням

труднощів засвоєння навчального матеріалу та рівня підготовленості учнів;

- використовувати реальні та проектувати навчальні мовленнєві ситуації, а також відповідний їм мовленнєвий матеріал для сприймання та засвоєння мовних одиниць, що вивчаються, їх застосування у мовленнєвій діяльності;
- проектувати та створювати необхідні наочні посібники для проведення уроків мови і літератури;
- складати план і сценарій позакласного заходу.

2. Комунікативно-навчальними:

- установлювати та підтримувати різноманітні мовленнєві контакти: вчитель – клас, вчитель – учень, учень – учень тощо;
- визначати об'єкти контролю мовленнєвої діяльності учнів і добирати відповідні їм методичні прийоми, зокрема тестові завдання;
- виправляти помилки учнів, розуміти їх характер і використовувати мовленнєвий спосіб виправлення (перепитування, зорова вербальна та схематична наочність, екстралінгвістичні засоби тощо).

3. Організаційними:

- організувати виконання накресленого плану;
- вносити методично виправдані корективи до конспектів уроків з урахуванням умов навчання;
- вчити учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи;
- раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та етапу навчання;
- здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей;
- доцільно використовувати традиційні наочні посібники, аудіативні, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання;
- проводити позакласні заходи з української мови і літератури, організовувати їх відповідно до складеного плану та сценарію.

4. Розвивально-виховними:

- реалізовувати загальноосвітній, розвивальний і виховний потенціал матеріалу уроку або серії уроків;
- формувати та розвивати інтелектуальну й емоційну сферу особистості учня, його пізнавальні інтереси;
- вирішувати засобами мови та літератури завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

5. Дослідницькими

- вивчати ставлення учнів до предмета та виявляти рівень сформованості їхніх мовленнєвих навичок і вмінь;
- проводити з урахуванням етапу навчання методичний аналіз мовного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок;
- проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності;
- спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід вчителів, переносити ефективні прийоми та форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності;
- вивчати методичну літературу та теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми та прийоми навчання.

Бази практик

Базами педагогічних практик можуть бути заклади середньої освіти міста Коломиї та заклади працевлаштування чи майбутнього працевлаштування студентів.

Система роботи на виробничій практиці поділяється на чотири змістові модулі:

Змістовий модуль 1. Планування уроків з української мови і літератури в 5-8 класах.

Тема 1. Календарне планування з української мови і літератури в 5-8 класах на період педагогічної практики. Огляд і аналіз програм і підручників з української мови і літератури. Принципи побудови і зміст чинних програм з української мови і літератури.

Система тренувальних і творчих завдань з мови. Індивідуальні й диференційовані завдання для учнів.

Тема 2. Тематичні поурочні плани-конспекти з української мови і української літератури в 5-8 класах.

Тема 3. Поточний і тематичний контроль навчальних досягнень учнів. Шляхи підвищення творчої активності школярів.

Змістовий модуль 2. Навчально-методична діяльність студентів-практикантів під час педагогічної практики.

Тема 1. Підготовка до уроків української мови і літератури та специфіка їх проведення. Способи та засоби засвоєння нових знань з української мови і літератури. Види повторення та їх зв'язок із засвоєнням нових знань. Виховна спрямованість уроків.

Тема 2. Нестандартні уроки . Інтерактивні технології навчання. Унаочнення на уроках, виготовлення наочних посібників (схем, таблиць, алгоритмів, перфокарт та ін.).

Тема 3. Взаємовідвідування уроків студентами-практикантами. Спостереження та аналіз уроків різних типів. Шляхи підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів.

Змістовий модуль 3. Позакласна та факультативна.

Тема 1. Підготовка та проведення занять мовно-літературного гуртка. Елементи наукового дослідження учнів. Наукова робота учнів, її організаційно-педагогічне забезпечення та підтримка.

Тема 2. Епізодичні форми позакласної роботи в школі (мовні та мовно-літературні ранки, лінгвістичні вікторини, конкурси, ігри, мовознавчі та літературознавчі турніри та ін.).

Змістовий модуль 4. Виховна та психолого-педагогічна діяльність.

Тема 1. Підготовка та проведення виховних заходів. Психолого-педагогічні принципи формування позитивної мотивації до вивчення української мови і літератури.

Тема 2. Психолого-педагогічна характеристика учня і класу.

План педагогічної практики студентів-філологів III курсу

№ п/п	Зміст	Кількість годин
1.	Організаційне заняття. Ознайомлення практикантів зі змістом педагогічної практики. Обговорення змісту та організаційного плану роботи.	2
2.	Розподіл практикантів за робочими групами. Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення щоденників педагогічної практики, спостережень і нотаток, збору й обробки матеріалів тощо.	4

3.	<p style="text-align: center;">Зміст навчальної роботи</p> <p><i>1. Ознайомитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ із навчально-методичною та науковою роботою кафедри (відділення), на якій проводиться практика; ✓ із програмно-методичним забезпеченням навчальної дисципліни, заняття з якої будуть проводитися практикантом; ✓ із системою навчально-виховної та позашкільної роботи в цілому, із порядком ведення шкільної документації (з бесіди директора школи чи заступників з навчально-виховної роботи); ✓ зі специфікою методики роботи вчителів та класного керівника певного класу; ✓ зі специфікою виховної роботи вчителя-словесника у 5-8 класах; ✓ зі змістом роботи методичних об'єднань вчителів за спеціальністю та класних керівників. <p><i>2. Вивчити:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ зміст календарних і методичних планів вчителя словесника, плану його позакласної роботи; 	200
----	---	-----

- ✓ план організаційної та виховної роботи класного керівника;
- ✓ анатомо-фізіологічні, психологічні, вікові та індивідуальні особливості класного колективу, де будуть проводитися заняття, зокрема індивідуальні особливості учнів, які відстають у навчанні, та тих, хто має високий рівень знань, умінь і навичок з метою вивчення причин відставання перших і потреб у розширенні та поглибленні знань і вмінь других;
- ✓ інтереси й уподобання учнів класу щодо виховної і позакласної роботи з української мови та літератури.

3. Формувати навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності:

- ✓ планування навчально-виховного процесу та проведення уроків з української мови та літератури;
- ✓ відвідини та наступний аналіз уроків і позакласних заходів;
- ✓ підготовка та проведення не менше 35 уроків української мови і літератури в 5-8 класах
- ✓ у присутності вчителя- словесника;
- ✓ самостійна підготовка та проведення 2-3 залікових уроків різних типів;
- ✓ розробка планів-конспектів уроків, дидактичних матеріалів до них, а також візуалізації (матеріалу унаочнення);
- ✓ відвідування і аналіз 10 уроків студентів-практикантів;
- ✓ проведення психолого-педагогічних спостережень;

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ проведення індивідуальних бесід з учнями; ✓ участь у батьківських зборах; ✓ участь у роботі шкільного методичного об'єднання класних керівників і вчителів української мови та літератури, семінарах, засіданнях педагогічної ради школи і підсумкових конференціях з педпрактики. <p style="text-align: center;">Зміст позакласної роботи</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ вивчення системи роботи вчителя української мови і літератури, спрямованої на формування в учнів стійкого інтересу до предметів, які вивчаються; ✓ оволодіння вміннями виховання учнів на уроці за допомогою мовних засобів; ✓ опанування знаннями та вміннями з питань підготовки та проведення позакласної роботи з української мови і літератури: тижнів української мови і літератури, вечорів (ранків), бесід, конференцій, диспутів, круглих столів, екскурсій; випуск інформаційних бюлетенів, стінівок тощо. 	
	Виконання індивідуальних завдань з метою формування у студентів умінь і навичок самостійного розв'язання питань, які стосуються навчального процесу.	56
4.	Перевірка щоденників педагогічної практики та напрацьованих матеріалів.	4
5.	Підсумкова конференція.	4
	Всього годин:	270

**Зразки варіантів індивідуального навчально-дослідного завдання з
методики навчання української мови**

1. Напишіть реферат на тему (за вибором студента):
 - «Необхідність врахування статусу української мови у процесі її вивчення учнями закладів середньої освіти».
 - «Місце та значення української мови серед інших навчальних предметів у школах України»;
 - «Мовна особистість – наслідок реалізації мовної освіти в Україні».
2. Підготуйте повідомлення про лінгводидактичну спадщину К.Д. Ушинського.
3. Укладіть бібліографію статей про методи та прийоми навчання української мови, які опубліковані за останні п'ять років у журналах «Українська мова і література в школі», «Дивослово». Опрацюйте ці статті та підготуйте доповідь «Система інноваційних методів як засіб реалізації освітньо-виховних завдань уроку української мови».
4. Підготуйте письмове повідомлення на одну із тем:
 - «Проблема структури уроку вимагає переосмислення».
 - «Тип уроку – це замкнена структура чи творчий процес?».
5. Підготувати два розгорнутих конспекти уроків:
 - з теми до розділу «Фонетика, Орфоепія, Графіка» в 5 класі (тип уроку: вивчення нового матеріалу);
 - з теми до розділу «Стилістичні засоби лексики» у 8 класі (тип уроку: комбінований).
6. Розробіть урок з теми до розділу «Лексикологія» для 6 класу, дотримуючись принципів наступності й перспективності.
7. Ознайомтеся із нетрадиційними уроками М. Девдери в методичних журналах. Напишіть за аналогією конспект уроку, використовуючи нетрадиційні методи навчання фразеології в 5 класі.

Підготуйте конспект уроку з теми розділу «Будова слова» в 5 класі, який ілюстрував би інтерактивну діяльність і сприяв поглибленню мовної компетенції та комунікативних умінь школярів.

1. На етнокультурознавчій основі розробіть урок зі словотвору в 5 класі.
10. Складіть план виховної роботи з класом за технологією колективної творчої справи.
11. Складіть розгорнутий план-конспект комбінованого уроку української мови та проведіть його у класі.
12. На прикладі перевірки домашнього завдання на комбінованому уроці покажіть можливості органічного поєднання фронтальної, індивідуальної і групової роботи.
13. Складіть розгорнутий план-конспект вступного уроку або уроку вивчення нового матеріалу та проведіть його.
14. Складіть розгорнутий план-конспект уроку формування знань, умінь і навичок, проведіть його.
15. Складіть план-конспект уроку узагальнення вивчення та проведіть його.
16. Розробіть систему запитань (аналітичні, навідні, риторичні, синтетичного характеру) для бесіди з учнями на уроці узагальнення вивченого.
17. Складіть тестові завдання різних рівнів складності для тематичного оцінювання учнів.
18. Складіть розгорнутий план-конспект уроку навчального переказу та проведіть його.
19. Підготуйте та проведіть нестандартний урок з української мови чи літератури.
20. Розробіть урок з використанням проблемного викладу навчального матеріалу.
21. На прикладі одного уроку покажіть використання частково-пошукового методу.
22. Розробіть методику формування 2-3 мовних понять з курсу української мови.
23. Розробіть розгорнутий план-конспект уроку, під час якого тема вивчається

шляхом застосування методу спостереження й аналізу мовних явищ.

24. На прикладі одного уроку покажіть різні прийоми роботи з формування дослідницьких умінь школярів.
25. Розробіть фрагмент уроку з розгорнутим описом роботи за підручником української мови.
26. Розробіть фрагмент уроку з розгорнутим описом роботи зі словником (орфографічним або тлумачним, або морфемним тощо) української мови. Підготуйте пам'ятку з цього виду діяльності.
27. Підготуйте завдання, які сприяють формуванню пізнавальної активності, самостійності учнів, ґрунтовності їхніх знань.
28. Підготуйте дидактичний матеріал для індивідуальної, групової і фронтальної роботи учнів.
29. Користуючись схемою аналізу, проаналізуйте урок української мови, проведений вчителем.
30. Користуючись схемою аналізу, проаналізуйте урок української мови і літератури, проведений студентом-практикантом.
31. Користуючись схемою аналізу, проаналізуйте урок української мови, який ви провели.
32. Користуючись схемою аналізу, проаналізуйте позакласний захід.
33. Підготуйте та проведіть виховну годину в класі.
34. Вивчіть досвід одного з вчителів української мови.
35. Підготуйте аналіз перевірених зошитів з української мови
36. Візьміть участь у проведенні батьківських зборів класу.
37. Проведіть експериментальну перевірку методичних рекомендацій.

Форма звітності

1. Психолого-педагогічний щоденник студента-практиканта з індивідуальним тижневим планом.
2. 7 конспектів уроків з української мови і 7 конспектів з української літератури.

3. Конспект позакласного заходу з української мови чи літератури.
4. Конспект й аналіз виховного заходу.
5. Звіт студента-практиканта, підписаний учителем-словесником і класним керівником.
6. Психологічна характеристика учня і класу.
7. Індивідуальне завдання.

Методичні поради щодо підготовки та проведення уроків

Основним підходом до впровадження системи навчання і виховання у сучасній школі залишається класно-урочна система, за якої провідною формою організації навчально-виховної роботи є урок. У дидактиці **урок** визначається як основна одиниця освітнього процесу, чітко обмежену часом, планом роботи та складом учнів (класу). Стосовно процесу навчання урок виконує інтегруючу роль, оскільки відображає та поєднує такі його компоненти: мету, зміст, методи, засоби навчання, взаємодію вчителя та учнів.

Методисти сучасним уроком вважають таку форму навчання, яка своїми цілями (освітньою, розвивальною, виховною), змістом, структурою та методами проведення відповідає найновішим вимогам теорії, практики навчання у школі та є ефективною.

Сьогодні згідно з вимогами Державних стандартів базової та повної середньої освіти учнів необхідно змінювати традиційні можливості уроку, посилювати його місткість, підвищувати рівень індивідуалізації навчання і самостійної роботи учнів, розвивати їх творчу активність. Основними завданнями сучасного уроку є:

- відповідність навчального матеріалу з української мови і літератури вимогам науковості, оптимальності, єдності навчання і виховання, зв'язку з життям;
 - урахування вікових особливостей учнів та їх пізнавальних можливостей, інтересів і запитів;

- реалізація інноваційних технологій сучасного уроку;
- інтегральність уроку (використання міжпредметних зв'язків);

цілеспрямованість і копітка робота над пізнавальними завданнями та запитаннями, що виникають у результаті створення проблемних ситуацій; практична спрямованість уроку – всебічний мовленнєвий розвиток учнів.

Вимоги до сучасного уроку:

- відповідне теоретичне підґрунтя має визначати науковий рівень змісту уроку;
- за умови належного наукового рівня забезпечувати оптимальність змісту уроку;
- урок має бути містким, але не перевантаженим, оскільки порушення цієї умови спонукає учнів до механічного запам'ятовування матеріалу, послаблення інтересу, затримки загального розвитку;
- слід урізноманітнювати види робіт, методи та прийоми навчання і викладання, організаційні форми уроку, широко поєднувати індивідуальні, групові та фронтальні форми роботи;
- добирати суб'єктивно значущу для учнів інформацію, тексти художніх творів і різноманітні мовленнєві зразки для наслідування;
- постійно активізувати учнів (максимальне включення до різних видів діяльності) і розвивати їхню самостійність, ініціативність;
- урахувати навчально-виховні можливості уроку, передбачати, щоб зміст сприяв вихованню (національному, розумовому, моральному, естетичному) особистості учня;
- виховувати в учнів стійкий інтерес до вивчення української мови і літератури;
- постійно стимулювати позитивне емоційне ставлення до навчання, стимулювати інтелект, естетичні потреби школяра;
- дбати про високу педагогічну культуру вчителя-словесника, його постійне духовне збагачення, ідейно-моральне зростання.

Підготовка до складання поурочних планів:

1. Ознайомитися зі змістом відповідного розділу курсу української мови та літератури: проаналізувати зміст програм «Українська мова» і «Українська література» 5-8 класи; ознайомитися з матеріалами підручників «Українська мова» та «Українська література».

2. Визначити обсяг знань, умінь і навичок.

3. Дібрати або виготовити дидактичний матеріал (тексти та приклади до вправи для осмислення й усвідомлення теоретичного матеріалу), наочні посібники, підготувати технічні засоби навчання.

4. Визначити тип і структуру уроку, забезпечити органічний зв'язок між вивченням програмового матеріалу та формуванням комунікативних умінь і навичок учнів, розвиток їх мислення, мовлення, вдосконалення естетичних смаків, виховання самостійності і активності розумової діяльності.

5. Скласти план і конспект уроку:

– продумати всі етапи уроку, здійснити правильне дозування часу, спланувати використання наочних посібників, технічних засобів навчання, дидактичного матеріалу;

- дібрати методи та прийоми роботи з класом;

спиратися на принципи системності та послідовності навчання;

– визначити місце нового матеріалу в структурі теми, розподілу;

- планувати вивчення нового матеріалу, встановлюючи зв'язки з раніше вивченим за схожістю ознак чи протиставленням;

– забезпечити послідовність етапів уроку, яка відповідає б його дидактичній меті;

– створювати проблемні ситуації;

– планувати поступовий перехід до самостійної роботи учнів;

– після кожного етапу уроку планувати підсумок роботи.

Планування уроків

Специфіка педагогічної технології полягає в тому, що в ній констатується і здійснюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей. Основою послідовної організації навчання є оперативний зворотний зв'язок, який пронизує весь навчальний процес.

Так, відповідно до програм навчання української мови і літератури передбачає комплексне досягнення **практичної, виховної, загальноосвітньої та розвивальної мети.**

Практична мета передбачає навчання учнів говоріння, аудіювання, письма, читання українською в межах тематики та мовного матеріалу, визначених програмою.

Загальноосвітня мета сприяє розширенню загального та філологічного світогляду учнів.

Розвивальна мета спрямована на розвиток інтелектуальної, пізнавальної діяльності учнів, їх мовних здібностей.

Виховна мета забезпечує моральне, естетичне, трудове виховання учнів засобами української мови.

Виходячи із загальної кінцевої мети навчання, вчитель визначає конкретну мету уроку: практичну загальноосвітню, розвивальну, виховну. Формулюючи практичну мету, вчитель визначає, «чому» конкретно він буде навчати учнів на уроці. Доцільно починати формулювання практичної мети словами «вчити...» або «навчити...», якщо подається новий матеріал – «ознайомити...».

Плануючи досягнення розвивальної, загальноосвітньої, виховної мети, вчитель повинен чітко визначити відповідний потенціал навчального матеріалу уроку та своїх дій.

Формулювання загальноосвітньої мети доцільно починати словами: «розширити уявлення», «формувати уявлення...».

Планування починається складанням **тематичного плану**. Він дозволяє вчителю бачити в цілому цикл уроків за темою, роль і місце кожного уроку в ньому й завдяки цьому добирати найбільш ефективні методи, прийоми та засоби навчання для вирішення завдань на шляху досягнення кінцевої мети в оволодінні учнями конкретними комунікативними навичками та вміннями в рамках відповідної теми.

Для складання тематичного плану **М. Пентиліук** пропонує:

- вивчити методичні рекомендації до уроків мови і літератури та сформулювати мету кожного уроку з урахуванням етапів роботи над навчальним матеріалом і вимог програми;
- визначити необхідні для досягнення мети методи та прийоми навчання;
- спланувати домашнє завдання;
- забезпечити оснащення уроку як технічними, так і традиційними засобами навчання;
- урахувати специфіку роботи в певному класі (рівень підготовки учнів, їх пізнавальну активність, уміння використовувати різні види вправ, інтерес до предмета, ставлення до вчителя тощо).

Тематичний план є основою для **поурочного планування**, в якому розкривається зміст кожного уроку. Під час планування і складання плану-конспекту уроку необхідно пам'ятати, що:

- змістом уроку є певний комплекс вправ, які виконуються в чіткій послідовності;
- завдання кожного уроку визначається залежно від його місця в тематичному циклі;
- для формування мовленнєвих навичок і розвитку вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності і повинен виконуватися відповідний комплекс вправ;
- ефективність уроку визначається ступенем мовленнєвої активності

учнів;

- урок повинен передбачати систематичний і планомірний контроль рівня сформованості мовленнєвих навичок, умінь учнів і сприяти здійсненню диференційованого підходу до навчання;
- зміст уроку повинен готувати учнів до виконання домашнього завдання;
- урок повинен проводитися доступними для розуміння учнів формами;
- діяльність учителя повинна викликати інтерес і пізнавальну активність учнів;
- у процесі планування необхідно враховувати вікові особливості учнів.

Як планувати урок?

1. *Мотивація.* Які можливості надає урок для розвитку мовлення, мислення?
2. *Завдання уроку.* Розуміння яких проблем буде досягатися? Які дії учнів передбачено?
3. *Передумови.* Що учень має вже знати, що повинен уміти робити для того, щоб успішно засвоювати урок?
4. *Оцінювання.* Яких доказів того, що учні дійсно навчилися, може бути знайдено?

Ресурси та використання часу, необхідного для навчального процесу.

5. *Групування.* Як мають бути згруповані учні для навчального процесу?
6. *Власне урок.* Актуалізація опорних знань, умінь і навичок учнів. Підвести учнів до формування запитань і цілей навчання, а також до оцінювання своїх попередніх знань.
7. *Усвідомлення змісту.* Яким чином учні досліджуватимуть зміст, як вони будуть відслідковувати усвідомлення змісту?
8. *Рефлексія.* Яким чином можна використати зміст уроку?

Спрямування на обмірковування нових знань, на запитання, що залишилися, на розв'язання заплутаних моментів.

9. *Закінчення.* Яких результатів треба досягти на уроці? Наскільки бажаним є остаточне розв'язання проблем?

Інструкція щодо виконання окремих завдань педагогічної практики

Правильний і глибокий педагогічний аналіз уроку сприяє поліпшенню як усього навчального процесу, так і окремих його ланок. Об'єктивний аналіз підвищує рівень навчання (викладання), спонукає до самоконтролю, здійснює контроль, допомагає втіленню рекомендацій науки в практику.

Умовно можна запропонувати такі типи аналізу: повний, аспектний, комплексний. Зупинимось лише на деяких аспектах аналізу, які, на наш погляд, не викликають сумніву своєю доцільністю, науковістю.

Повний аналіз уроку містить у собі розгляд його найважливіших елементів: його змісту, методів і прийомів навчання, взаємодії вчителя й учнів на уроці, взаємозв'язку його типу та структури. Наслідком такого аналізу можуть і повинні бути висновки та пропозиції, що стосуються удосконалення процесу навчання. Урок ми повинні розглядати цілісно, як організаційну форму, в якій усі елементи взаємозв'язані, підпорядковані логіці процесу навчання. Виділені елементи розглядаюся й оцінюються щодо дидактичних і виховних завдань уроку, насамперед щодо найважливіших вимог до сучасного уроку: його структурна чіткість і завершеність, цілеспрямованість, різноманітність методів і прийомів, активність і самостійність учнів на уроці, творчий характер уроку, його висока науковість та ідейна спрямованість, керівна й організуюча роль учителя, виховна і розвивальна роль уроку.

Повний аналіз уроку поєднує в собі такі елементи:

- загальну характеристику мети уроку;
- визначення типу та структури уроків, їх характеристику;

- аналіз змісту уроку;
- аналіз методів і прийомів навчання на уроці;
- аналіз діяльності вчителя й учнів на уроці;
- загальні висновки про ефективність уроку.

Аспектний аналіз – це аналіз однієї зі сторін уроку: психологічної, дидактичної, виховної, організаційної, санітарно-гігієнічної сторін – з метою більш поглибленого вивчення його ефективності.

Аналіз може бути **комплексним**, тобто охоплювати декілька уроків з однієї теми. За характером він близький до повного. Дидактичний аналіз передбачає аналіз уроку з основних дидактичних вимог до мети, змісту, методів, засобів, структури уроку.

Організаційний аспект аналізу передбачає вивчення засобів організації занять на різних аспектах, оснащення уроку наочністю, посібниками, технічними засобами навчання, а також раціональним використанням часу, дотриманням режиму щодо санітарно-гігієнічних вимог.

Виховний аспект передбачає аналіз виховного впливу на учнів змісту уроку, його методів, засобів, а також особистості вчителя, його такту. Під час будь-якого аналізу слід звернути увагу на етико-естетичну сторону уроку.

Схема аналізу уроку

(за М. Пентилюк)

Загальні відомості про урок, його тип, структуру та зміст

1. Назва предмета, клас, школа, прізвище, ім'я, по батькові вчителя, дата проведення; тема уроку.
2. Тип уроку, його місце серед інших уроків цієї ж теми.
3. Структура уроку, послідовність його етапи та їх тривалість, логічний зв'язок між ними (чи відповідає структура уроку дидактичній

меті, логіці навчального процесу, чи впливає наступний етап з попереднього, чи раціонально розподілено час між ними).

4. Зміст уроку: науковість, оптимальність (чи відповідає тип і структура уроку його змісту, завданням і цілям, а також логіці навчального процесу).

Аналіз змісту етапів уроку

Організація класу та повідомлення завдань уроку

Підготовка до уроку, чистота і порядок класній кімнаті, готовність до роботи тощо; обладнання уроку, організація класу (чи перевіряються відсутні, як організована робота асистентів тощо); постановка цілей і завдань уроку.

Актуалізація опорних знань, умінь і навичок

Як відтворювалися знання, чи застосовувалися вони в новій ситуації, що поглибили на уроці, які навички активізували, як описувалися учні, чи активно працювали, чи залучалися до виправлення помилок, неточностей, які методичні прийоми застосовувалися, наскільки об'єктивно виставлялися оцінки, як перший етап пов'язувався з наступним тощо.

Формування нових понять і способів дій

Чи були поставлені перед учнями основні завдання вивчення теми, як здійснювалася мотивація навчання, чи викликався інтерес до теми, чи забезпечувалася реалізація принципів науковості, систематичності, доступності, наступності, проблемності; чи всі питання добре висвітленні в поясненні вчителя, які методи та прийоми застосовувалися, як вони поєднувалися, чи створювалася проблемна ситуація, як вона розв'язувалася, чи встановлювалися міжпредметні зв'язки, чи зрозуміли новий матеріал учні, як пов'язаний другий етап уроку з третім.

Формування вмінь і навичок учнів

(вправи на застосування знань)

Чи вдало дібрані вправи, чи логічною була їх послідовність, чи сприяли вони здійсненню освітньої, виховної та розвивальної мети в єдності, чи забезпечувалася самостійність учнів під час виконання вправ, чи проводилася робота над помилками, чи організовувався самоконтроль за якістю виконання вправ, чи підводилися підсумки їх виконання, чи поєднувалася колективна робота з індивідуальною, чи диференціювалися завдання для різних за рівнем підготовки учнів, як встановлювався зв'язок з наступним етапом уроку, як були використані виховні можливості дидактичного матеріалу, які прийоми виховного впливу застосовувалися.

Методичні рекомендації

щодо проходження педагогічної практики

Після ознайомлення із завданнями педагогічної практики та методикою майбутньої роботи, із загальними вимогами, програмними й індивідуальними завданнями практики кожен із студентів-практикантів складає індивідуальний план за такими розділами: навчальна робота, методична робота, виховна робота та робота з батьками. До індивідуального плану заносяться конкретизовані основні положення програми, з визначенням конкретного терміну їх реалізації, а також залишається місце для позначок про виконання кожного з пунктів плану. Індивідуальний план звіряється керівником і куратором практики з базової установи.

Окрім індивідуального плану студент має вести щоденник педагогічної практики. Щоденник студента – це документ, який відбиває не лише зміст проведеної студентом роботи в школі, а й її результати:

- щоденник стимулює студента до більш організованої та продуманої роботи під час практики, що сприяє виробленню навичок самоконтролю роботи;
- щоденник дає уявлення керівникові про те, як студент вивчає свій клас, окремих учнів, як спостерігає і аналізує їх поведінку, роботу, які уроки

відвідує, до яких висновків доходить, яку допомогу отримує від учителя, класного керівника, методиста;

- щоденник відбиває рівень підготовки студента до навчальної та виховної роботи з класом, рівень його загальної культури, ставлення до практики, недоліки кафедри у підготовці студентів до педагогічної практики.

Зміст практики студент фіксує в щоденнику, вказуючи характер і конкретні обсяги виконаної роботи за день. У щоденнику записуються загальні відомості змісту практики:

- відомості про школу, характеристику класу;
- розклад занять у закріпленому за ним класі;
- індивідуальний план практики, календарний план практики, календарний план і графік відвідування та проведення пробних і залікових уроків;
- підготовча робота до педагогічної практики (лекції, семінари, інструктаж, консультації в університеті та самостійна робота студентів);
- підготовка до пробного уроку (консультації методиста, викладача, труднощі їх подолання, стан готовності до уроку, враження від проведеного уроку, самоаналіз і самооцінка);
- спостереження уроків. По кожному уроку необхідно робити нотатки про найважливіші результати, які характеризують особливості уроку;
- спостереження за позакласною та виховною роботою усього навчального закладу, учнівського самоврядування;
- участь у методичній роботі (педрада, методоб'єднання);
- спостереження за класом й окремими учнями з метою складання психолого-педагогічної характеристики;
- аналіз роботи, проведеної за особистою ініціативою та її результати;
- аналіз роботи з вивчення шкільної документації (календарний план викладача, план роботи предметного гуртка тощо);
- зауваження щодо організації та проведення педагогічної практики.

У щоденнику записується вся інструктивна інформація, отримана практикантом за час практики; результати його дослідницької діяльності та виконання індивідуальних завдань. На підставі виконання індивідуального плану та записів у щоденнику студент складає звіт про виконання практики.

1. Дмитрієва І. Збагачення словникового запасу учнів спеціальної школи на уроках української мови. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2015. Вип. 10. С. 56-61.
2. Дороз В. Ф. Методика викладання української мови : навч. пос. Київ : Центр навч. літ-ри, 2008. 176 с.
3. Жулева Л. Упровадження інноваційних, інтерактивних методів і форм навчання на уроках української мови та літератури. *Педагогічні науки*. 2011. Вип. 60. С. 356-362.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Київ : Ленвіт, 2003. 261 с.
5. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії Київ, 2000. С.78-99.
6. Кардаш Л. Лінгвістичні, психолого-педагогічні та лінгводидактичні засади розвитку зв'язного мовлення школярів на уроках української мови. *Молодий вчений*. 2017. № 5. С. 360-364.
7. Кілочок В. Використання ІКТ на уроках української мови й літератури та у виховній роботі класного керівника. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 4. С. 226-231. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2016_4_44
8. Кожуховська Л. Самоаналіз уроку як ефективний засіб формування у студентів-філологів фахових умінь. *Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"*. 2012. Вип. 27. С. 131-135.
9. Козир М. Аргументація як інтелектуально-комунікативна діяльність учнів 5-7 класів на уроках української мови. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія*. 2014. Вип. 41. С. 42-46.

URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_pp_2014_41_10

10. Козлова Л. Використання інформаційно-комунікативних технологій як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови і літератури. *Таврійський вісник освіти*. 2015. № 4. С. 139-145.

URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2015_4_27

11. Корнійко В. Гра як один із методів активного навчання на уроках української мови та літератури. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2012. № 11. С. 32-34.

12. Короткий термінологічний словник з інноваційних педагогічних технологій.

URL : http://ualib.com.ua/br_6601.html

13. Котух Н. Інтелектуальні ігри на уроках української мови. *Рідний край*. 2017. № 1. С. 65-69. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Almpolt_2017_1_26

32. Криворученко С. Виховання учнів на уроках української мови та літератури засобами літературного краєзнавства. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2017. № 3. С. 224-230.

33. Кучеренко І. Дидактичні закономірності як засади проектування сучасного уроку української мови. *Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки*. 2013. Вип. 63. С. 132-138.

34. Кучеренко І. Мотиваційний компонент – важливий структурний складник сучасного уроку української мови. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету . Педагогічні науки*. 2013. № 2. С. 85-93. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpbdpu_2013_2_16

35. Кучеренко І. Цілевизначення як основа проектування сучасного уроку української мови. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2013. Вип. 40. С. 209-213.

36. Лещенко Л. Особливості роботи з текстом на уроках української мови за компетентнісним підходом. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016.

№ 1(1). С. 79-85. URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2016_1\(1\)_16](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnup_2016_1(1)_16)

37. Мандрик Н. До проблем сучасного уроку української мови. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2014. Вип. 8. С. 139-142.
38. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах / ред. М. І. Пентилюк. Київ, 2000. С. 59-66.
39. Мордовцева Н. Навчання учнів текстової діяльності на уроках української мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*. 2013. Вип. 20. С. 150-154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2013_20_39
40. Нагрибельна І. Методика навчання лексики на уроках української мови. *Молодий вчений*. 2017. № 4. С. 402-405.
41. Нікітіна А. В. Педагогічний дискурс учителя словесника : монографія. Київ : Ленвіт, 2013. 338 с.
42. Омельчук С. Проблемно-пошукове навчання морфології української мови. *Нова педагогічна думка*. 2012. № 3. С. 83-87.
43. Остапенко Н. М. Технологія сучасного уроку рідної мови : навч. посіб. / Наталя Миколаївна Остапенко, Тетяна Володимирівна Симоненко, Вікторія Миколаївна Руденко. Київ : Академія, 2011. 248 с.
44. Педагогічна майстерність : підручник / за ред. І. А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
45. Педагогічна практика в системі професійної підготовки вчителя української мови і літератури / ред. Г. І. Дідук. Тернопіль, 2007. 144 с.
46. Положення про практику студентів вищих педагогічних закладів України. Київ, 2000. 24 с.
47. Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 135 с.
48. Правова Н. Значення аудіювання на уроках української мови під час усного практичного курсу. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 24(2). С. 56-60.

URL : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_24\(2\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_24(2)_10)

49. Практикум з методики навчання української мови / за редакцією М. І. Пентилюк. Київ, 2003. С. 268-302.
50. Роїк О. Розвиток та збагачення словникового запасу школярів у процесі їх ознайомлення з поняттями *синоніми* та *антоніми*. *Прикарпатський вісник НТШ. Серія Слово*. 2014. № 2. С. 22-33.
51. Семенів Н. Особливості використання електронного підручника на уроках української мови. *Проблеми сучасного підручника*. 2016. Вип. 16. С. 384-392. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2016_16_36
52. Семенов О. М. Культура наукової української мови і літератури : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 216 с.
53. Сірант Н. П. Методичні рекомендації до проходження педагогічної практики : навчально-методичний посібник. Львів, 2013. 116 с.
54. Словник-довідник з української лінгводидактики : навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк Київ : Ленвіт, 2015. 320 с.
55. Соснова М. Особливості застосування мультимедії на уроках української мови. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер. : Педагогічні науки*. 2014. Вип. 132. С. 151-154. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_132_40
56. Сукмановська С. Інтерактивні технології навчання – засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках української мови під час вивчення лексикології. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2012. 2012. С. 478-481.
57. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посібн. / за ред. О. І. Пометун. Київ, 2004. 192 с.
58. Тарабанова Я. Виховання національної свідомості учнів на уроках української мови засобами роботи над текстом. *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 4. С. 185-191 URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_4_34
59. Токаренко О. Використання міжпредметних зв'язків на уроках

української мови та літератури в загальноосвітньому навчальному закладі художньо-естетичного профілю. *Естетика і етика педагогічної дії*. 2015. Вип. 11. С. 72-81. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eepd_2015_11_9

- 60.Цінько С. Роль ТЗН і комп'ютерних технологій у розвитку професійно-творчого потенціалу майбутніх учителів-словесників. *Українська мова і література*. 2005. №1. С. 40–42.
- 61.Шелехова Г. Формування мовної особистості як умова мовленнєвого розвитку учнів основної школи на уроках української мови. *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. 2013. 2013. С. 543-552.
- 62.Шубак Г. Використання організаційних форм навчальної діяльності учнів на уроках української мови у класах з малою наповненістю учнів. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2012_2012_70
- 63.Ясак Т. Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів 9 класу на уроках української мови засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія*. 2010. № 2. С. 43-47.URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Potip_2010_2_11

Інформаційні ресурси

http://osvita.ua/school/lessons_summary/mova/

<http://subject.com.ua/lesson/mova/>

<http://gorodenok.com/конспекти-уроків/>

<https://www.schoollife.org.ua/usi-uroky-ukrajinskoji-movy-ta-literatury/>

http://filologinya2010.blogspot.com/p/blog-page_55.html

http://www.parta.com.ua/ukr/books/ukr_mova/

<https://academia.in.ua/?q=content/шкільні-підручники-з-української-мови>

http://nico-ukr.at.ua/news/kalendarni_plani/1-0-3

2.1. ЗМІСТ ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ (НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ) ПРАКТИКИ В СТАРШИХ КЛАСАХ

IV курс, 8-й семестр

Практична підготовка студентів-випускників є обов'язковим компонентом освітньої програми для здобуття кваліфікаційного рівня «вчителя української мови та літератури» і має на меті набуття студентом професійних навичок та вмінь під час проходження виробничої педагогічної навчально-виховної практики.

Практика – це вид навчальної діяльності, основним змістом якого є виконання практичних або навчальних завдань в загальноосвітній школі(ліцеї, гімназії), які відповідають характеру професійної діяльності майбутнього фахівця. Практична підготовка студентів вищих навчальних закладів є обов'язковим компонентом освітньої програми для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття студентом професійних навичок та вмінь. Вона дозволяє ефективно поєднувати теоретичні знання з практичною підготовкою та спрямована на прищеплення студентам вмінь та навичок, специфічних для обраної спеціальності.

Виробнича педагогічна практика в старших класах здійснюється на 4 курсі у VIII семестрі та має кілька етапів: 1) *організаційний*, який передбачає загальну інструктивну нараду, яка проводиться адміністрацією та завідувачем кафедри філології і керівниками-методистами, котрі здійснюють керівництво практикою. На цих нарадах (інструктажах) студентів ознайомлюють із загальними положеннями про практику); 2) *ознайомчий* – інструктаж в установі, де студенти проходять практику, який проводиться співробітниками середніх загальноосвітніх навчальних закладів;

1. *активно-продуктивний* – отримання завдань на період практики згідно із затвердженою її програмою; 4) *підсумковий* – планування студентами своєї роботи.

Студент з педагогічної практики складає диференційований залік, який відбувається у формі захисту звіту. Комісія з практики виставляє залікову оцінку з урахуванням якості педагогічної діяльності за відгуками (характеристиками) керівників середніх загальноосвітніх навчальних закладів, де проходила практика, ступенем проявленої студентом-практикантом ініціативи, самостійності, творчого пошуку.

Неабияке значення має якість оформлення звіту та рівень відповідей на поставлені при його захисті запитання.

2. Мета і завдання виробничої педагогічної навчально-виховної практики в старших класах

Під час проходження педагогічної практики слід створити всі необхідні умови і для практичної реалізації всіх знань, навичок та вмінь студентів, набутих з психолого-педагогічних, мовних, літературознавчих предметів і для розвитку індивідуальних педагогічних здібностей кожного з них.

Отже, метою педагогічної практики (стажування) на випускному курсі є:

оволодіння майбутніх педагогів формами, засобами, традиційними, інноваційними та інтерактивними технологіями навчально-виховної роботи в середніх загальноосвітніх навчальних закладах (школах, гімназіях, ліцеях);

вміння поєднувати теоретичні знання майбутніх учителів з методик викладання української мови та літератури з практичною діяльністю навчання учнів;

забезпечення практичного пізнання студентами закономірностей професійної діяльності та оволодіння способами її організації;

вміння вирішувати конкретні методичні завдання згідно з умовами педагогічного процесу;

виховання у студентів потреби систематично поновлювати свої знання і творчо застосовувати їх у практичній діяльності.

Завданнями педагогічної практики, що зумовлені особливостями професійної підготовки майбутніх учителів є:

поглиблення і закріплення теоретичних знань, одержаних студентами в університеті з фахових дисциплін;

удосконалення практичних навичок у складанні тематичних (поурочних) планів, у розробці конспектів уроків різних типів з української літератури та української мови, позакласних заходів на теми літератури й мистецтва; формування професійних вмінь й навички у відборі форм і видів роботи, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів;

узагальнення й застосовування у практичній діяльності педагогічного досвіду навчальної та виховної роботи вчителів-словесників;

вироблення у студентів навичок виконання функцій класного керівника, роботи зі шкільним колективом, проведення індивідуальної виховної роботи з учнями;

розвиток і закріплення інтересу до педагогічної праці, прагнення до удосконалення своїх педагогічних здібностей з метою підготовки виховання гармонійно розвиненої особистості.

3. Зміст практичної діяльності студентів під час проходження педагогічної практики з української мови та літератури

До *змісту практичної діяльності* студента-практиканта як учителя української мови та літератури входить:

1. навчальна робота;
2. позакласна робота.

Зміст навчальної роботи студента під час педагогічної практики складається з таких видів діяльності:

складання поурочних планів-конспектів на основі планів учителя-методиста;
 планування окремих уроків та серій уроків спільно з методистом (учителем), спираючись на його консультації;
 проведення уроків;
 відвідування уроків учителя-методиста;
 проведення комплексного аналізу відвіданих уроків за схемою;
 виготовлення наочності, роздавального дидактичного матеріалу;
 дотримання психолого-педагогічних вимог до уроку; перевірка зошитів учнів; участь у роботі методичного об'єднання вчителів-словесників, у засіданні педагогічної ради школи за результатами педагогічної практики.

Зміст позакласної роботи студента-практиканта з української мови та літератури складається з таких компонентів:

спостереження та аналіз окремих видів позакласної роботи, що проводять учителі школи;
 планування окремих видів групових та масових форм роботи, які відповідають особливостям навчання у ЗОШ спільно з методистом або з опорою на готові зразки;
 підготовка та проведення позакласного заходу;
 опанування знань і вмінь з питань підготовки та проведення позакласної роботи з літератури та мови, відзначення ювілеїв письменників, вечорів поезії, літературних вечорів, літературних екскурсій та походів тощо.

4. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів-практикантів

При оцінюванні роботи студентів-практикантів беруться до уваги:

характеристика, надана установою, де проходила педагогічна практика:
якість виконання індивідуальних завдань;
рівень оформлення звітної документації.

Для визначення результатів педагогічної практики та її оцінювання рекомендується застосовувати такі рівні досягнень студентів-практикантів за кредитно-модульною системою:

- характеристика з бази практики – 5 балів
- написання конспектів та оформлення дидактичних матеріалів, проведення уроків з української мови – 20 балів
- написання конспектів оформлення дидактичних матеріалів, проведення уроків з української літератури - 20 балів
- оцінка виховних заходів - 5 балів
- написання психолого-педагогічної характеристики класу та учня - 5 балів
- оцінка письмового звіту - 15 балів
- оцінка індивідуального завдання – 10 балів
- оцінка захисту практики - 20 балів

Оцінка «відмінно» (А / 90-100 балів) ставиться, якщо уроки та позакласні заходи було проведено на високому науковому й організаційно-методичному рівнях, студентом обґрунтовано висувалися, ефективно вирішувалися навчально-виховні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми активізації школярів із врахуванням їх вікових особливостей та індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії та творчу самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу в процесі побудови й аналізу занять.

Оцінка «добре» (В / 80-89; С / 70-79) ставиться, якщо студент навчальні та позакласні заходи провів на достатньому науковому та методичному рівнях, успішно вирішував навчальні та виховні завдання, однак недостатньо ефективно використовував методичні прийоми активізації учнів; якщо студент виявив знання психолого-педагогічної теорії у доборі навчального та дидактичного матеріалів, але припускався незначних помилок у побудові та проведенні занять.

Оцінка «задовільно» (Д / 60-69; Е / 50-59) ставиться, якщо у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання,

недостатньо активізував пізнавальну діяльність школярів, не завжди був спроможний встановити контакт з ними, під час аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності та причин своїх помилок і недоліків.

Оцінка «незадовільно» ставиться, якщо на уроці не було досягнуто навчально-виховної мети, допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечувалася дисципліна наочністю; якщо студент виявив поверхові знання психолого-педагогічної теорії та некритично ставиться до своєї роботи. Студенту пропонується пройти повторний курс навчання.

Форма звітності

Матеріали щодо проходження виробничої педагогічної навчально-виховної практики подаються на кафедру філології Коломийського навчально-наукового інституту в окремій папці «Звітна документація з виробничої педагогічної навчально-виховної практики». Для кожного плану-конспекту оформлюється титульна сторінка.

Студент готує подає *такі звітні матеріали:*

характеристика студента-практиканта, завірена підписом вчителя-словесника та директора бази практики та гербовою печаткою, з обов'язковим зазначенням оцінки в 5-бальній системі;

звіт студента-практиканта, підписаний учителем-словесником і класним керівником;

календарно-тематичне планування з української мови та літератури (за період проходження педагогічної практики);

повний конспект *п'яти залікових уроків (з наочністю) з літератури та п'яти залікових уроків з мови з оцінкою та підписом вчителя-методиста;*

індивідуальне завдання;

розгорнутий план-конспект двох проведених виховних заходів з оцінкою та підписом класного керівника;

психолого-педагогічний щоденник студента-практиканта з індивідуальним тижневим планом;

психолого-педагогічна характеристика класу та учня.

Структура та зміст звіту з виробничої педагогічної практики

Схема звіту студента-практиканта складається з таких розділів:

- I. навчальна робота;
- II. виховна робота;
- III. методична робота;
- IV. висновки про проведену роботу і побажання про подальше поліпшення практики .

I. Навчальна робота

1. Загальні відомості про місце і час проходження практики, коротка характеристика школи: обладнання, склад учителів української мови і літератури, особливості школи.

2. Успішність з української мови та літератури в закріпленому класі. Відповідність рівня знань, умінь і навичок програмовим вимогам з української мови та літератури. Причини слабкої успішності окремих учнів.

3. Відвідування уроків: а) зі спеціальності; б) з інших предметів.

4. Планування і проведення уроків студентами:

а) кількість проведених уроків, їх критична оцінка: чи вдалося провести уроки всіх основних типів (якщо ні, вказати причину);

- труднощі, які були при плануванні, у підготовці та в процесі проведення уроку або частини його, шляхи їх подолання;

б) календарне планування уроків української мови та літератури;

в) поурочне планування залікових конспектів-уроків з української літератури та мови.

II. Виховна робота

1. Відвідування позакласних виховних та літературних заходів на базі класу або школи.

2. Проведення позакласних літературних заходів на базі класу або на базі школи.

3. Участь у роботі літературних гуртків та факультативів на базі школи.

III. Методична робота

1. Відвідування методичних засідань вчителів-словесників на базі школи.

2. Відвідування методично-педагогічних рад на базі школи.

3. Участь у складанні методичних розробок планів-конспектів з української мови та літератури на базі класу.

4. Участь у оформленні літературних стендів та газет.

5. Участь у виготовленні наочності, схем, таблиць, додаткового матеріалу для уроків української мови та літератури на базі класу.

IV. Висновки

1. Загальні відомості про місце, клас і час проходження педагогічної практики.
2. Успішність проведення залікових уроків з мови та літератури на базі класу.
3. Успішність проведення позакласних виховних та літературних заходів на базі класу або школи.
4. Загальні відомості про участь у роботі літературних гуртків та факультативів на базі школи.
5. Загальні відомості про відвідування методичних засідань вчителів-словесників та методично-педагогічних рад на базі школи.
6. Загальні враження від проходження педагогічної практики на базі даної школи (класу).

Спеціальність 014 «Середня освіта. Фізична культура»

РОЗДІЛ І. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ

1.1 ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

ІІІ КУРС, 6-Й СЕМЕСТР

Змістовий модуль 1. Завдання державних органів відомчої або спеціальної компетенції щодо розвитку фізичної культури і спорту

Тема 1. Ознайомлення з об'єктом практики.

Тема 2. Повноваження співробітників державного органу відомчої або спеціальної компетенції.

Тема 3. Загально-правові, соціальні, економічні і організаційні основи фізичної культури і спорту в Україні.

Тема 4. Управлінська та організаційно-методична робота.

Тема 5. Координація роботи з фізичного виховання і спорту.

Змістовий модуль 2. Особливості фізичного виховання та спортивно-тренувальної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах

Тема 6. Нормативно-правове забезпечення фізичного виховання дітей в умовах дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Тема 7. Управління і планування роботи в дитячо-юнацьких спортивних школах.

Змістовий модуль 3. Особливості навчально-тренувальної та спортивної роботи ДЮСШ.

Тема 8. Специфіка роботи основних форм навчально-тренувальної діяльності дитячо-юнацької спортивної школи (групові, навчально-тренувальні заняття, тренування за індивідуальними планами, виховні заходи, медико-відновні заходи, навчально-тренувальні збори, практика суддівства спортивних змагань).

Тема 9. Підготовка вихованців ДЮСШ до участі у спортивних змаганнях різного рівня.

Тема 10. Організація безперервності навчально-тренувального процесу та активного відпочинку вихованців у канікулярний період.

Тема 11. Організаційно-методичне забезпечення проведення в ДЮСШ внутрішкільних і відкритих першостей, матчевих зустрічей, турнірів та інших змагань, відповідно до затвердженого календарного плану.

**Критерії оцінювання навчальних досягнень студента-практиканта
в умовах навчально-організаційної практики**

<p>I. Компетентність — знання спеціальних питань з управління у сфері фізичного виховання, поінформованість у суміжних галузях знань</p>	<p>Оцінка методиста об'єкта практики (за п'ятибальною шкалою)</p>
<p>1. <u>Низький рівень</u> (2 бали) Недостатньо обізнаний у спеціальних питаннях з управління у сфері Ф В, у наукових досягненнях суміжних галузей знань</p>	
<p>2. <u>Середній рівень</u> (3 бали) Знає спеціальні питання з управління у сфері Ф В, з наукових досягнень суміжних галузей знань</p>	
<p>3. <u>Вищий за середній рівень</u> (4 бали) Добре знає спеціальні питання з управління у сфері Ф В, з наукових досягнень суміжних галузей знань</p>	
<p>4. <u>Високий рівень</u> (5 балів) Дуже добре знає спеціальні питання з управління у сфері Ф В, з наукових досягнень суміжних галузей знань</p>	
<p>II. Здатність чітко організовувати і планувати свою роботу - уміння студента-практиканта раціонально використовувати свій робочий час, чітко планувати виконання доручених завдань, уміння зосередитися на головному</p>	
<p>1. <u>Низький рівень</u> (2 бали) Не завжди раціонально використовує робочий час, не може правильно організувати свою роботу</p>	
<p>2. <u>Середній рівень</u> (3 бали) Вміє організувати трудовий процес, однак не завжди планує свою роботу</p>	
<p>3. <u>Вищий за середній рівень</u> (4 бали) Уміє добре і раціонально організувати трудовий процес, планує роботу</p>	
<p>4. <u>Високий рівень</u> (5 балів) Уміє створити чіткий порядок у роботі, завжди планує свою роботу, устигає розв'язати протягом робочого часу</p>	

всі намічені питання	
III. Відповідальність — усвідомлення необхідності цілком відповідати за наслідки своїх дій, прийнятих рішень під час виконання обов’язків	
1. <u>Низький рівень</u> (2 бали) Недостатньо усвідомлює відповідальність, уникає відповідальності	
2. <u>Середній рівень</u> (3 бали) Усвідомлює відповідальність, але іноді уникає її	
3. <u>Вищий за середній рівень</u> (4 бали) Охоче приймає на себе відповідальність, не уникає її	
4. <u>Високий рівень</u> (5 балів) Прагне до прийняття відповідальності, несе повну відповідальність за результати своїх дій	
IV. Самостійність та ініціатива — здатність студента-практиканта виконувати виробничі функції без допомоги методиста, внутрішнє спонукання до нових форм діяльності, заповзятливість	
1. <u>Низький рівень</u> (2 бали) Майже завжди звертається до допомоги методиста, не шукає нових форм діяльності	
2. <u>Середній рівень</u> (3 бали) Іноді звертається до допомоги методиста, не завжди шукає нові форми діяльності	
3. <u>Вищий за середній рівень</u> (4 бали) У виняткових випадках звертається до допомоги методиста, шукає нові форми діяльності	
4. <u>Високий рівень</u> (5 балів) Не звертається до допомоги методиста, повна самостійність у виконанні виробничих функцій, завжди шукає нові форми діяльності	
V. Здатність освоювати нові питання і використовувати нові методи в роботі — уміння швидко перебудовувати роботу відповідно до нових вимог	
1. <u>Низький рівень</u> (2 бали)	

Унікає нових питань і опановує їх із значними труднощами	
<i>2. Середній рівень (3 бали)</i> Недостатньо швидко опановує нові питання і методи	
<i>3. Вищий за середній рівень (4 бали)</i> Швидко опановує нові питання і методи	
<i>4. Високий рівень (5 балів)</i> Швидко опановує нові питання, широко використовує нові методи в роботі	
VI. Працездатність — психофізіологічний стан студента-практиканта, що дозволяє плідно працювати протягом усього робочого часу	
<i>1. Низький рівень (2 бали)</i> Швидко стомлюється, зберігає працездатність на порівняно короткий час	
<i>2. Середній рівень (3 бали)</i> Стомлюється в міру збільшення інтенсивності праці, зберігає середній рівень працездатності протягом робочого часу	
<i>3. Вищий за середній рівень (4 бали)</i> Здатний протягом усього робочого часу підтримувати досить високий рівень працездатності	
<i>4. Високий рівень (5 балів)</i> Здатний працювати інтенсивно протягом усього робочого часу, зберігає високий рівень працездатності за зовнішніх умов, що змінилися	
VII. Здатність підтримувати контакти з працівниками об'єкта практики — уміння бути в злагоді з людьми, радитися з працівниками, студентами-практикантами (визначається сукупність позитивних рис характеру студента-практиканта: дружелюбність, чуйність)	
<i>1. Низький рівень (2 бали)</i> Не здатний постійно підтримувати контакти з працівниками об'єкта практики, студентами-практикантами, не може ужитися, іноді створює	

конфліктні ситуації в колективі	
2. <u>Середній рівень</u> (3 бали) Не завжди здатний підтримувати контакти з працівниками об'єкта практики, студентами-практикантами	
3. <u>Вищий за середній рівень</u> (4 бали) Здатний підтримувати контакти з працівниками об'єкта практики, студентами-практикантами	
4. <u>Високий рівень</u> (5 балів) Здатний підтримувати контакти з працівниками об'єкта практики, студентами-практикантами, дуже активно співпрацює з іншими, допомагає в роботі	
Сума балів	
Середній бал	

Список використаних джерел

1. Балабанова Л. В. Організація праці менеджера. Підручник /Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – 2-е вид-ня, перероб. та доп. – К. ВД «Професіонал», 2007 – 416 с.
2. Мартиненко М. М. Основи менеджменту: Підручник /М. М. Мартиненко. – К. Каравела, 2008 – 496 с.
3. Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу. Затверджено КМУ від 5 листопада 2008 року № 993 – К, 2008 – 17 с.
4. Про затвердження Положення про Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України: наказ Міністерства освіти і науки України (від 02.07.2001), № 491.
5. Про фізичну культуру і спорт: Закон України (від 24.12.1993) К.: [Б.В.], 1993 – 22 с.
6. Словник майбутнього менеджера: навчально-довідковий посібник /Укладачі Тягур Р. С., Тягур Т. Р. - Івано-Франківськ, 2009 – 316 с.
7. Тягур Р. С. Основи менеджменту у фізичній культурі і спорті: Посібник /Р. С. Тягур. – Івано-Франківськ: Плай, 2012 – 160 с.
8. Тягур Р. С. Менеджмент в освіті: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів /Р. С. Тягур– Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ ПНУ ім. В. Стефаника, 2012–437с.

РОЗДІЛ II. ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ

2.1 ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ В ЛІТНІХ ОЗДОРОВЧИХ ТАБОРАХ

III КУРС, 6 СЕМЕСТР

З-поміж різноманітних форм підготовки студентів до виховної роботи в школі чільне місце займає виробнича практика в літній період. Це перші самостійні кроки в житті майбутнього вчителя. Вони вимагають мобілізації всіх отриманих у вищому навчальному закладі психолого-педагогічних знань, особистої високої відповідальності та особливої добросовісності. Відтак підготовка до такого виду практики повинна носити системний характер.

У Коломийському навчально-науковому інституті Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» виробничу практику в літніх оздоровчих таборах проходять студенти III-го курсу спеціальності 014 «Середня освіта. Фізичне виховання» денної і заочної форм навчання.

Зазвичай виробнича практика відбувається на базі пришкільних таборів міста Коломиї та заміських літніх оздоровчих таборів Івано-Франківської, Чернівецької і Закарпатської областей.

Студенти, які направляються на практику в літній (пришкільний чи заміський) оздоровчий табір, виконують обов'язки вожатого загону, помічника вихователя, керівника гуртка, інструктора з фізичного виховання та ін.

Тривалість виробничої практики становить 3 календарні тижні.

Процес підготовки студентів до проходження педагогічної практики в дитячих оздоровчих закладах передбачає 3 етапи.

1. Викладання навчальної дисципліни «Методика виховної і спортивно-масової роботи», окремі теми якої присвячені особливостям виховної роботи в літніх оздоровчих таборах.
2. Проведення настановчої наради з питань організації й проходження практики в ЛОТ.
3. Надання інформаційних матеріалів, методичних рекомендацій, індивідуальних та групових консультацій в процесі підготовки та проходження практики.

1.Цілі і завдання практики

Мета виробничої практики у літньому оздоровчому таборі – набуття студентами досвіду самостійної організації життя та діяльності дитячого колективу, оволодіння методикою виховної роботи з школярами в умовах літніх канікул.

Завдання практики

- виховання у студентів стійкого інтересу до майбутньої професії, бажання самостійно оволодівати основами педагогічної майстерності;
- формування і розвиток педагогічних навичок професійної спрямованості, орієнтації студентів на вміння втілити загальні ідеї виховання і розвитку у конкретних ситуаціях;
- формування творчості у виховній роботі з школярами, оволодіння методикою роботи з дітьми, засобами взаємозв'язку краєзнавчого, історико-культурного підходу;
- оволодіння студентами методикою виховної роботи з школярами одновікових та різновікових угруповань, створення умов для самореалізації особистості дитини в нестандартних ситуаціях оздоровчих таборів, дворових майданчиків та інших позашкільних установ.

Процес проходження виробничої практики у літніх оздоровчих таборах передбачає:

1.Ознайомлення з правами та обов'язками вожатих, правилами техніки безпеки та поведінки на території табору, в лісі, на воді, в транспорті тощо.

2.Організацію прийому дітей, ознайомлення зі складом загону, перевірку готовності до перебування в оздоровчому таборі, бесіди з батьками.

3.Визначення мети та завдань виховної роботи з дітьми в умовах оздоровчого табору; планування роботи загону на табірну зміну і на кожен день з урахуванням інтересів, вікових та індивідуальних особливостей дітей.

4.Організацію різноманітної діяльності за визначеними формами виховання (згідно з планом роботи загону, табору на зміну).

5. Створення тимчасового дитячого колективу, поєднання колективної, групової та індивідуальної роботи з дітьми; встановлення педагогічно доцільних стосунків з дітьми в умовах оздоровчого табору.

6. Оформлення звітної документації.

2. Зміст практики

2.1. Індивідуальні завдання.

- Розробка методики проведення «вогника» знайомства для колективів різного віку.
- Підготовка сценарію спортивного свята «Малі олімпійські ігри».
- Підготовка маршрутів та критеріїв оцінок для станцій «Веселих стартів».
- Розробка умов конкурсу на захист кращої пропозиції до плану роботи.
- Визначення ідеї, назви, змісту проведення нових форм організації діяльності вихованців, що можуть увійти до плану роботи табору.
- Оформлення кількох варіантів путівки дня.
- Розробка плану та методики проведення типових табірних днів-свят.
- Підготовка тематики та плану проведення спортивного свята «Козацькі забави».
- Укладання переліку ігор, доцільних для проведення в організаційний період роботи табору.
- Укладання переліку інтелектуальних ігор для дітей певного віку.
- Укладання переліку рухливих ігор.
- Укладання переліку «тихих» ігор у приміщенні.
- Розробка методики проведення Дня Української вишиванки, Дня Козацької слави, Дня Сорочинського ярмарку.
- Оформлення стінної газети загону.
- Укладання сценарію тематичного дня.
- Укладання відеотеки фільмів для перегляду у літньому оздоровчому таборі.
- Укладання фонотеки для музичного супроводу режимних моментів.
- Укладання фонотеки для музичного супроводу виховних заходів.

- Підготовка наочності з правил техніки безпеки у літньому оздоровчому закладі.

2.2. Навчальні посібники.

1. Димитров М. Ф., Копилова Л. Б. Табір починається з вожатого: Навч.-метод. посібник. / М. Ф. Димитров, Л. Б. Копилова – Миколаїв: Атол, 2005. – 206 с.
2. Єнін О. В. Є Настільна книга вожатого табору відпочинку: Навч.-метод. Посібник. / О.В.Єнін. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – 128 с.
3. Жабо Т.В., Кузнецов А. М. Студент-практикант в оздоровчому таборі: Навч. посібник. / Т.В.Жабо.– Кіровоград: Код, 2006. – 156 с.
4. Коваленко Є.І., Конончук А.І. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі: Навч. посібник для педагогів серед. закладів освіти та позашк. закладів, викладачів і студ. вузів I- II і III-IV рівнів акредитації / Інститут змісту і методів навчання. / Є.І. Коваленко, А.І. Конончук.– К.: ІРБІС, 2017. – 94 с.
5. Лаппо В.В. Методика виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах: Практичний посібник / В.В. Лаппо. – Івано-Франківськ: НАР, 2016. – 306 с.
6. Оздоровча та фізкультурно-спортивна робота у літньому таборі: навч. посіб. / Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту; Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх» / О.М. Ванджура (уклад.). – Т. : Горлиця, 2008.– 232 с.
7. Сонячне літо в таборі: Навч.-метод. посібник / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя / Н.І.Яковець (заг.ред.), В.М.Солова (уклад.). – Ніжин : Видавництво НДУ ім. М.Гоголя, 2015. – 124 с.
8. Соя М.М. Педагогіка дитячого оздоровчого табору: Метод. рекомендації / И.М.Соя, АПН України; Прикарпатський ун-т ім. В.Стефаника. – Івано-Франківськ, 1997.–76 с.
9. Харченко С.Я., Ваховський Л.Ц., Песоцька О.П. Соціально-педагогічна діяльність у дитячих оздоровчих таборах: навч.- метод. посіб. для фахівців та студ. - організаторів літнього відпочинку дітей та молоді / Луганський національний педагогічний ун-т ім. Тараса Шевченка; Науково-дослідний центр проблем соціальної педагогіки та соціальної роботи АПН України і Луганського

національного педагогічного ун-ту ім. Тараса Шевченка / С.Я.Харченко (заг.ред.). – Луганськ : Альма-матер, 2008. – 102 с.

2.3.Методичні рекомендації.

1. Вербило Л.В. Нормативно-правова база пришкільного табору відпочинку./ Л.В. Вербило. – Житомир, 2011.– 35 с.
2. Літо для дитини / Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей, молоді Виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської держ. адміністрації) / О.І. Главник (упоряд.). – К. : Главник, 2016. – 118 с.
3. Методика виховної роботи у літніх оздоровчих таборах / Укладач О.В.Мудрик. - Тернопіль: ТДПУ, 2012.– 62 с.
4. Оздоровчий табір радо зустрічає гостей: Порадник вожатому: Збірка/ Кіровоградська ОЮБ ім. О. М. Бойченка; упоряд. Р. Твердоступ, Н. Таратута. – Кіровоград, 2009.– 104 с.
5. Тарасова Т.В. та ін. Особливості організації і проведення літнього відпочинку школярів./ Т.В.Тарасова. – Збірник методичних рекомендацій. – Тернопіль, 2007. – 152 с.
6. Чернишова Г.Ф., Гуппал І.О. Двадцять один день з життя загонового вожатого: Метод. посібник для вихователів, педагогів-організаторів дитячих оздоровчих закл., викладачів і студ. вищих навч. закл. I-II і III-IV рівнів акредитації./Г.Ф.Чернишова, І.О.Гуппал.– Суми: ВАТ «СОД»; Козацький вал, 2013.– 68 с.

3.Форми і методи контролю

Безпосередній контроль за роботою практикантів здійснює старший вихователь табору:

1. Проводить інструктаж з питань проходження практики, правил внутрішнього розпорядку, техніки безпеки, охорони життя і здоров'я дітей.
2. Знайомить студентів з дитячим колективом, плануванням навчально-виховної роботи з ними.
3. Надає консультації по складанню планів-конспектів, перевіряє і погоджує їх.
4. Щоденно спостерігає і аналізує роботу практиканта.

5. Надає методичну допомогу в підготовці та проведенні окремих заходів, різних видів робіт.
6. У кінці практики старший вихователь та директор табору складають характеристику кожного практиканта, яка затверджується підписом директора табору і печаткою.

У характеристиці відзначається:

1. Прізвище, ім'я, по батькові студента. Назва табору, в якому проходив літню педагогічну практику, дата.
2. Готовність студента до проведення практики.
3. Знання практикантом змісту, форм і методів роботи з дітьми різного віку, вміння реалізувати їх у практичній діяльності.
4. Вміння планувати роботу. Виконання складеного плану виховної роботи.
5. Підхід до дітей, вміння організувати і зацікавити дитячий колектив.
6. Рівень виконання завдань виховної роботи в загоні.
7. Забезпечення дисципліни в загоні та охорони здоров'я і життєдіяльності дітей.
8. Життєва позиція практиканта, його дисциплінованість, ставлення до праці.
9. Позитивні сторони та основні прогалини в педагогічній підготовці практиканта.
10. Побажання, рекомендації, поради для студента-практиканта.
11. Загальна оцінка за літню педагогічну практику ("5", "4", "3", "2").

Контроль за результатами проходження студентом літньої практики здійснює методист з педагогічної практики.

У звітний період (визначається заступником директора з навчальної роботи) методист з практики приймає й перевіряє звітну документацію.

Після представлення й перевірки звітної документації відбувається захист результатів практики в ЛОТ.

Захист відбувається перед комісією у складі:

- заступника директора з навчальної роботи;
- завідувача кафедри педагогіки і психології;
- керівника практики інституту;
- керівника-методиста з педагогічної практики.

Захист результатів практики в ЛОТ є обов'язковим для всіх студентів і оцінюється відповідно до «Порядку організації та проведення оцінювання успішності студентів Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника».

4. Вимоги до звіту

При написанні звіту про проходження практики в літньому оздоровчому таборі слід зазначити наступне:

1. В якому оздоровчому таборі та ким працював, час перебування у таборі.

2. Умови роботи в оздоровчому таборі.

3. Зміст проведеної роботи:

- перші дні в таборі, зустріч дітей, планування роботи, підготовка до свята відкриття табірної зміни та участь практиканта в ньому; перші враження і труднощі у роботі;
- екскурсії, походи і подорожі, натуралістична і краєзнавча робота, участь практиканта в ній;
- оздоровча і фізкультурно-спортивна робота (змагання, ігри, свята), участь практиканта при проведенні цих заходів;
- екологічна робота;
- робота гуртків.

4. Короткий аналіз своєї роботи:

- чого навчився на практиці (яких знань, умінь і навичок набуто);
- які взаємини склалися з дітьми в загоні, педагогічним колективом;
- як змінилися особистісні якості практиканта;
- що допомагало Вам у роботі з дітьми;
- яких знань, вмінь і навичок не вистачало Вам у роботі з дітьми;
- які виявлено труднощі та прогалини у підготовці до роботи з дітьми в літньому оздоровчому таборі.

5. Висновки і Ваші пропозиції щодо вдосконалення організації практики в оздоровчому таборі та підготовки до неї.

Звіт про проходження літньої практики складається студентом і друкується (14 шрифт, інтервал 1,5). Він затверджується підписом керівника та печаткою оздоровчого табору або школи.

5. Підтвердження підсумків практики

Підтвердженням проходження практики є перелік документів, що засвідчують діяльність студента в якості вожатого загону (помічника вихователя, керівника гуртка, інструктора з фізичного виховання).

До основних звітних документів належать:

- 1) план-мережа загону;
- 2) плани-путівки дня;
- 3) сценарії двох виховних заходів;
- 4) педагогічний щоденник;
- 5) психолого-педагогічна характеристика дитячого колективу;
- 6) педагогічне осмислення та аналіз досвіду своєї педагогічної діяльності;
- 7) оформлення звіту про практику.

2.2 ЗМІСТ ПРОГРАМИ ВИРОБНИЧОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ ІV КУРС, 8 СЕМЕСТР

Змістовий модуль 1. Особливості фізичного виховання в закладах середньої освіти.

Тема 1. Основні форми фізичного виховання; можливості матеріально-спортивної бази; матеріали медичного обстеження дітей; участь школи в різних змаганнях.

Тема 2. Специфіка професійної діяльності вчителя фізичної культури (планування навчальної, спортивно-масової, позакласної та оздоровчої роботи в школі).

Змістовий модуль 2. Організаційно-методичне забезпечення різних форм фізичного виховання учнів в умовах сучасної школи.

Тема 3. Підготовка, проведення та аналіз уроків фізичної культури у різних вікових групах.

Тема 4. Проведення та аналіз оздоровчих заходів у режимі навчального дня (гімнастики до уроків, оздоровчих хвилин, пауз, народних рухливих ігор та забав під час великих перерв).

Тема 5. Проведення та аналіз занять спортивних секцій, оздоровчих гуртків у початкових, середніх та старших класах.

Тема 6. Організаційно-методичне забезпечення, проведення, відвідання та аналіз шкільних спортивних свят, змагань.

Тема 7. Виконання функцій та обов'язків класного керівника щодо оптимізації спортивного життя класу (робота з батьками і громадськістю щодо виховання та зміцнення здоров'я учнів).

Тема 8. Проведення уроків фізичної культури зі школярами, віднесеними до спеціальної медичної групи, а також індивідуальної роботи з дітьми, які відстають у фізичному розвитку.

Тема 9. Дослідження фізичного розвитку та фізичної працездатності і підготовленості учнів різношкільного віку (розробка анкет, тестів та практичних рекомендацій з оптимізації процесу фізичного виховання).

Критерії оцінювання навчальної роботи студентів під час виробничої педагогічної практики

№ з/п	Зміст роботи	Оцінка									
I.	Якість планування										
	1. Розробка поурочного календарного (робочого) плану роботи з фізичної культури для одного із класів на період практики	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	2. Оцінювання конспектів уроків стосовно:										
	а) правильності формулювання завдань;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	б) відповідності підготовчих і спеціальних вправ (засобів) основним завданням уроку;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	в) структури і змісту частин уроку	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	3. Розробка моделей спортивно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня на народознавчому ігровому матеріалі:										
	а) гімнастика перед уроками;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	б) оздоровчі хвилини;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	в) підбір рухливих ігор для руханкових перерв	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	4. Розробка сценарію спортивно-художнього свята з використанням народних рухливих ігор	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
II.	Оцінювання практичних занять										
	1. Оцінювання проведеного уроку										
	а) підготовка вчителя до уроку (місце для занять, інвентар, обладнання, спортивна форма дітей, санітарно-гігієнічні умови, дидактичний матеріал);	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	б) організаційні навички вчителя (уміння подавати команди й розпорядження, вимагати чіткого їх виконання; правильно вибирати робоче місце, розташовувати учнів; підтримувати робочу дисципліну та використовувати різні методи організації навчально-виховної діяльності;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

<p>в) методична та технічна підготовка: освітній аспект: виклад теоретичного матеріалу в обсязі чинної навчальної програми, техніки показу вправ; використання підготовчих і спеціальних вправ, народних рухливих ігор; формування навичок самостійних занять; оцінювання знань, умінь і практичних навичок; перевірка домашніх завдань з фізичної культури; робота з учнями, котрі не встигають;</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<p>виховний аспект: особистий приклад вчителя, виховання бережливого ставлення до спортивного майна; використання засобів педагогічного впливу (заохочення, покарання); приклади з досвіду фізичного виховання видатних людей; виховання таких якостей як сила волі, сміливість, доброзичливість, взаємоповага, взаємодопомога, співпереживання тощо;</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<p>оздоровчий аспект: робота над формуванням правильної постави і навичок дихання; дозування навантаження; дотримання санітарно-гігієнічних навичок та техніки безпеки;</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
<p>результативність роботи: загальна і моторна щільність уроку та норми фізіологічного навантаження; якість засвоєння учнями знань, умінь і навичок; оригінальність уроку, його емоційне навантаження</p>										
<p>3. Оцінювання проведення гімнастики перед уроками: організаційне забезпечення, дисциплінованість; уміння забезпечити дзеркальний показ, чіткість підрахунку, виправлення помилок, якість виконання учнями комплексу вправ, дотримання</p>	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

	санітарно-гігієнічних навичок; оригінальність заходу																			
	3. Оцінювання проведення руханкової хвилини на уроках: дотримання терміну (2–3 хв) виконання моделі; наявність у моделі відновлювально-профілактичних вправ; поєднання рухових дій із словесним супроводом; якість виконання учнями вправ та інструктивного забезпечення (показ вправ, темп виконання, упевненість тощо)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
	4. Оцінювання рухливої перерви	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
	5. Оцінювання заняття секції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
	6. Оцінювання спортивно-оздоровчого свята у школі	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
III.	Дослідницька робота																			
	а) визначення стану фізичної підготовленості класу;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
	б) вивчення стану охопленості учнів позакласною роботою у школі	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
IV.	Оцінка психолого-педагогічної підготовки:																			
	• педагогічна культура студента, оцінювання якості проведення виховних заходів;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
	• виконання обов'язків класного керівника;	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
	• оцінювання психолого-педагогічної характеристики на учня і клас	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									

Шкала оцінювання

Оцінка ECTS	Універсальна шкала	Сума балів	Визначення
A	10,9	240–216	Відмінно
B	8	215–191	Дуже добре
C	7	190–168	Добре
D	6	167–144	Задовільно
E	5	143–119	Достатньо
FX	4,3	118–72	Умовно незадовільно

F	2,1	71 і нижче	Безумовно незадовільно
---	-----	------------	------------------------

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. – Газ. Спортивна газета, – 04 груд. – 2003.
2. Нестеровський Д. І. Інтегративний підхід у фізичному вихованні школярів /Д. І. Нестеровський, В. С. Куракін //Науково-практична конференція. Посібник. – М., 1991. – С. 95.
3. Пепа В. Горохова скриня /В. Пепа. – К., 1993.
4. Пухлий В. Наше здоров'я – у наших руках /В. Пухлий. – К., 1995. – 20 с.
5. Рыбковский А. Г. Управление двигательной системностью человека /А. Г. Рыбковский. – Донецк: Феникс, 1998. – 300 с.
6. Серкіс Б. Р. Самоконтроль під час самостійних занять фізичною культурою /Б. Р. Серкіс. – Рівне: РДІК, 1998. – С. 15–18.
7. Фомін Н. А., Вавилов Ю. Н. Физиологические основы двигательной активности /Н. А. Фомін, Ю. Н. Вавилов. – М.: ФиС, 1991. – 224 с.
8. Шиян Б. М. Методика фізичного виховання школярів /Б. М. Шиян. – Львів, 2004. – С. 112.

Спеціальність 013 Початкова освіта

РОЗДІЛ I. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ

1.1 Завдання та зміст навчальної практики

КУРС I, СЕМЕСТР 2

МЕТА ПРАКТИКИ - поглибити практичне вивчення місцевої флори і фауни, оволодіти на практиці методами дослідної роботи в польових умовах, закріпити набуті теоретичні знання з ботаніки, зоології та екології. Безпосередньо в природі студенти повинні вивчити окремі рослини і тварини, їх угруповання, ознайомитися з основними формами, різноманітністю, віковими і сезонними змінами рослин й тварин, способами розмноження і розповсюдження залежно від екологічних умов та основами їх збереження.

Основні завдання навчальної практики:

- вивчення місцевої флори та фауни, ознайомлення з її різноманіттям;
- вивчення і закріплення на практиці окремих методик польових досліджень;
- ознайомлення з окремими біоценозами та методами їх вивчення;
- вивчення основних екологічних груп та життєвих форм рослин і тварин;
- збір гербарію рослин, колекцій безхребетних водойм та ґрунту, комах.
- знати порядок і правила проведення фенологічних спостережень;
- оволодіти основами охорони рослинного і тваринного світу.

В результаті проходження практики студент повинен **ЗНАТИ:**

- наукові назви 100 видів місцевої флори та фауни на українській та латинській мовах, їх належність до вищих систематичних таксонів (родини, порядку, класу, відділу);
- основні екологічні групи та життєві форми рослин;
- найважливіші методи виділення та опису рослинних угруповань;
- рідкісні та зникаючі види місцевої флори і фауни;
- особливості будови безхребетних та хребетних представників місцевої фауни;
- добові та сезонні ритми представників місцевої фауни;

а також **ВМІТИ:**

- збирати та зберігати гербарні зразки рослин, зоологічні колекції;
- визначати видову належність рослин і тварин за допомогою визначників і без них;

- використовувати методи фенологічних, флористичних, геоботанічних досліджень;
- дати оцінку співвідношенню земноводних і плазунів певної місцевості;
- визначити види птахів за їх голосами;
- визначити види ссавців за їх слідами;
- описувати, систематизувати та аналізувати результати спостережень за рослинним і тваринним світом.

Шкала оцінювання навчальної діяльності студентів в умовах навчальної практики

Оформлення гербарію	Оформлення колекції комах	Самостійна-індивідуальна робота (реферат)	Звіт про проходження практики	Захист практики	Сума балів
30 балів	30 балів	10 балів	10 балів	20 балів	100 балів

1.2. Програма навчальної практики

День практики	Зміст роботи	Кількість годин
1	Мета, завдання і зміст практики. Ознайомлення з планом практики. Інструктаж з техніки безпеки. Вибір студентами тем самостійних навчально-дослідних робіт. Правила ведення щоденника практики, польового блокноту, журналу польових робіт.	6
2	Екскурсія групи в парк ім. К.Трильовського. Вивчення флори і фауни парку. Збір рослин та безхребтних для гербаризації.	6
3	Екскурсія групи у широколистяний ліс. Вивчення фауни та рослинності лісових угруповань. Закладка пробних площадок для геоботанічних досліджень. Опис та визначення рослин та тварин. Ведення щоденника, польового блокноту. Виконання самостійних науково-дослідних робіт.	7
4	Екскурсія групи у хвойний ліс. Вивчення фауни, флори і рослинності лісових угруповань. Опис, визначення рослин та тварин. Замальовування окремих видів комах. Ведення щоденника, польового блокноту, журналу польових робіт. Виконання самостійних науково-дослідних робіт. Збір гербарію та безхребетних тварин.	6
5	Екскурсія групи на лучно-степову ділянку. Вивчення флори і рослинності та тваринного світу лучно-степових угруповань. Закладка пробних геоботанічних площадок. Опис і визначення рослин і безхребетних. Ведення щоденника, польового блокноту, журналу польових робіт. Виконання самостійних науково-дослідних робіт. Збір гербарію.	6

6	Експедиція групи на річку Прут. Освоєння методики вивчення хребетних тварин. Ознайомлення з характерними місцевими рибами, навички визначення їх без визначника. Вивчення характерних ознак живої риби. Визначення віку риб за лускою. Ознайомлення з поділом риб на екологічні групи за живленням. Пристосування риб до водного способу життя. Замальовування деяких видів риб. Вивчення флори та рослинності прибережних угруповань водойм та боліт. Виконання самостійних науково-дослідних робіт. Збір гербарію та безхребетних для колекцій.	6
7	Експедиція групи до Княздвірського тисового заказника. Вивчення та опис геоморфічних особливостей заказника та історії його створення. Характеристика рослинного та тваринного світу заказника. Ведення щоденника та польового журналу. Список лікарських рослин та рідкісних тварин заказника.	6
8	Експедиція групи на поля Коломийської дослідної станції. Вивчення основних сільськогосподарських культур. Ознайомлення з правтлами посіву, догляду та збирання с-г культур.	6
9	Оформлення матеріалів навчальної практики: щоденника, журналу польових робіт, звіту про навчальну польову практику, впорядкування гербарію. Захист звіту, самостійних навчально-дослідних робіт, здача гербарію. Залік.	1

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов І.І. Мир животних: млекопитающие или звери. - М.,1988,- 480 с
2. Береговий П.М. Геоботаніка.- К.: Рад. школа, 1966.- 176 с.
3. Визначник рослин Українських Карпат. – К.: Наук, думка, 1987. -434 с.
4. Войтюк Ю.О., Кучерява Л.Ф., Баданіна В.А., Брайон О.В. Морфологія рослин з основами анатомії та цитоембріології.- К.: Фітосоціоцентр, 1998- 216 с.
5. Гуленкова М.А., Красникова А.А. Полевая практика по ботанике. – М.: Просвещение, 1986.-176 с.
6. Дендрофлора України. Дикорослі та культивовані дерева й кущі. Голонасінні: Довідник / Кохно М.А., Гордієнко В.І., Захаренко Г.С. та ін.; НАН України, Над. бот. сад ім. М.М. Гришка.- К.: Вища школа, 2001. - 207 с.
7. Деревья и кустарники, культивируемые в Украинской ССР. Покрытосеменные. Справ, пособие / Под общ. ред. Кохно НА..- К.: Наукова думка, 1986.- 720 с.
8. Єлін Ю.Я., Оляницька Л.Г., Івченко С.І. Шкільний визначник рослин.- К.: Радянська школа, 1988. - 368 с.
9. Єрмоленко В.М., Ключко З.Ф. Визначник комах. – К.: Радянська школа, 1971. – 178 с.

10. Заячук В.Я. Дендрологія. Голонасінні. - Львів: Камула, 2005. -174 с
11. Заячук В.Я. Дендрологія. Покритонасінні. - Львів: Камула, 2004. - 407 с.
12. Марисова І.В., Талпош В.С. Земноводні України: польовий визначник. - К.: Вища школа, 1984. - 216 с.
13. Марчишин С.М., Нечай Р.Є., Шанайда М.І. Ботаніка. Навчально-польова практика. – Тернопіль: ТДМУ, 2006. – 200 с.
14. Насимович А.А., Шубнікова О.Н., Ісаков Ю.А. Фауна природних зон, інтразональних ландшафтів. // Ресурси біосфери в Україні. - К., 1971. - 178 с.
15. Нечитайло В.А., Кучерява Л.Ф., Погребенник В.П. Систематика вищих рослин. Лабораторний практикум. - К.: Фітосоціоцентр., 2001.- 456 с.
16. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.И. и др. - К.: Наукова думка, 1987.- 548 с.
17. Падій М.М. Лісова ентомологія. К.: Вища школа, 1974. – 288 с.
18. Систематика вищих рослин. Лабораторний практикум. / За ред. проф. В.І.Чопика і О.Л. Липи. -К., 1989.-223 с.
19. Скворцов А.К. Гербарий. Пособие по методике и технике. - М.: Высшая школа, 1977.- 199 с.
18. Татаринев К.А. Фауна хребетних заходу України. -Львів, Вид-во Львівського університету, 1973. - 257 с.
19. Учебно-полевая практика по ботанике: Учеб. пособие для биол. спец, вузов / Старостенкова М.М., Гуленкова М.А., Шафранова Л.М., Шорина Н.Щ.- М.: Высшая школа, 1990.- 191 с.
21. Шапошников Л.К. Охрана природы и заповедное дело. - М.: Министерство сельского хозяйства, 1967. - 84 с.

II. ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ

2.1. Завдання та зміст виробничої практики 1

III курс, 6 семестр

Виробнича педагогічна практика 1 спрямована на формування у студентів комплексу вмінь і навичок, необхідних для виконання функцій вчителя-предметника та вихователя, для здійснення всієї системи навчально-виховної роботи з учнями в закладах освіти.

Терміни проведення виробничої педагогічної практики 1 визначаються навчальними планами і графіком навчально-виховного процесу, триває 4 тижні на початку 6 семестру III курсу.

Виробнича педагогічна практика передбачає самостійну роботу студентів з методичною літературою, систематичне спостереження і аналіз педагогічного процесу, вивчення досвіду роботи кращих вчителів. Цей період навчального процесу доцільно розглядати і як можливість удосконалення навичок науково-дослідної роботи з актуальних проблем педагогіки, психології, методики викладання фахових дисциплін.

Метою педагогічної практики є:

- оволодіння формами, методами, засобами, новітніми технологіями здійснення освітнього процесу в навчальних закладах різних типів;

- формування у студентів вмінь застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності, усвідомлення професійної значущості цих знань; виховання потреби постійного удосконалення професійних знань, умінь навичок та педагогічної майстерності;

- розвиток творчої ініціативи,

Студенти в процесі проходження педагогічної практики знайомляться з організаційною структурою освітньої організації та особливостями її функціонування, які відображаються

у притаманних освітній організації принципах, чинниках, формах організації освітніх процесів, меті, засобах діяльності, культурних традиціях, цінностях тощо.

Під час практики студенти набувають практичних навичок педагогічного досвіду *на посаді вчителя* у загальноосвітніх школах, ліцеях.

Практика проводиться в декілька етапів:

На першому етапі відбувається знайомство із організаційною структурою освітньої організації; статутом закладу, де визначені мета і основні завдання, організаційно-правові засади діяльності і організації навчально-виховного процесу; права і обов'язки цього процесу; порядок управління освітнім закладом. Разом з тим, треба визначити специфічні особливості, що стосуються саме системи середньої освіти; розглянути принципи, чинники та форми організації освітніх процесів; дослідити моделі та методи організації навчання і критерії оцінювання знань.

Другий етап полягає в знайомстві з навчальними планами та аналізі програм різних дисциплін. Студенти отримують уміння і навички розробляти конспекти уроків; уміння розробляти тестові завдання; складати контрольні завдання та запитання до кожної теми уроку.

На третьому етапі студенти відвідують уроки керівника практики з освітньої організації. Студенти засвоюють основні педагогічні прийоми та методи подання навчального матеріалу; уміння використовувати відведений час для пояснення основних аспектів запропонованих тем; уміння будувати відносини з учнями.

Наприкінці першого тижня студенти повинні мати графік проведення залікових уроків та виховних заходів і подати примірники графіка своїм керівникам на кафедру педагогіки і психології.

Починаючи з другого тижня, студенти проводять залікові навчальні заняття та виховні заходи. Їх тема повинна бути узгоджена з керівниками від бази практики та університету, а конспекти затверджені ними.

До кожного **залікового уроку** студенти повинні підготувати розгорнутий план-конспект.

На четвертому-п'ятому етапі студенти самостійно проводять залікові уроки та виховні заняття. На цьому етапі студенти отримують навички викладання матеріалу з дисциплін; уміння поєднання теорії з практикою; навички оцінювання знань учнів; уміннями виявляти ініціативу; навички раціональної поведінки в стосунках з вчителями та учнями; практичні навички педагогічного досвіду.

Шостий етап передбачає обговорення результатів практики з керівниками практики освітньої організації і вищого навчального закладу.

На сьомому, заключному, етапі студенти підводять підсумки проходження педагогічної практики з обов'язковим написанням письмового звіту практики.

До початку практики студенти отримують консультації щодо оформлення всіх необхідних документів; інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки, необхідні документи (оформлений щоденник і індивідуальне завдання тощо). Також керівник практики повідомляє студентам про систему звітності з практик, прийняту на кафедрі. Прибувши на базу практики студенти повинні подати керівникові бази (освітньої організації) щоденник, дотримуватись прийнятого на базі практики режиму та регламенту роботи, правил охорони праці, техніки безпеки з обов'язковим проходженням інструктажів (вступного та на кожному конкретному місці праці).

Особливістю виробничої педагогічної практики 1 є те, що студент виконує певні функції вчителя початкових класів та окремі види педагогічної діяльності. Вона має навчально-виробничий характер: студент-практикант проводить пробні та залікові уроки, виховні заходи, здійснює психолого-педагогічні спостереження.

Підготовку студентів до цього різновиду виробничої педагогічної практики здійснюють під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін та методик навчання.

Виховна справа - лише форма вияву цілісного педагогічного процесу, одна з ланок єдиної системи навчально-виховної роботи. І щоб окрема взаємодія з дітьми по-справжньому стала ланкою цієї системи, необхідно ознайомитися із завданнями і змістом навчально-виховної роботи вчителя з учнями на попередніх етапах, добре вивчити учнів і дитячий колектив.

Одним із завдань першого етапу практики є вивчення дітей і дитячого колективу. Зараз набули поширення різноманітні методики вивчення й діагностики особистості дитини. Вивчаючи характер учня, насамперед треба ознайомитися з найрізноманітнішою інформацією, пов'язаною з ним: поговорити з дитиною, вчителями класу, психологом, шкільним лікарем; відвідати родину і зустрітися з батьками.

Під час виробничої педагогічної практики студенти проводять спостереження за дітьми, розмовляють зі шкільним лікарем про фізіологічні особливості різних вікових груп учнів, вивчають класні кабінети, спортивні приміщення з огляду на вимоги шкільної гігієни.

Практика також передбачає бесіди з адміністрацією (директором, заступником директора з навчально-виховної роботи, організатором позакласної і позашкільної виховної роботи), відвідування уроків із подальшим обговоренням, участь у різних позакласних заняттях, виконання дослідницьких завдань.

Методичну допомогу та необхідні консультації студентів-практиканту надають вчитель, викладач-методист, керівник практики інституту.

Основний зміст діяльності за змістовими модулями

ЗМ-1 - навчальна діяльність;

ЗМ-2 - виховна діяльність,

ЗМ-3 - методична діяльність,

ЗМ-4 - дослідницька діяльність.

ЗМ-1 - навчальна діяльність

1. Участь у настановчій та підсумковій конференціях.
2. Відвідування уроків у своєму та інших класах, участь в обговоренні.
3. Підготовка до уроків, їх проведення та обговорення (відповідно до календарного плану).
4. Підготовка до позаурочних форм навчально-виховної роботи їх проведення та обговорення.
5. Індивідуальна навчальна робота з учнями (з ким конкретно, з якої теми).

ЗМ-2 - виховна діяльність

1. Відвідування позакласних виховних заходів у своєму та інших класах, їх обговорення.
2. Підготовка, проведення та обговорення різних форм виховної роботи з учнями класу, до якого прикріплений студент (конкурси, вікторини, КВК, заочні подорожі, усні журнали, екскурсії, тематичні вечори, родинні свята, зустрічі з видатними людьми та ін.).
3. Підготовка і проведення індивідуальної виховної роботи з учнями (з якими, з якої теми).
4. Форми роботи з батьками.
5. Виступ на батьківських зборах.

ЗМ-3 - методична діяльність,

1. Консультації у вчителів та методистів, керівників шкіл з організаційних та методичних питань.
2. Ознайомлення з методичним кабінетом школи, з роботою методичного об'єднання вчителів початкових класів, педагогічної ради, їх відвідування.
3. Допомога вчителю початкових класів в обладнанні кабінету.
4. Виготовлення дидактичного матеріалу та наочних посібників.
5. Опрацювання методичної літератури за власним бажанням.
6. Вивчення шкільної документації та матеріалів передового досвіду вчителів.

ЗМ-4 - дослідницька діяльність

1. Ознайомлення з літературою з питань організації наукового дослідження.
2. Робота над темою курсової роботи.
3. Робота над рефератом з вибраної проблематики.

**Теми для індивідуального
навчально-дослідного завдання (проекту)**

1. Спроектуйте короткий зміст бесіди з учнем з метою вивчення рівня розвитку його моральних якостей.
2. Спроектуйте зміст бесіди з учнем з метою вивчення його ставлення до навчальної, трудової, громадської діяльності.
3. Складіть психолого-педагогічну характеристику учня 1 і 4 класів. Поясніть, що в них спільного і відмінного.
4. Згідно програми вивчення учнівського колективу складіть психолого-педагогічну характеристику класу.
5. Складіть модель плану виховної роботи класного керівника для учнів 1,2,3,4 класів (відповідно до вказаних варіантів).
6. Спроектуйте модель уроку в початковій школі (1-4 класи).
7. Спроектуйте орієнтовний зміст роботи предметного тижня для учнів 4 класу.
8. Складіть, застосовуючи власні спостереження та досвід, професіограму вчителя початкових класів, класного керівника.
9. Складіть план екскурсії на тему „Рослини в нашому житті” з метою вивчення рослин певної місцевості.
10. Складіть план-конспект нестандартного уроку. Спроектуйте зміст бесіди з учнем з метою вивчення рівня розвитку його трудової культури.
11. Складіть тематику батьківських зборів для 1, 2, 3, і 4 класів, визначте їх мету та спрямованість.
12. Складіть анкети для батьків першокласників.
13. Складіть тести: а) для визначення здібностей учнів; б) для визначення рівня вихованості учнів.
14. Круглий стіл „Роль сімейних традицій у розвитку особистості школяра”.

15. Складіть план-конспект проведення інтегрованого уроку у початковій школі з участю батьків школярів.

Критерії оцінювання за виконання проекту

1. Актуальність обраної теми -	1-3 бали
2. Самостійність, логіка побудови, завершеність теми -	1-2 бали
3. Оригінальність розкриття теми, застосування творчих підходів, запропонованих рішень -	1-5 балів
4. Аргументованість запропонованих рішень, висновків -	1-2 бали
5. Культура оформлення, відповідність методичним вимогам –	1-3 бали
6. Особиста презентація роботи -	1-5 балів
7. Об'єм і глибина знань з теми, загальна ерудиція, міжпредметні зв'язки -	1-2 бали
8. Відповіді на запитання: повнота, аргументованість -	1-3 бали
Разом 10 балів	

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: робота з навчальною та навчально-методичною літературою, спостереження та аналіз уроків, самооцінка, самоконтроль, виконання практичних завдань, організація дозвілля та колективних творчих справ молодших школярів.

Підсумки педагогічної практики

В останні дні педагогічної практики у школі проводиться підсумкова педагогічна рада, на якій студенти звітують за виконану роботу, висловлюють свої пропозиції і побажання представникам вузу та школи. Вчителі і методисти дають оцінку роботи студентів, яка виражається не лише якісною характеристикою, а й оцінкою в балах.

Кінцеві результати педагогічної практики студентів оцінюються за такими видами діяльності:

- навчальна робота;
- виховна робота;
- методична робота;
- науково-дослідна робота.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуальних завдань. Форма звітності студента – це подання на кафедру матеріалів проходження практики. Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми педагогічної практики, індивідуальні завдання, висновки, пропозиції. Оцінка за практику виставляється викладачами-методистами, викладачами педагогіки, психології, керівником практики та вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписом керівника практики.

Підсумки педагогічної практики обговорюються на засіданні кафедри педагогіки і психології, а загальні підсумки практики підводяться на вчених радах інституту не менше одного разу впродовж навчального року. Членами кафедри вивчаються рекомендації керівників-методистів практики, адміністрації і вчителів шкіл, де студенти були на практиці, узагальнюється педагогічний досвід.

Шкала оцінювання успішності з педагогічної практики:

Університетська шкала	Національна шкала	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	незадовільно	FX
1-25		F

Облік і оцінка педагогічної практики

2. Під час педагогічної практики студент працює за індивідуальним планом роботи і веде щоденник. У щоденнику відображаються зміст проведеної навчальної, виховної і методичної роботи, записуються спостереження за окремими учнями і колективом, свої роздуми, зауваження керівників педпрактики й учителів, а також дані, необхідні для виконання завдань із психології і шкільної гігієни, написання курсових робіт.

2. Після закінчення кожного виду практики студенти представляють таку документацію:

індивідуальний план роботи на період практики, щоденник, психолого-педагогічну характеристику особистості школяра, календарно-тематичне планування (за період практики), конспекти уроків, аналіз не менше двох відвіданих уроків, розробку двох проведених виховних заходів з педагогіки та психолого-педагогічні характеристики класу і учня, характеристику студента, засвідчену класним керівником та директором школи.

Документацію здають інститутському керівнику практики після оцінювання всіх видів роботи методистами з педагогіки, психології та методик викладання навчальних дисциплін

у початковій школі.

Критерії оцінки

діяльності студентів під час практики

90-100 балів (відмінно) А. ставиться в тому випадку, коли робота здійснена студентом на високому рівні (допускається не більше 5 % оцінок „добре" за проведені уроки та виховні заходи, за умови відмінної характеристики особистості студента-практиканта вчителем-початкових класів, класним керівником та методистом); студент проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи в школі, знає і вміє застосувати у навчально-виховному процесі сучасні педагогічні технології і нові інформаційні засоби навчання, завоював повагу та авторитет серед учнів, батьків і педагогічного колективу школи, методистів, керівників педпрактики; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

80-89 балів (добре) В ставиться в тому випадку, коли робота проведена студентом на достатньому рівні, переважають відмінні та добрі оцінки за проведені уроки і виховні заходи, за умови доброї характеристики особистості студента-практиканта вчителем початкових класів, класним керівником та методистом); студент допустив деякі методичні помилки у навчально-виховному процесі, але зміг самостійно їх виправити або пояснити їх причину під час аналізу уроку чи виховного заходу, у ході практики студент-практикант не допускав недисциплінованості, байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його педагогічну діяльність добре відізналися вчитель початкових класів, учні, батьки, педагогічний колектив школи, методисти і класний керівник; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

70-79 балів (добре) С ставиться в тому випадку, коли робота проведена на достатньому рівні (допускається не більше 5% оцінок „задовільно" за проведені уроки і виховні заходи, при добрій характеристиці особистості студента-практиканта вчителем-предметником, класним керівником та методистом); студент допустив незначні методичні помилки у навчально-виховному процесі, проте не завжди зміг самостійно їх виправити або пояснити в процесі аналізу уроку чи виховного заходу їх причину; у ході

практики студент-практикант був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи; одержав добрі відгуки від учнів, батьків, педагогічного колективу школи, методистів і класного керівника; здав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і поправки за вказівкою групового керівника педпрактики; виконав і захистив на достатньому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

60-69 балів (задовільно) D ставиться в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні (не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою „незадовільно”); студент проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності студента-практиканта в школі з боку вчителя початкових класів учнів, батьків, вчителя-предметника, класного керівника, керівників педпрактики - „задовільна”; із невеликим запізненням здав документацію; виконав на задовільному науково-методичному рівні індивідуальне наукове дослідження.

50-59 балів (задовільно) E ставиться студенту в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні (переважають задовільні оцінки за всі види роботи. Однак не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою „незадовільно”); проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності в школі студента-практиканта з боку вчителя початкових класів, учнів, батьків, вчителів-предметників, класного керівника, керівників педпрактики - „задовільна”; здав невчасно документацію, яка потребує доповнень і поправок; виконав на низькому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

26-49 балів („незадовільно”) FХ. Відсутня систематичність у роботі студента. Виконав на низькому професійно-педагогічному рівні навчальну, виховну, методичну роботу передбачену програмою з педпрактики. Допускав помилки, пов'язані зі знанням навчального предмета, методикою проведення уроків та позаурочної роботи з класом. Виконував дії у навчально-виховному процесі без достатнього теоретичного усвідомлення, копіюючи вчителя (методиста, студентів). Не здав документації або здав її з великим запізненням, допустивши при цьому значні помилки в її оформленні.

Рекомендована література

1. Белікова В.В. Програма та методичні вказівки до педагогічної практики / за заг. ред. О.Е.Коваленко. Харків: УПА, 2003.- 43 с.
 2. Виноградова Т.В. Книга класного керівника. Харків: Вид. група «Основа», 2006.- 128 с.
 3. Виховна система школи / упоряд. В.В.Григораш. Харків: Вид. група «Основа», 2005.-128 с.
 4. Гребенькова А.О. Довідник класного керівника: 1-4 класи. Харків: «Ранок», 2006. - 192 с.
 5. Державний стандарт початкової освіти: Постанова кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
 6. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
- Мороз І.В., Ярошенко О.Г. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посібник. К., 2003.- 90 с.
8. Педагогічна практика в початковій школі: навчально-методичний посібник / за ред. О.Б.Будник. Івано-Франківськ: ПП Бойчук А.Б., 2016. -320 с.
 9. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах: начальний посібник / уклад. М.І.Соловей, С.Ю.Ніколаєва, Є.С.Спіцин. К.: Ленвіт, 2010. -133 с.
 - 10.Педагогічна практика студентів: інструктивні матеріали / уклад. Д.Д.Герцюк, Т.В.Равчина, С.Б.Цюра, Х.П.Мазепа. Львів: Видав. Центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.- 80 с.
 - 11.Педагогічна практика: навчально-методичний посібник / уклад. А.В.Іванченко, О.А.Дубасенюк, А.А.Сбруєва, О.Є.Антонова. Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2005. -126 с.
 - 12.Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>

13. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

14. Програма та методичні вказівки до педагогічної практики / уклад. І.П.Чепурно, Н.О.Брюханова, А.І.Комишан, М.П.Васильєва, Д.В.Коваленко, О.Й.Белєй. Харків: УІПА, 2008.- 50 с.

15. [Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ](#)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

16. [Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ](#)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

2.2. Завдання та зміст виробничої практики 2

IV курс, VII семестр

Виробнича педагогічна практика 2 є логічним продовженням виробничої практики 1 студентів і завершальним етапом професійно-педагогічної підготовки бакалавра. Вона передбачає багатогранну діяльність студента на робочому місці вчителя-предметника та класного керівника. Проходячи практику в закладах середньої освіти майбутній фахівець адаптується до умов реального освітнього простору. Оскільки після закінчення інституту випускнику присвоюється кваліфікація «вчитель початкових класів», то виробнича педагогічна практика 2 включає практичну діяльність студента-практиканта із усіх зазначених дисциплін.

Зміст педагогічної практики на IV курсі передбачає ті ж складові, що і на III курсі, але із врахуванням особливостей науково-дослідної, діагностичної діяльності вчителя з учнями, що зумовлює різноманітність форм, методів, засобів навчання основних фахових предметів та забезпечення викладання навчальних предметів, тобто відбувається ускладнення за об'єктом, змістом і характером діяльності студентів.

2. Індивідуальні завдання для студентів-практикантів з

педагогіки та психології:

1. Систематично проводити години класного керівника та інформаційні бесіди.
2. Проводити всі виховні заходи, заплановані в класі на період педагогічної практики.
3. Провести батьківські збори, індивідуальну бесіду з батьками і відвідати батьків удома.
4. Провести спостереження за учнівським колективом і узагальнити їх у психолого-педагогічну характеристику.

Мета: ознайомити студентів зі специфікою організації навчального процесу в перші дні навчання в школі (1 клас або 2-4 після літнього канікулярного часу, прослідкувати процес адаптації школярів до навчання в школі, удосконалювати навички проведення навчальних занять у початковій школі.

Основний зміст діяльності за змістовими модулями

- ЗМ-1 - навчальна діяльність;**
- ЗМ-2 - виховна діяльність,**
- ЗМ-3 - методична діяльність,**
- ЗМ-4 - дослідницька діяльність.**

Змістовий модуль 1. Навчальна діяльність

Тема 1. Ознайомлення з особливостями організації навчально-виховного процесу в початковій школі

1. Бесіда з директором школи, його заступником (основні положення виступу законспектувати):
 - особливості роботи та структура початкової школи;
 - режим роботи початкових класів;
 - навчально-матеріальна база школи;
2. Огляд навчальних приміщень для початкових класів, ігрової кімнати, спальні, спортивного залу, їдальні.
3. Відвідування уроків у своєму та інших класах, участь в обговоренні.
4. Вивчення умов організації навчально-виховного процесу в початковій школі
5. Відвідання уроків класного керівника та вчителів-предметників у закріпленому за студентом класі.

Тема 2. Вивчення шкільної документації

1. Зустрітись з адміністрацією - директором чи його заступником, який проводить ознайомлювальну бесіду про школу, її специфіку, структуру, традиції, завдання педагогічного колективу.

2. Познайомитись із вчителями початкових класів школи, вчителями-предметниками, обладнанням та оформленням шкільних кабінетів.

3. Вивчення шкільної документації: статуту й освітньої програми школи, розкладу уроків, класних журналів, планів роботи школи, плану виховної роботи

класовода, календарним плануванням, особових справ учнів, комп'ютерну базу школи, шкільний WEB-сайт.

Змістовий модуль 2. Виховна діяльність

Тема 3. Ознайомлення з особливостями організації виховного процесу в початковій школі

Особливості виховної роботи з учнями в другій половині дня

Характеристика вчительського та учнівського колективів;

Особливості роботи позашкільних навчально-виховних закладів, гуртків, спортивних секцій.

Тема 4. Психолого-педагогічні засади системи виховної роботи в початковій школі.

Особливості планування виховної роботи в початковій школі.

Психолого-педагогічна характеристика учня і класу.

Змістовий модуль 3. Методична діяльність

Тема 5. Методична підготовка сучасного вчителя початкових класів.

Професійна компетентність.

Знайомство з педагогічним колективом школи.

Участь у роботі педагогічної ради школи.

Спостереження за школярами у процесі проведення уроків учителями початкових класів. (Після уроку бажана коротка бесіда з вчителем). Для студента важливо знайти спосіб, як тактовно висловити свою позитивну думку про найбільш цікаві методи, прийоми та інші елементи проведення уроку, поставити питання вчителю, вислухати його поради.

Ознайомлення з роботою методичного об'єднання вчителів початкових класів.

Вивчення навчальних планів та програм для шкіл.

Підготовка до уроків, їх проведення та обговорення (відповідно до календарного плану).

Участь у всіх заходах, що проводяться в школі та у своїх класах: педагогічних радах, засіданнях методичних секцій, урочистих зборах, класних годинах, батьківських зборах.

Змістовий модуль 4. Дослідницька діяльність.

Тема 6. Збір матеріалів дослідницького характеру.

Індивідуальна навчальна робота з учнями

Спостереження за учнями класу

Визначення рівня вихованості школярів.

Проведення анкетування,

Наступність у вихованні та навчанні дітей.

Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів.

Індивідуальний підхід у вихованні молодших школярів та умови підвищення його ефективності.

Основними завданнями педагогічної практики виступають:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань студентів;

- удосконалення педагогічних вмінь, розвиток творчого підходу до вибору типу та структури уроків, методів навчання, нестандартного вирішення педагогічних ситуацій;

- формування і закріплення основних професійно-педагогічних умінь, навичок, згідно із стандартами вищої педагогічної освіти і кваліфікаційної характеристики спеціаліста;

- розвиток у майбутніх учителів педагогічної свідомості і позитивних якостей особистості;

- вироблення основ володіння педагогічними технологіями і педагогічною технікою;

- навчання методів вивчення й аналізу педагогічного досвіду з метою його подальшого використання в педагогічній діяльності;

- розвиток потреб у самоосвіті і постійному самовдосконаленні;

- вивчення сучасного стану навчально-виховної роботи в різних типах шкіл;

- вивчення, узагальнення і застосування передового педагогічного досвіду у власній професійній діяльності;

- розвиток професійної культури,

- знайомство з державними документами щодо організації навчально-виховного процесу в початковій школі;

- ознайомити студентів з особливостями навчально-виховного процесу в перші дні навчання дитини в школі;

- описати особливості періоду адаптації дітей до нових умов у перші тижні їх перебування в школі.

Ознайомити майбутніх учителів початкових класів з такими видами діяльності:

• порядком зарахування дітей до школи;

• методикою комплектування класів;

• режимом навчально-виховного процесу;

• плануванням роботи вчителя в перші тижні роботи;

• організацією прийому дітей у перший тиждень навчання;

• проведенням свята "День знань", "Перший дзвоник" та особливостями першого уроку;

• методикою діагностики рівня підготовки дітей до школи та загального розвитку (вміння учнів з усного мовлення, читання, письма, рахунку, малювання, їх уявлення

про явища природи і суспільного життя й інших відомих їм відмінностей);

• змістом, організацією і методикою занять у перші дні навчання школярів (розміщення

учнів у класі залежно від їх росту, особливостей зору і слуху, знайомство дітей з класом, школою, правилами поведінки в ній, виявлення кола нових знань, умінь і навичок, які дають дітям у школі в перші тижні занять;

• методикою проведення психологічних досліджень (зустріч з психологом);

• специфікою методичної, організаційної роботи з батьками;

• методикою проведення батьківських зборів.

За результатами практики кожен студент подає на кафедру педагогіки і психології наступні звітні матеріали:

1. Заповнені бланки методик та результати психодіагностичного дослідження (1 людина; кількість методик визначається керівником практики). Зокрема: постановка

мети дослідження, підбір і обґрунтування методів дослідження, адекватних досліджуваним феноменам та індивідуально-психологічним особливостям досліджуваного. В комплексному дослідженні проводиться вивчення особливостей життєвого шляху, сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мови. Діагностика особистісної сфери охоплює темперамент, характер, ціннісні орієнтації, установки. Діагностика емоційної сфери пов'язана з дослідженням мотивації, саморегуляції, самосвідомості, комунікативного потенціалу.

2. Заповнені бланки методик та результати діагностичних досліджень, проведених разом з практичним психологом навчального закладу (у відповідності з річним планом роботи психолога).
3. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження. Проведення кількісного, якісного і структурного аналізу. Порівняння отриманих студентом результатів з віковими нормативами і літературними даними. Підготовка висновку за наслідками виконаного дослідження. Проведення консультацій за наслідками дослідження (з дитиною, батьками, вчителями).
4. Виявлення проблемних сфер індивіда (за даними дослідження). Підготовка рекомендацій корекційно-розвиваючого змісту.
5. Складання індивідуальної корекційної програми. Складена коректувальна програма обговорюється з психологом, що займається практикою, і реалізується практикантом тільки з його згоди. При проведенні корекційної програми відстежується її ефективність (на основі ретестового дослідження, спостережень, оцінок випробовуваних та незалежних експертів). Під час проведення коректувальних занять можливе здійснення поточного контролю: присутність на заняттях однокурсників, експертів, психологів, що займаються практикою, використанням відеозапису.
6. Проведення психологічних консультацій (спільно з психологом, що займається практикою).
7. Матеріали проведеної студентом під час практики просвітницької роботи
8. Матеріали проведеної студентом під час практики організаційно-методичної роботи .

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Навчальний проект (ІНДЗ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується складанням підсумкового заліку.

Мета ІНДЗ. Самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ)

ІНДЗ — це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу «Методика роботи», яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Структура ІНДЗ (орієнтовна):

- вступ – зазначається тема, мета та завдання роботи та основні її положення;
- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи (при виконанні практичних, розрахункових, моделюючих робіт) – вказуються і коротко характеризуються методи роботи;
- основні результати роботи та їх обговорення – подаються статистичні або якісні результати роботи, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз тощо;
- висновки;
- список використаної літератури.

Види ІНДЗ:

- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання з коротких навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- розв'язування та складання розрахункових або практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня з теми (модуля) або курсу;
- розроблення теоретичних або прикладних (діючих) функціональних моделей явищ, процесів, конструкцій тощо;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо.

Найбільш зручна форма перевірки рівнів засвоєння знань, умінь і навичок це - письмові роботи (*реферати, моделі, проекти*), що представляють проведені мікродослідження або моделі майбутніх досліджень.

Оцінка за індивідуальні завдання виставляється на основі попереднього ознайомлення наукового керівника з його змістом. Можливим є захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу (до 5 хв.). Якщо програмою вивчення навчальної дисципліни передбачений навчальний проект, то оцінка за це завдання є обов'язковим компонентом підсумкової оцінки і враховується при визначенні суми балів за вивчення навчального курсу.

Розробити навчальний проект

Підсумки педагогічної практики

В останні дні педагогічної практики у школі проводиться підсумкова педагогічна рада, на якій студенти звітують за виконану роботу, висловлюють свої пропозиції і побажання представникам вузу та школи. Вчителі і методисти дають оцінку роботи студентів, яка виражається не лише якісною характеристикою, а й оцінкою в балах.

Кінцеві результати педагогічної практики студентів оцінюються за такими видами діяльності:

- *навчальна робота;*
- *виховна робота;*
- *методична робота;*
- *науково-дослідна робота.*

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуальних завдань. Форма звітності студента – це подання на кафедру матеріалів проходження практики. Звіт повинен містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми педагогічної практики, індивідуальні завдання, висновки, пропозиції. Оцінка за практику виставляється викладачами-методистами, викладачами педагогіки,

психології, керівником практики та вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписом керівника практики.

Підсумки педагогічної практики обговорюються на засіданні кафедри педагогіки і психології, а загальні підсумки практики підводяться на вчених радах інституту не менше одного разу впродовж навчального року. Членами кафедри вивчаються рекомендації керівників-методистів практики, адміністрації і вчителів шкіл, де студенти були на практиці, узагальнюється педагогічний досвід.

Шкала оцінювання успішності з педагогічної практики:

Університетська шкала	Національна шкала	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	незадовільно	FX
1-25		F

Облік і оцінка педагогічної практики

2. Під час педагогічної практики студент працює за індивідуальним планом роботи і веде щоденник. У щоденнику відображаються зміст проведеної навчальної, виховної і методичної роботи, записуються спостереження за окремими учнями і колективом, свої роздуми, зауваження керівників педпрактики й учителів, а також дані, необхідні для виконання завдань із психології і шкільної гігієни, написання курсових робіт.

2. Після закінчення кожного виду практики студенти представляють таку документацію:

індивідуальний план роботи на період практики, щоденник, психолого-педагогічну характеристику особистості школяра, календарно-тематичне планування (за період практики), конспекти уроків, аналіз не менше двох відвіданих уроків, розробку двох проведених виховних заходів з педагогіки та психолого-педагогічні характеристики класу і учня, характеристику студента, засвідчену класним керівником та директором школи.

Документацію здають інститутському керівнику практики після оцінювання всіх видів роботи методистами з педагогіки, психології та методик викладання навчальних дисциплін

у початковій школі.

Критерії оцінки

діяльності студентів під час практики

90-100 балів (відмінно) А. ставиться в тому випадку, коли робота здійснена студентом на високому рівні (допускається не більше 5 % оцінок „добре" за проведені уроки та виховні заходи, за умови відмінної характеристики особистості студента-практиканта вчителем-початкових класів, класним керівником та методистом); студент проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи в школі, знає і вміє застосувати у навчально-виховному процесі сучасні педагогічні технології і нові інформаційні засоби навчання, завоював повагу та авторитет серед учнів, батьків і педагогічного колективу школи, методистів, керівників педпрактики; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

80-89 балів (добре) В ставиться в тому випадку, коли робота проведена студентом на достатньому рівні, переважають відмінні та добрі оцінки за проведені уроки і виховні заходи, за умови доброї характеристики особистості студента-практиканта вчителем початкових класів, класним керівником та методистом); студент допустив деякі методичні помилки у навчально-виховному процесі, але зміг самостійно їх виправити або пояснити їх причину під час аналізу уроку чи виховного заходу, у ході практики студент-практикант не допускав недисциплінованості, байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його педагогічну діяльність добре відізналися вчитель початкових класів, учні, батьки, педагогічний колектив школи, методисти і класний керівник; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

70-79 балів (добре) С ставиться в тому випадку, коли робота проведена на достатньому рівні (допускається не більше 5% оцінок „задовільно" за проведені уроки і виховні заходи, при добрій характеристиці особистості студента-практиканта вчителем-предметником, класним керівником та методистом); студент допустив незначні методичні помилки у навчально-виховному процесі, проте не завжди зміг самостійно їх виправити або пояснити в процесі аналізу уроку чи виховного заходу їх причину; у ході практики студент-практикант був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи; одержав добрі відгуки від учнів, батьків, педагогічного колективу школи, методистів і класного керівника; здав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і поправки за вказівкою групового керівника педпрактики; виконав і захистив на достатньому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

60-69 балів (задовільно) D ставиться в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні (не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою „незадовільно”); студент проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності студента-практиканта в школі з боку вчителя початкових класів, учнів, батьків, вчителя-предметника, класного керівника, керівників педпрактики - „задовільна”; із невеликим запізненням здав документацію; виконав на задовільному науково-методичному рівні індивідуальне наукове дослідження.

50-59 балів (задовільно) E ставиться студенту в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні (переважають задовільні оцінки за всі види роботи. Однак не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою „незадовільно”); проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності в школі студента-практиканта з боку вчителя початкових класів, учнів, батьків, вчителів-предметників, класного керівника, керівників педпрактики - „задовільна”; здав невчасно документацію, яка потребує доповнень і поправок; виконав на низькому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

26-49 балів („незадовільно”) FХ. Відсутня систематичність у роботі студента. Виконав на низькому професійно-педагогічному рівні навчальну, виховну, методичну роботу передбачену програмою з педпрактики. Допускав помилки, пов'язані зі знанням навчального предмета, методикою проведення уроків та позаурочної роботи з класом. Виконував дії у навчально-виховному процесі без достатнього теоретичного усвідомлення, копіюючи вчителя (методиста, студентів). Не здав документації або здав її з великим запізненням, допустивши при цьому значні помилки в її оформленні.

Рекомендована література

- 1.Белікова В.В. Програма та методичні вказівки до педагогічної практики / за заг. ред. О.Е.Коваленко. Харків: УПА, 2003.- 43 с.
2. Виноградова Т.В. Книга класного керівника. Харків: Вид. група «Основа», 2006.- 128 с.
3. Виховна система школи / упоряд. В.В.Григоращ. Харків: Вид. група «Основа», 2005.-128 с.
4. Гребенькова А.О. Довідник класного керівника: 1-4 класи. Харків: «Ранок», 2006. - 192 с.
5. Державний стандарт початкової освіти: Постанова кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>
- 6.Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

Мороз І.В., Ярошенко О.Г. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах: навч. посібник. К., 2003.- 90 с.

7. Педагогічна практика в початковій школі: навчально-методичний посібник / за ред.

О.Б.Будник. Івано-Франківськ: ПП Бойчук А.Б., 2016. -320 с.

8. Педагогічна практика студентів у загальноосвітніх навчальних закладах: начальний посібник / уклад. М.І.Соловей, С.Ю.Ніколаєва, Є.С.Спіцин. К.: Ленвіт, 2010. -133 с.

9. Педагогічна практика студентів: інструктивні матеріали / уклад. Д.Д.Герцюк, Т.В.Равчина, С.Б.Цюра, Х.П.Мазепа. Львів: Видав. Центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003.- 80 с.

10. Педагогічна практика: навчально-методичний посібник / уклад. А.В.Іванченко, О.А.Дубасенюк, А.А.Сбруєва, О.Є.Антонова. Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2005. -126 с.

11. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>

12. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

13. Програма та методичні вказівки до педагогічної практики / уклад. І.П.Чепурно, Н.О.Брюханова, А.І.Комишан, М.П.Васильєва, Д.В.Коваленко, О.Й.Белей. Харків: УПА, 2008.- 50 с.

14. [Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ](#)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

15. [Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ](#)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf>

Основний зміст діяльності за змістовими модулями

Змістовий модуль 1. Навчальна діяльність

Тема 1. Ознайомлення з особливостями організації навчально-виховного процесу в початковій школі

1. Бесіда з директором школи, його заступником (основні положення виступу законспектувати):
 - особливості роботи та структура початкової школи;
 - режим роботи початкових класів;
 - навчально-матеріальна база школи;
2. Огляд навчальних приміщень для початкових класів, ігрової кімнати, спортивного залу, їдальні.
3. Відвідування уроків у своєму та інших класах, участь в обговоренні.
4. Вивчення умов організації освітнього процесу в початковій школі
5. Відвідування уроків вчителя у закріпленому за студентом класі.

Тема 2. Перші дні дитини в школі

У перші дні перебування в школі студенти повинні:

1. Зустрітись з адміністрацією — директором чи його заступником, який проводить ознайомлювальну бесіду про школу, її специфіку, структуру, традиції, завдання педагогічного колективу. Студентів розподіляють у початкові класи.
2. Познакомитися із вчителями початкових класів школи, вчителями-предметниками, обладнанням та оформленням шкільних кабінетів.
3. Вивчення шкільної документації: статуту й освітньої програми школи, розкладу уроків, класних журналів, планів роботи школи, плану виховної роботи класовода, календарним плануванням, особових справ учнів, комп'ютерну базу школи, шкільний WEB-сайт.

Змістовий модуль 2. Виховна діяльність

Тема 3. Ознайомлення з особливостями організації виховного процесу в початковій школі

- Особливості виховної роботи з учнями в другій половині дня.
- Характеристика вчительського та учнівського колективів.

Особливості роботи позашкільних навчально-виховних закладів, гуртків, спортивних секцій.

Тема 4. Психолого-педагогічні засади системи виховної роботи в початковій школі.

Особливості планування виховної роботи в початковій школі.

Психолого-педагогічна характеристика учня класі.

Змістовий модуль 3. Методична діяльність

Тема 5. Методична підготовка сучасного вчителя початкових класів.

Професійна компетентність.

Знайомство з педагогічним колективом школи.

Участь у роботі педагогічної ради школи.

Спостереження за школярами у процесі проведення уроків учителями початкових класів. (Після уроку бажана коротка бесіда з вчителем). Для студента важливо знайти спосіб, як тактовно висловити свою позитивну думку про найбільш цікаві методи, прийоми та інші елементи проведення уроку, задати питання вчителю, вислухати його поради.

Ознайомлення з роботою методичного об'єднання учителів початкових класів.

Вивчення навчальних планів та типових освітніх програм.

Підготовка до уроків, їх проведення та обговорення (відповідно до календарного планування).

Участь у всіх заходах, що проводяться в школі та в класах: педагогічних радах, засіданнях методичних секцій, урочистих зборах, класних годинах, батьківських зборах.

Змістовий модуль 4. Дослідницька діяльність.

Тема 6. Збір матеріалів дослідницького характеру.

Індивідуальна навчальна робота з учнями.

Спостереження за учнями класу.

Визначення рівня вихованості школярів.

Проведення анкетування, наступність у вихованні та навчанні дітей 1-го і 2-го класів.

Особливості оцінювання навчальних досягнень учнів першого і другого класів.

Індивідуальний підхід у вихованні молодших школярів та умови підвищення його ефективності.

Зміст та завдання практики

За час виробничої педагогічної практики 2 студенти продовжують знайомство зі школою і постановкою в ній навчально-виховної роботи, яка, як правило, проводиться організовано для цілої групи практикантів: бесіда з ними директора школи чи його заступників, огляд школи, класів, навчальних кабінетів і майстерень, бібліотеки,

актового і фізкультурного залів тощо. Окрім цього, студенти ознайомлюються зі шкільною документацією, звертаючи особливу увагу на систему планування навчально-виховної роботи (план виховної роботи школи, плани роботи методичних об'єднань і предметних комісій, учнівських гуртків і секцій, роботи класних керівників і вихователів та ін.), вивчають матеріали методичного об'єднання вчителів початкових класів, плани відкритих уроків та їх аналіз.

Під час проходження практики студенти, перебуваючи на посаді вчителя початкових класів і класного керівника, проводять визначену кількість залікових уроків та виховних заходів. Вони вчаться поєднувати теорію з практикою, опановують навички самостійної роботи з педагогічною літературою, цілеспрямовано спостерігати й аналізувати окремі форми організації навчально-виховного процесу в школі та інших навчально-виховних закладах, аналізують педагогічні факти, явища, які зафіксували в процесі педагогічної роботи, вивчають методику організації колективної діяльності учнів, вправляються в розробленні методичних матеріалів та рекомендацій.

Впродовж виробничої педагогічної практики 2 студенти здійснюють індивідуальну працю з учнями, яким потрібна допомога, проводять з ними додаткові заняття. Майбутньому педагогу в цій ситуації треба знати причину неуспішності дитини, її індивідуальні особливості, умови виховання. Така робота з учнями допомагає студентові формувати професійні вміння майбутнього вчителя: володіти методами аналізу рівня знань і вмінь дитини, скласти програму подальших занять, спрямованих на усунення прогалин; добирати матеріал до кожного заняття, продумувати методику заняття, його дидактичну мету; постійно повертатися до пройденого, узагальнювати і систематизувати набуті знання; впливати на емоції та настрої учня.

Важливим елементом практики є навчання студентів виокремлювати окреме явище з цілісного педагогічного процесу й аналізувати його. Це сприяє поступовому збагаченню вмінь самоаналізу, коли студенти починають самостійно працювати з дітьми. Звичайне спостереження проводять у природних умовах: на уроці, в класі, під час гри тощо.

Метою педагогічної практики є вироблення у студентів умінь і навичок, необхідних у майбутній педагогічній діяльності, закріплення теоретичних знань та успішне застосування їх у практичній діяльності.

Основними завданнями педагогічної практики виступають:

- поглиблення і закріплення теоретичних знань студентів;
- удосконалення педагогічних вмінь, розвиток творчого підходу до вибору типу та структури уроків, методів навчання, нестандартного вирішення педагогічних ситуацій;
- формування і закріплення основних професійно-педагогічних умінь, навичок, згідно із стандартами вищої педагогічної освіти і кваліфікаційної характеристики спеціаліста;
- розвиток у майбутніх учителів педагогічної свідомості і позитивних якостей особистості;
- вироблення основ володіння педагогічними технологіями і педагогічною технікою;

- навчання методів вивчення й аналізу педагогічного досвіду з метою його подальшого використання в педагогічній діяльності;
- розвиток потреб у самоосвіті і постійному самовдосконаленні;
- вивчення сучасного стану навчально-виховної роботи в різних типах шкіл;
- вивчення, узагальнення і застосування передового педагогічного досвіду у власній професійній діяльності;
- розвиток професійної культури.

«Перші дні дитини в школі»

Важливим компонентом практичної підготовки студентів у вищому навчальному закладі є педагогічної практика "Перші дні дитини в школі". Адже перші дні перебування дитини в школі є надзвичайно важливими в подальшому її становленню і як учня загальноосвітнього закладу, і як особистості в цілому. Тому особливого значення у цьому процесі набуває організаційна робота вчителя початкових класів, спостереження за роботою якого є одним із завдань практики.

Індивідуальні завдання

1. Вивчити державні документи щодо організації навчально-виховного процесу в початковій школі і, зокрема, навчання учнів-першокласників.
2. Ознайомити студентів з особливостями навчально-виховного процесу в перші дні навчання дитини в школі.
3. Описати особливості періоду адаптації дітей до нових умов у перші тижні їх перебування в школі.
4. Ознайомити майбутніх учителів початкових класів з такими видами діяльності:
 - порядком зарахування дітей до школи;
 - методикою комплектування перших класів;
 - режимом навчально-виховного процесу в першому класі;
 - плануванням роботи вчителя в перші тижні роботи;
 - організацією прийому дітей у перший тиждень навчання;
 - проведенням свята «День знань» та особливостями першого уроку;
 - методикою діагностики рівня підготовки дітей до школи та загального розвитку (вміння учнів з усного мовлення, читання, письма, рахунку, малювання, їх уявлення про явища природи і суспільного життя й інших відомих їм відмінностей);
 - змістом, організацією і методикою занять у перші дні навчання школярів (розміщення учнів у класі залежно від їх росту, особливостей зору і слуху, знайомство дітей з класом, школою, правилами поведінки в ній, виявлення кола нових знань, умінь і навичок, які дають дітям у школі в перші тижні занять, робота над засвоєнням першокласниками правил користування олівцем, ручкою, зошитами, підручниками, класною дошкою, крейдою, дидактичним матеріалом);
 - методикою проведення психологічних досліджень (зустріч з психологом);
 - специфікою методичної, організаційної роботи з батьками першокласників;
 - методикою проведення перших батьківських зборів.

Індивідуальні завдання для студентів-практикантів

1. Поспостерігайте за емоційною реакцією дітей у процесі сприймання різнохарактерних музичних творів і проаналізуйте її з огляду на вікові особливості учнів початкових класів.

2. Напишіть приклади використання ігор у різноманітній музичній діяльності на уроці музичного мистецтва.

3. Складіть перелік домашніх завдань з уроків музичного мистецтва для учнів початкових класів.

4. Проведіть тренінг з дітьми для освоєння ними різноманітних музично-ритмічних рухів: пластичне інтонування; пластичні етюди; вільне диригування; жести для відтворення елементів музичної мови; імітація гри на музичних інструментах; танцювальні; ігрові тощо.

5. Виготовте таблицю «Словник емоційно-образних визначень музики».

За результатами практики кожен студент подає на кафедру наступні звітні матеріали:

1. Заповнені досліджуваними бланки методик та результати психодіагностичного дослідження (1 людина; кількість методик визначається керівником практики). Зокрема: постановка мети дослідження, підбір і обґрунтування методів дослідження, адекватних досліджуваним феноменам та індивідуально-психологічним особливостям досліджуваного. В комплексному дослідженні проводиться вивчення: особливостей життєвого шляху, сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мови. Діагностика особистісної сфери охоплює темперамент, характер, ціннісні орієнтації, установки. Діагностика емоційної сфери пов'язана з дослідженням мотивації, саморегуляції, самосвідомості, комунікативного потенціалу.
2. Заповнені досліджуваними бланки методик та результати діагностичних досліджень, проведених разом з практичним психологом навчального закладу (у відповідності з річним планом роботи психолога – див. додаток А).
3. Аналіз та інтерпретація результатів дослідження. Проведення кількісного, якісного і структурного аналізу. Порівняння отриманих студентом результатів з віковими нормативами і літературними даними. Підготовка висновку за наслідками виконаного дослідження. Проведення консультацій за наслідками дослідження (з дитиною, батьками, вчителями).
4. Виявлення проблемних сфер індивіда (за даними дослідження, описаного в п. 1). Підготовка рекомендацій корекційно-розвиваючого змісту.
5. Складання індивідуальної корекційної програми. Складена коректувальна програма обговорюється з психологом, що займається практикою, і реалізується практикантом тільки з його згоди. При проведенні корекційної програми відстежується її ефективність (на основі ретестового дослідження, спостережень, оцінок випробовуваних та незалежних експертів). Під час проведення коректувальних занять можливе здійснення поточного контролю: присутність на заняттях однокурсників, експертів, психологів, що займаються практикою, використанням відеозапису.
6. Проведення психологічних консультацій (спільно з психологом, що займається практикою) (не менш 2-х).
7. Самоаналіз проведених консультацій:

- успішності встановлення контакту з клієнтом;
- визначення змісту, термінів і інших організаційних характеристик роботи;
- збір анамнезу, аналіз даних психодіагностики;
- ідентифікація проблеми клієнта;
- формування запиту;
- усвідомлення студентом – консультантом меж своєї професійної компетентності, ухвалення рішень про метод консультування;
- підбиття підсумків консультативної роботи і ухвалення рішення про завершення роботи.

8. Матеріали проведеної студентом під час практики просвітницької роботи

9. Матеріали проведеної студентом під час практики організаційно-методичної роботи .

Індивідуальні завдання

При виконанні науково-педагогічного дослідження студентам необхідно використати теоретичний аналіз літературних джерел та особисті спостереження за навчально-виховним процесом, теоретичний аналіз літературних джерел та констатуючий експеримент. Тематика досліджень стосується навчального матеріалу.

Наведена тематика може досліджуватись у процесі вивчення навчальних дисциплін початкової школі та під час підготовки до написання курсової роботи.

Завдання до теми 1-2. Зміст програмового матеріалу з навчальних дисциплін на перші два тижні навчання.

Завдання до теми 3. Особливості проведення посвяти першокласників у школярі.

Завдання до теми 4. Напрямки виховної роботи

Завдання до теми 5. Самоосвіта та самовиховання вчителя початкових класів.

Завдання до теми 6. Спостереження за учнями класу, з метою визначення рівня їх підготовки до навчання в школі. Інноваційність як ознака сучасності. Інноваційний заклад освіти.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Навчальний проект (ІНДЗ)

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідного чи проектно-конструкторського характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу і завершується складанням підсумкового заліку.

Мета ІНДЗ. Самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Зміст індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ)

ІНДЗ — це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу «Методика навчальних дисциплін», яка виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Структура ІНДЗ (орієнтовна):

— вступ – зазначається тема, мета та завдання роботи та основні її положення;

- теоретичне обґрунтування – виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- методи (при виконанні практичних, розрахункових, моделюючих робіт) – вказуються і коротко характеризуються методи роботи;
- основні результати роботи та їх обговорення – подаються статистичні або якісні результати роботи, схеми, малюнки, моделі, описи, систематизована реферативна інформація та її аналіз тощо;
- висновки;
- список використаної літератури.

Види ІНДЗ:

- реферат з теми (модуля) або вузької проблематики (як виняток, для студентів денної форми навчання з коротких навчальних курсів та для студентів заочної форми навчання);
- розв’язування та складання розрахункових або практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня з теми (модуля) або курсу;
- розроблення теоретичних або прикладних (діючих) функціональних моделей явищ, процесів, конструкцій тощо;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, історичні розвідки тощо.

Найбільш зручна форма перевірки рівнів засвоєння знань, умінь і навичок це - письмові роботи (*реферати, моделі, проекти*), що представляють проведені мікродослідження або моделі майбутніх досліджень.

Оцінка за індивідуальні завдання виставляється на основі попереднього ознайомлення наукового керівника з його змістом. Можливим є захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу. Якщо програмою вивчення навчальної дисципліни передбачений навчальний проект, то оцінка за це завдання є обов’язковим компонентом підсумкової оцінки і враховується при визначенні суми балів за вивчення навчального курсу.

Розробити навчальний проект

Теми для індивідуального навчально-дослідного завдання (проекту)

- 16.Спроектуйте короткий зміст бесіди з учнем з метою вивчення рівня розвитку його моральних якостей.
- 17.Спроектуйте зміст бесіди з учнем з метою вивчення його ставлення до навчальної, трудової, громадської діяльності.
- 18.Складіть психолого-педагогічну характеристику учня 1 і 4класів. Поясніть, що в них спільного і відмінного.
- 19.Згідно програми вивчення учнівського колективу складіть психолого-педагогічну характеристику класу.
- 20.Складіть модель плану виховної роботи класного керівника для учнів1,2,3,4 класів (відповідно до вказаних варіантів).
- 21.Спроектуйте модель виховного заняття з трудового виховання учнів 1-2 класів («Світ моїх захоплень»)
- 22.Спроектуйте модель уроку в початковій школі (1-4 класи).
- 23.Спроектуйте орієнтовний зміст роботи предметного тижня для учнів 4 класу.

- 24.Складіть, застосовуючи власні спостереження та досвід, професіограму вчителя початкових класів, класного керівника.
- 25.Складіть план екскурсії на тему „Рослини в нашому житті” з метою вивчення рослин даної місцевості.
- 26.Складіть план-конспект нестандартного уроку. Спроектуйте зміст бесіди з учнем з метою вивчення рівня розвитку його трудової культури.
- 27.Складіть тематику батьківських зборів для 1, 2, 3, і 4 класів, визначте їх мету та спрямованість.
- 28.Складіть анкети для батьків першокласників.
- 29.Складіть тести: а)для визначення здібностей учнів; б)для визначення рівня вихованості учнів.
- 30.Круглий стіл „Роль сімейних традицій у розвитку особистості школяра”.
- 31.Складіть план-конспект проведення інтегрованого уроку у початковій школі з участю батьків школярів.

Критерії оцінювання за виконання проекту

8. Актуальність обраної теми -
 9. Самостійність, логіка побудови, завершеність теми
 - 10.Оригінальність розкриття теми, застосування творчих підходів, запропонованих рішень - 1-5 балів
 - 11.Аргументованість запропонованих рішень, висновків - 1-2 бали
 - 12.Культура оформлення, відповідність методичним вимогам – 1-3 бали.
 13. Особиста презентація роботи - 1-5 балів
 14. Об'єм і глибина знань з теми, загальна ерудиція, міжпредметні зв'язки - 1-2 бали
 8. Відповіді на запитання: повнота, аргументованість - 1-3 бали
- Разом 25 балів

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: робота з навчальною та навчально-методичною літературою, спостереження та аналіз уроків, самооцінка, самоконтроль, виконання практичних завдань, організація дозвілля та колективних творчих справ молодших школярів.

Підсумки педагогічної практики

В останні дні педагогічної практики у школі проводиться підсумкова педагогічна рада, на якій студенти звітують за виконану роботу, висловлюють свої пропозиції і побажання представникам вузу та школи. Вчителі і методисти дають оцінку роботи студентів, яка виражається не лише якісною характеристикою, а й оцінкою в балах.

Кінцеві результати педагогічної практики студентів оцінюються за такими видами діяльності:

- навчальна робота;
- виховна робота;
- методична робота;
- науково-дослідна робота.

Після закінчення терміну практики студенти звітують про виконання програми та індивідуальних завдань. Форма звітності студента – це подання на кафедру матеріалів проходження практики та участь у творчому конкурсі. Звіт має містити відомості про виконання студентом усіх розділів програми педагогічної практики, індивідуальні завдання, висновки, пропозиції. Оцінка за практику виставляється викладачами-методистами, викладачами педагогіки, психології, керівником практики та вноситься в

заліково-екзаменаційну відомість і в залікову книжку студента за підписом керівника практики.

Підсумки педагогічної практики обговорюються на засіданні випускаючої профільної кафедри, а загальні підсумки практики підводяться на вчених (педагогічних) радах вищих навчальних закладів не менше одного разу впродовж навчального року. Членами кафедри вивчаються рекомендації керівників практики, адміністрації і вчителів шкіл, де студенти були на практиці, узагальнюється передовий педагогічний досвід.

Форми і методи контролю

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточне тестування (оформлення щоденника педпрактики), оцінка за начальний проект (розробка сценарію родинного виховного заходу, розробка конспекту нестандартного уроку та його захист), підсумковий контроль (оцінка за проведений виховні заходи, залікові уроки).

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЩО ПРИСВОЮЮТЬСЯ СТУДЕНТАМ

кількість балів за						Сума
поточний контроль				підсумковий контроль		
Модуль 1				Модуль 2		
ЗМ 1 НД	ЗМ 2ВД	ЗМ 3	ЗМ 4	оформлення матеріалів	захист матеріалів практики	
НД Теми 1-2	ВД Тема 3	МД Теми 4	ДД Тема 6	звітні матеріали, характеристика	захист педагогічної практики	
15	15	15	15	20	40	100

Шкала оцінювання успішності з педагогічної практики:

Університетська шкала	Національна шкала	Шкала ECTS
90-100	відмінно	A
80-89	добре	B
70-79		C
60-69	задовільно	D
50-59		E
26-49	незадовільно	FX
1-25		F

Критерії оцінки

діяльності студентів під час виробничої практики

90-100 балів (відмінно) А. ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота здійснена студентом на високому рівні (допускається не більше 5 % оцінок „добре" за проведені уроки та виховні заходи, за умови відмінної характеристики особистості студента-практиканта вчителем-початкових класів, класним керівником та методистом); студент проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи в школі, знає і вміє застосувати у навчально-виховному процесі сучасні педагогічні технології і нові інформаційні засоби навчання, завоював повагу та авторитет серед учнів, батьків і педагогічного колективу школи, методистів, керівників педпрактики; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

80-89 балів (добре) В ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена студентом на достатньому рівні, переважають відмінні та добрі оцінки за проведені уроки і виховні заходи, за умови доброї характеристики особистості студента-практиканта вчителем початкових класів, класним керівником та методистом); студент допустив деякі методичні помилки у навчально-виховному процесі, але зміг самостійно їх виправити або пояснити їх причину під час аналізу уроку чи виховного заходу, у ході педпрактики студент-практикант не допускав недисциплінованості, байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його педагогічну діяльність добре відізналися вчитель початкових класів, учні, батьки, педагогічний колектив школи, методисти і класний керівник; здав у визначений термін правильно оформлену документацію; виконав і захистив на високому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

70-79 балів (добре) С ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на достатньому рівні (допускається не більше 5% оцінок „задовільно" за проведені уроки і виховні заходи, при добрій характеристиці особистості студента-практиканта вчителем-предметником, класним керівником та методистом); студент допустив незначні методичні помилки у навчально-виховному процесі, проте не завжди зміг самостійно їх виправити або пояснити в процесі аналізу уроку чи виховного заходу їх причину; у ході педпрактики студент-практикант був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи; одержав добрі відгуки від учнів, батьків, педагогічного колективу школи, методистів і класного керівника; здав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і поправки за вказівкою групового керівника педпрактики; виконав і захистив на достатньому науково-педагогічному рівні індивідуальне дослідження.

60-69 балів (задовільно) D ставиться в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на задовільному рівні (не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою „незадовільно"); студент проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності студента-практиканта в школі з боку вчителя початкових класів учнів, батьків, вчителя-предметника, класного керівника, керівників

педпрактики - „задовільна“; із невеликим запізнення здав документацію; виконав на задовільному науково-методичному рівні індивідуальне наукове дослідження.

50-59 балів (задовільно) Е ставиться студенту в тому випадку, коли: навчально-виховна робота проведена на задовільному рівні (переважають задовільні оцінки за всі види роботи. Однак не допускається підсумкове оцінювання за проведені уроки та виховні заходи оцінкою „незадовільно“); проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності в школі студента-практиканта з боку вчителя початкових класів, учнів, батьків, вчителів-предметників, класного керівника, керівників педпрактики - „задовільна“; здав невчасно документацію, яка потребує доповнень і поправок; виконав на низькому науково-методичному рівні індивідуальне дослідження.

26-49 балів („незадовільно“) FХ. Відсутня систематичність у роботі студента. Виконав на низькому професійно-педагогічному рівні навчальну, виховну, методичну роботу передбачену програмою з педпрактики. Допускав помилки, пов'язані зі знанням навчального предмета, методикою проведення уроків та позаурочної роботи з класом. Виконував дії у навчально-виховному процесі без достатнього теоретичного усвідомлення, копіюючи вчителя (методиста, студентів). Не здав документації або здав її з великим запізненням, допустивши при цьому значні помилки в її оформленні.

Спеціальність 053 Психологія

РОЗДІЛ І. НАВЧАЛЬНІ ПРАКТИКИ

1.1 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ОЗНАЙОМЛЮЮЧОЇ ПРОГРАМИ ПРАКТИКИ

І КУРС, ІІ СЕМЕСТР

Змістовий модуль 1. Ознайомлення з роботою психолога в дитячих дошкільних закладах.

Тема 1. Специфіка роботи психолога дитячого дошкільного закладу.

Тема 2. Ознайомлення з основною документацією психолога дитячого дошкільного закладу.

Змістовий модуль 2. Основні напрямки роботи психолога дитячого дошкільного закладу з дітьми дошкільного віку.

Тема 3. Психологічний супровід природного розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 4. Корекція міжособистісної взаємодії у групах дитячого садочку.

Тема 5. Сутність та критерії готовності дитини до школи.

Обов'язковою умовою проведення практики студентів є наявність на базі практики досвідченого психолога. Можливими базами для проведення практики є дошкільні дитячі установи. Перед початком практики на кафедрі педагогіки і психології проводиться настановча конференція, в якій беруть участь студенти-практиканти та їх керівники від інституту та бази практики. Під час конференції керівник-методист з кафедри педагогіки і психології знайомить студентів з наказом ректора, вимогами щодо проходження практики, обов'язками студентів-практикантів та керівників. Для кожної бази практики призначається староста.

Основними обов'язками студентів-практикантів є:

1. Розпочати і завершити практику у визначений термін.
2. Перебувати на базі практики продовж усієї практики.
3. Якісно виконувати усю роботу, передбачену програмою практики.
Невиконання хоча б одного пункту програми є підставою для неатестації студента-практиканта.
4. Дотримуватися правил внутрішнього розпорядку бази практики.

5. Виконувати розпорядження адміністрації бази практики та керівників практики.
6. Дотримуватися норм поведінки.
7. Дотримуватися положень Кодексу психологів.
8. Вчасно оформити документацію.
9. Захистити звіт по практиці.

Основними **обов'язками керівника-методиста практики** є:

1. Забезпечити практикантів скеруванням на практику.
2. Спільно з керівником від бази практики забезпечити зустріч практикантів з керівництвом бази практики.
3. Ознайомити студентів з метою та завданнями практики.
4. Ознайомити студентів з правилами ведення документації.
5. Допомогти укласти індивідуальний план практикантів, затвердити його та контролювати виконання.
6. Проводити індивідуальні та групові консультації.
7. Контролювати хід практики.
8. Оцінити роботу студентів на практиці.
9. Взяти участь у настановній та підсумковій конференціях з питань практики.
10. Подати письмовий звіт про керівництво практикою.

Основними **обов'язками керівника від бази практики** є:

1. Спільно з керівником практики від навчального закладу забезпечити зустріч практикантів з керівництвом бази практики.
2. Ознайомити студентів-практикантів з базою практики.
3. Ознайомити студентів-практикантів з правилами техніки безпеки та протипожежної безпеки на робочому місці.
4. Допомогти укласти індивідуальний план практикантів та контролювати його виконання.
5. Проводити індивідуальні та групові консультації.
6. Контролювати хід практики.

7. Оцінити роботу студентів на практиці, їхню готовність до професійної діяльності.
8. Підготувати характеристику на студента-практиканта.
9. Взяти участь у настановчій та підсумковій конференціях з питань практики.

На бази практики студенти з'являються зі скеруванням, яке їм видають керівники від інституту. Щоби доступити до роботи, практиканти повинні заздалегідь пройти медичний огляд та інструктаж з техніки безпеки та протипожежної безпеки.

Після завершення практики на кафедрі психології проводиться підсумкова конференція.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою практики є ознайомити студентів з діяльністю психологічної служби України, зі змістом роботи психолога в дитячих дошкільних закладах, з основними видами діяльності психолога (психологічна просвіта, психопрофілактика, психодіагностика, консультування тощо), з необхідною для праці психолога-практика документацією, з розподілом часу психолога на різні види діяльності, з вимогами щодо оформлення кабінету психолога.

Завданнями цієї практики є здобути **знання** щодо специфіки роботи психолога в різних галузях діяльності; ознайомитись з правилами, обов'язками та етичним кодексом практикуючого психолога; ознайомитись з психологічною документацією. Студенти-практиканти набувають **уміння** організувати робоче місце психолога та психологічний кабінет; асистувати психологові під час психодіагностичної, психокорекційної та профорієнтаційної роботи; вести щоденник спостережень; складати план роботи. Практиканти виробляють **навички** виступу перед аудиторією з бесідами на психологічну тематику та спілкування з адміністрацією бази практики.

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Під час проходження практики студенти-практиканти повинні суворо дотримуватися правил охорони праці та протипожежної безпеки. Кожен студент отримує індивідуальні завдання, які повинен вчасно та якісно виконати і оформити відповідно до вимог.

Змістовий модуль 1. Ознайомлення з роботою психолога в дитячих дошкільних закладах.

Тема 1. Специфіка роботи психолога дитячого дошкільного закладу.

Тема 2. Ознайомлення з основною документацією психолога дитячого дошкільного закладу.

Змістовий модуль 2. Основні напрямки роботи психолога дитячого дошкільного закладу з дітьми дошкільного віку.

Тема 3. Психологічний супровід природного розвитку дітей дошкільного віку.

Тема 4. Корекція міжособистісної взаємодії у групах дитячого садочку.

Тема 5. Сутність та критерії готовності дитини до школи.

3.2. Індивідуальні завдання

Під час цієї практики студенти повинні виконати наступні індивідуальні завдання:

1. Скласти календарний план роботи.
2. Скласти графік відвідування місця проходження практики.
3. Вести щоденник спостережень.
4. Ознайомитися з діяльністю психологічної служби за місцем проходження практики:
 - з планом та змістом роботи психолога,
 - обов'язками практикуючого психолога,
 - розподілом часу на різні види діяльності,
 - психологічною документацією,
 - робочим місцем психолога,
 - вимогами щодо оформлення кабінету психолога.
5. Бути присутнім під час проведення психологічних обстежень, бесід, консультування.
6. Допомогти оформити кабінет психології (при потребі) чи інші завдання з бази практики.
7. Займатися волонтерською діяльністю.
8. Оформити документи практики.

3.3. Навчальні посібники

Для ефективного проведення навчальних (ознайомлючої) практики студенти можуть використовувати таку навчальну літературу:

1. Бондаренко О. Психологічна допомога особистості. Харків, 1996.
2. Горностай П. П., Васьковская С. В. Теория и практика психологического консультирования. Проблемный подход. К., 1995.
3. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию . – Самара: Издательский Дом «БАХ-РАХ-М», 2000. -248с.
4. Немов Р. С. Психология: В 3 кн. 2-е изд. Кн. 2. Психология образования. М., 1995.
5. Рабочая книга практического психолога. Технология эффективной профессиональной деятельности. М., 1996.

3.4. Методичні рекомендації

Після настановної конференції студенти від інститутського керівника практики отримують скерування. У перший день практики разом з керівником-методистом вони прибувають на базу проходження практики, де їх зустрічає керівник від бази практики. Упродовж перших двох днів кожного практиканта закріплюють за своєю групою. Керівник організації видає наказ про проходження практики студентами.

У перший день студенти знайомляться з базою практики. Упродовж наступних 1 – 2 днів студенти складають календарний план роботи та графік відвідування місця проходження практики. У календарному плані повинно бути детально (по датах та годинах) описані види роботи студента під час проходження практики. У графіку відвідування зазначається дата, години та місце знаходження практиканта на базі практики. Один примірник графіка подається керівникові практики від кафедри педагогіки і психології для контролю.

Упродовж всієї практики студенти ведуть щоденник, у якому занотовують результати спостережень, свої враження про роботу психолога.

Щоденник – основний документ, який відображає всі види, зміст і результати психолого-педагогічної діяльності студента за час практики. Він стимулює студента до організованої і продуманої роботи, її обліку і аналізу.

Студент – практикант повинен завжди мати щоденник при собі, облікувати в ньому свою психолого-педагогічну діяльність, пред'являти його на першу вимогу керівника і методистів практики, дирекції закладів, що є базою практики.

Титульна сторінка щоденника повинна мати таку форму:

Прізвище, ім'я, по-батькові _____

Спеціальність»Психологія»

Курс _____

База проходження практики _____

Керівник від Інституту _____

Методист кафедри (вказати кафедру) _____

Методист бази практики _____

Директор установи _____

Період проходження практики _____

Щоденний містить:

- режим роботи закладу;
- список учнів класу;
- розклад роботи студента (розклад занять, розклад роботи в якості практичного психолога);
- зауваження студента про свої спостереження за навчально-виховним процесом, враження і роздуми;
- аналіз своїх виховних заходів, уроків, видів психологічної допомоги.

Зразок оформлення сторінки щоденника:

Дата	Зміст роботи	Зауваження студента про свої спостереження	Примітка, зауваження методиста

4. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Студенти-практиканти повинні строго дотримуватися режиму праці бази практики та виконувати свою роботу згідно індивідуального графіку та плану роботи.

Керівники студентської практики контролюють перебування студентів на базах практики (згідно графіку), дотримання ними плану роботи, наявність необхідної документації, якість виконаної роботи, ставлення до своїх обов'язків та дисциплінованість. Керівник від кафедри педагогіки і психології має право контролювати записи, занесені у щоденник практики.

Робота студентської групи та керівників практики, в свою чергу, контролюється завідувачем кафедри педагогіки і психології та навчальною частиною інституту.

5. ВИМОГИ ДО ЗВІТНИХ ДОКУМЕНТІВ

Загальні вимоги до оформлення звітної документації наступні. Документи оформляються акуратно, мають наскрізну нумерацію сторінок. Всі аркуші повинні бути зшиті. Папка зі звітними документами повинна мати титульну сторінку, на якій зазначаються прізвище та ім'я студента-практиканта, група; прізвища керівників від інституту та бази практики; вид практики; термін проходження; назва бази практики. Кожен окремий документ повинен також починатися з титульної сторінки, на якій зазначається прізвище та ім'я студента-практиканта, факультет та група, назва документа, час та місце проведення заходу (чи збору емпіричних даних). Звітна документація обов'язково повинна містити перелік всіх документів практики із зазначеними сторінками.

У звіті про роботу студенти детально описують всю виконану під час практики роботу (наприклад, результати знайомства зі структурою та традиціями бази практики, індивідуальні доручення, волонтерську діяльність, екскурсії тощо). В звітних

документах не повинні бути дослівного переписування матеріалів баз практики (історії, методичних розробок тощо).

Оформлення звітних документів перевіряють керівники практики від бази та інституту.

Вкінці практики керівник-методист від бази практики кожному студентові видає письмову характеристику про його роботу, ставлення до обов'язків, дисциплінованість тощо. В характеристиці обов'язково повинна бути зазначена рекомендована оцінка за практику. Характеристику підписують керівник практики від бази (психолог) та керівник організації. Характеристику завіряють печаткою організації.

Нижче подаються **розділи звітної документації** та їх орієнтовний обсяг:

1. Звіт про виконану роботу у довільній формі (1 – 2 стор.).
2. Календарний план роботи на час практики (2 – 3 стор.).
3. Графік відвідування місця проходження практики (1 – 2 стор.).
4. Щоденник (обсяг довільний).
5. Опис результатів знайомства з діяльністю психологічної служби за місцем проходження практики зі своїми коментарями (2 – 3 стор.).
6. Спостереження та враження про проведені керівником-психологом психологічні обстеження, бесіди, консультації (2 – 3 стор.).
7. Характеристика студента-практиканта, підготовлена керівником практики за місцем проходження (психологом).

Керівник від кафедри про свою роботу звітує на засіданні кафедри педагогіки і психології.

6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Наступного дня після завершення практики студенти-практиканти здають керівникам від інституту всі звітні документи для їх попередньої оцінки. Упродовж тижня після завершення практики на кафедрі педагогіки і психології відбувається підсумкова конференція, на якій студенти захищають матеріали практики. На конференції присутні всі студенти-практиканти та їх керівники від інституту та баз практики.

Для підведення підсумків практики та кінцевої оцінки роботи студентів-практикантів керівники практики інформують кафедру про фактичні терміни початку та завершення роботи, склад групи студентів, які пройшли практику, їх дисципліну, стан охорони праці і протипожежної безпеки на базі практики, а також з інших питань організації та проведення практики. До захисту практики допускаються студенти, які повністю виконали завдання програми практики та вчасно оформили звітну документацію.

Формою звітності за проходження практики є **диференційований залік**. При кінцевій оцінці результатів практики враховується попередня оцінка керівників практики від інституту та бази практики, результати захисту та характеристика студента-практиканта. Студенти, які регулярно відвідували базу практики, виконали всі індивідуальні завдання, оформили звіт, вчасно його подали, а також отримали схвальну характеристику з бази практики, отримують позитивну оцінку. Студенти, що не виконали програму практики і отримали незадовільний відгук з бази практики або незадовільну оцінку при складанні заліку, направляються на практику вдруге в період канікул або відраховуються з навчального закладу. Оцінка з практики враховується наряду з іншими оцінками, які характеризують успішність студентів. У випадку, коли практика закінчується після проведення екзаменаційної сесії і призначення стипендії, оцінку з цієї практики слід враховувати разом з оцінками наступного семестру.

Загальна оцінка за практику – 100 балів.

Результати складання заліків з практики викладачі заносять в екзаменаційну відомість і проставляють в заліковій книжці.

Розподіл балів для оцінювання практики

ЗМ 1	ЗМ 2	Підсумковий контроль	Підсумковий контроль	Сума балів
Теми 1, 2	Теми 3, 4, 5	Якість, зміст та системність оформлення	Захист практики	Залік

		матеріалу		
20	30	30	20	100

Підсумки практики розглядаються на засіданні кафедри педагогіки і психології, де керівники подають письмовий звіт про результати практики.

Література:

1. Ануфриев А. Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995. — 160 с.
2. Берулава Г. А. Диагностика и развитие мышления подростков. — Витебск, 1993. — 240 с.
3. Бондаренко О. Психологічна допомога особистості. Харків, 1996.
4. Бурлачук Л. Ф., Савченко Е. П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). — К., 1995. — 100 с.
5. Волков И. П. Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. — Л., 1970. — 88 с.
6. Гірник А. М. Тренінг комунікативних вмінь / За ред. Н. Л. Коломінського. — К., 1995.
7. Горностай П. П., Васьковская С. В. Теория и практика психологического консультирования. Проблемный подход. К., 1995.
8. Горбатов Д.С. Практикум по психологическому исследованию . – Самара: Издательский Дом «БАХ-РАХ-М», 2000. -248с.
9. Дружинин В. И. Структура и логика психологического исследования. — М., 1994. — 163 с.
10. Зейгарник Б. В., Братусь Б. С. Очерки по психологии аномального развития личности. — М., 1980. — 168 с.
11. Немов Р. С. Психология: В 3 кн. 2-е изд. Кн. 2. Психология образования. М., 1995.

12. Нетрадиционные способы оценки: Психолого-педагогический аспект / Е. Д. Божович. — М., 1985. — 96 с.
13. Психологическая диагностика: Проблемы и исследования / Под ред. К. М. Гуревича. — М., 1981. — 232 с.
14. Рабочая книга практического психолога. Технология эффективной профессиональной деятельности. М., 1996.
15. Развитие и диагностика способностей / Отв. ред. В. И. Дружинин, В. Д. Шадриков. — М., 1991. — 181 с.
16. Рудестам К. Групповая психотерапия. — М.: Прогресс, 1993.
17. Юнг К. Психологические типы. — М., 1995. — 716 с.
18. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися. — К.: Освіта, 1993.

1.2 ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОЇ ПРАКТИКИ II КУРС, III СЕМЕСТР

Змістовий модуль 1. Ознайомлення з роботою шкільного психолога.

Тема 1. Специфіка роботи шкільного психолога з дітьми молодшого шкільного віку.

Тема 2. Ознайомлення з основною документацією шкільного психолога.

Змістовий модуль 2. Психологічний супровід розвитку молодшого школяра.

Тема 3. Експрес-діагностика готовності дитини до навчання в школі.

Тема 4. Корекція тривожності та шкільних страхів молодших школярів.

Тема 5. Психолого-педагогічна діагностика розвитку учнів 2-4 класів.

Розподіл балів для оцінювання практики

ЗМ 1	ЗМ 2	Підсумковий контроль	Підсумковий контроль	Сума балів
Теми 1, 2	Теми 3, 4, 5	Якість, зміст та системність оформлення	Захист практики	Залік

		матеріалу		
20	30	30	20	100

Практика є обов'язковим етапом практичного навчання майбутніх фахівців зі спеціальності 053 Психологія. Вона проводиться на заочному відділенні II курсу IV семестру. Тривалість практики 2 тижні.

Обов'язковою умовою проведення практики студентів є наявність на базі практики досвідченого психолога. Можливими **базами** для проведення практики є заклади середньої освіти. Перед початком практики на кафедрі педагогіки і психології проводиться настановча конференція, у якій беруть участь студенти-практиканти та їх керівники від інституту та бази практики. Керівник-методист навчальної психодіагностичної практики від кафедри педагогіки і психології знайомить студентів та керівників з наказом ректора, вимогами щодо проходження практики, обов'язками студентів-практикантів та керівників. Для кожної бази практики з числа студентів призначається староста.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Навчальна психодіагностична практика в закладах середньої освіти студентів II курсу спеціальності «Психологія» є невіддільною складовою загальної підготовки фахівців-психологів і частиною навчального процесу у закладі вищої освіти. Практика є важливим етапом підготовки фахівців спеціальності та набуття досвіду самостійної роботи.

Психодіагностична практика орієнтована на самостійне пізнання студентом психічних процесів і явищ особистості. Вона забезпечує зв'язок між теоретичною підготовкою майбутніх психологів та їх практичним професійним становленням в напрямі формування відповідних вмінь. Саме тому проходження практики кожним студентом є обов'язковим, як і вивчення теоретичного курсу.

Мета практики - удосконалити і закріпити теоретичні знання з циклу гуманітарної, професійної та практичної підготовки; набути уміння і навички практичної роботи в процесі проведення психологічного дослідження, ознайомитися з технологією отримання, обробки, аналізу і використання психологічної інформації.

Перед практикантами ставляться різні види та класи завдань професійної діяльності, види умінь і рівні їх сформованості, представленні у Стандарті вищої освіти спеціальності 053 Психологія.

До типових завдань діяльності психолога належать:

- професійні;
- соціально-виробничі;
- соціально-побутові.

Серед класів завдань: стереотипний, діагностичний, евристичний.

Види вмінь поділяються на предметно-практичне вміння, предметно-розумове, знаково-практичне, знаково-розумове; рівні сформованості уміння; уміння діяти, використовуючи матеріальні носії інформації щодо дії; уміння діяти, спираючись на постійний розумовий контроль без допомоги матеріальних носіїв інформації; уміння діяти автоматично.

Після проходження практики студент повинен

знати:

- структуру програми психологічного дослідження;
- етапи проведення психодіагностичного дослідження;
- технологію проведення спостереження;
- технологію розробки анкет психологічного дослідження;
- технологію проведення інтерв'ю;
- специфіку застосування методу тестування у психодіагностичній діяльності психолога;

уміти:

- розробляти програму психологічного дослідження і використовувати результати дослідження в роботі різних напрямів психології;
- знаходити шляхи виправлення помилок на кожному етапі психологічного дослідження;
- обробляти результати емпіричного дослідження.

Завдання практики:

- закріплення і практичне використання теоретичних знань з фахових дисциплін;

- формування професійної ідентифікації майбутніх психологів, їхньої професійної самосвідомості;
- формування вмінь і навичок для реалізації психодіагностичної функції психолога;
- формування та закріплення вмінь складати програму спостереження на основі самостійно сформульованих гіпотез;
- вивчення технології проведення опитування, інтерв'ю, анкетування;
- ознайомлення з технікою застосування методу аналізу документів.

Проходження практики у закладах вищої освіти передбачає реалізацію таких завдань, поставлених перед практикантами:

- вивчати психологічні характеристики навчально-виховного процесу в освітніх закладах;
- давати психологічне обґрунтування різних форм організації навчально-виховного процесу в школах, гімназіях;
- проводити психодіагностичне дослідження різних сфер психічної діяльності учнів;
- створювати банки емпіричних даних;
- формувати психологічні рекомендації щодо розвитку або корекції психічних явищ учнів.

Зміст психодіагностичної практики

Змістовий модуль 1. Ознайомлення з роботою шкільного психолога.

Тема 1. Специфіка роботи шкільного психолога з дітьми молодшого шкільного віку.

Тема 2. Ознайомлення з основною документацією шкільного психолога.

Змістовий модуль 2. Психологічний супровід розвитку молодшого школяра.

Тема 3. Експрес-діагностика готовності дитини до навчання в школі.

Тема 4. Корекція тривожності та шкільних страхів молодших школярів.

Тема 5. Психолого-педагогічна діагностика розвитку учнів 2-4 класів.

ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Практика складається з трьох етапів.

I. Підготовчий

На цьому етапі викладачі кафедри педагогіки і психології розробляють програму практики. Протягом семестру, що передує практиці, студенти ознайомлюються з

програмою; на її основі розробляють індивідуальні плани роботи, враховуючи специфіку загальноосвітніх закладів, де відбуватиметься практика. Керівник практики перевіряє і коригує плани згідно з функціональними обов'язками психолога.

За тиждень до початку практики кафедра педагогіки і психології організовує настановчу конференцію, де визначаються мета, завдання, які повинен реалізувати практикант, керівники-викладачі (методисти), які керуватимуть практикою.

II. Основний

Робочий день практиканта визначається правилами трудового розпорядку та режимом роботи закладу, де студент проходить практику. Кожний студент працює за індивідуальним планом. План практики необхідно побудувати так, щоб у ньому було максимально розкрито функції, які виконує психолог у своїй практичній діяльності. З огляду на зазначені вимоги індивідуальний план студента-практиканта повинен бути спрямований на формування вмінь і навичок у психодіагностичній діяльності практичного психолога, яка передбачає психологічне обстеження клієнта, визначення його проблем і формулювання психологічного діагнозу. Практика починається ознайомленням з загальноосвітнім закладом, керівником, об'єктом практичної діяльності психолога. Безпосереднє вивчення клієнта передбачає насамперед ознайомлення з документацією, що відображає стан його здоров'я і характер діяльності минулих років. У пропедевтичних бесідах з'ясовуються інтереси клієнта, захоплення, схильності, ставлення до колег, стосунки з ними.

У процесі проходження практики студент-практикант спостерігає за поведінкою клієнта в різних ситуаціях, фіксує його реакцію на зовнішні впливи, узагальнює психологічну інформацію про клієнта, отриману на основі застосування психодіагностичних методик. Труднощі, які виникають у практиканта, вирішуються під час групових та індивідуальних консультацій з практичним психологом. Здебільшого вони пов'язані з визначенням завдань щодо взаємодії практиканта з учнем, з виробленням стратегії роботи з ним. Одним з обов'язків психолога-консультанта є присутність на психодіагностичних заходах, які проводить практикант, та аналіз його діяльності, визначення та аналіз труднощів і недоліків у роботі практиканта. Практичний психолог складає план індивідуальної творчої роботи практиканта і проводить відповідну корекційну роботу на індивідуальних консультаціях.

Практикант веде «Щоденник практики», а також вивчає матеріали.

III. Підсумковий

На цьому етапі студент-практикант узагальнює виконану роботу з учнями або з групою учнів і складає відповідні матеріали. Основою цих матеріалів можуть бути особисті документи, відгуки та думки інших людей, результати поведінки і діяльності учнів, опитування учнів, системне спостереження в різних умовах, бесіди, тестування, експеримент тощо.

Керівник практики зобов'язаний:

- при підготовці до проведення практики ознайомити студентів з програмою практики, вивчити необхідну навчально-методичну документацію згідно із вказівками та рекомендаціями завідувача кафедри щодо проведення практики;
- проконтролювати підготовленість бази практики, вжити, за необхідності, відповідних заходів щодо їх підготовки;
- систематично контролювати виконання програми практики студентами згідно з індивідуальними графіками;
- проводити консультації для студентів з організаційних, методичних питань практики;
- контролювати ведення щоденних записів практики студентів спеціальності Психологія та написання звіту;
- контролювати дотримання правил внутрішнього розпорядку;
- ознайомити студентів з програмою практики, уточнити для них індивідуальні завдання;
- перевіряти звіти з практики і приймати їх захист;
- здійснювати методичне керівництво і надавати допомогу студентам при виконанні відповідних розрахунків;
- систематично інформувати кафедру про етапи проходження практики;
- взяти участь у роботі комісії, призначеної завідувачем кафедри, з проведення захисту звітів з практики студентів;

- після закінчення практики надати короткий письмовий звіт про результати практики і захист звітів разом із зауваженнями і пропозиціями щодо удосконалення практичної підготовки студентів;
- безпосередньо перед початком практики провести інструктаж з техніки безпеки, виробничої санітарії та протипожежної безпеки.

Права та обов'язки студента-практиканта:

- ознайомитись з програмою практики і змістом робіт, які він виконуватиме, пройти на кафедрі інструктаж про порядок її проходження та з техніки безпеки, протипожежної безпеки, виробничої санітарії (під особистий підпис) і попередження нещасних випадків, одержати від керівника практики необхідні документи (індивідуальні завдання, методичні рекомендації тощо);
- прибути на базу практики точно в термін, встановлений наказом ректора;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики, та вказівки її керівника;
- ознайомитись з рекомендованою літературою;
- одержати необхідну консультацію з організаційних і методичних питань у керівника практики;
- погодити і представити до затвердження керівникові практики календарний план роботи, і під час практики дотримуватись термінів його виконання;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- до закінчення терміну проходження практики подати на кафедру календарний план, щоденні записи практики і звіт про проходження практики;
- завчасно підготувати письмовий звіт за результатами практики і захистити його на засіданні комісії.

Під час проходження практики керівник-методист повинен використовувати різноманітні форми і методи контролю: тестування, складання анкет, застосування комунікації - процесу взаємодії між двома та більше суб'єктами шляхом спілкування та обміну інформацією. Студент має право в разі незадоволення оцінкою чи характеристикою просити кафедру перевірити звітну документацію або замінити місце

практики. З причин захворювання чи інших обставин, що перешкоджають студенту успішно пройти практику, йому надається право повторно пройти практику (за умови подання довідки, лікарняного листа).

5. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Студенти-практиканти повинні строго дотримуватися режиму праці бази практики та виконувати свою роботу згідно з індивідуальним графіком та планом роботи.

Керівники студентської практики контролюють перебування студентів на базах практики (згідно з графіком), дотримання плану роботи, наявність необхідної документації, якість виконаної роботи, ставлення до своїх обов'язків та дисциплінованість. Керівник від кафедри педагогіки і психології має право контролювати записи, занесені у щоденник практики.

Робота студентської групи та керівників практики, в свою чергу, контролюється завідувачем кафедри педагогіки і психології та навчальною частиною інституту.

6. ВИМОГИ ДО ЗВІТНИХ ДОКУМЕНТІВ

Загальні вимоги до оформлення звітної документації наступні. Документи оформляються акуратно, мають наскрізну нумерацію сторінок. Всі аркуші повинні бути зшиті. Папка зі звітними документами повинна мати титульну сторінку, на якій зазначаються прізвище та ім'я студента-практиканта, група; прізвища керівників від інституту та бази практики; вид практики; термін проходження; назва бази практики. Кожен окремий документ повинен також починатися з титульної сторінки, на якій зазначається прізвище та ім'я студента-практиканта, факультет та група, назва документа, час та місце проведення заходу (чи збору емпіричних даних). Звітна документація обов'язково повинна містити перелік всіх документів практики із зазначеними сторінками.

У звіті про роботу студенти детально описують всю виконану під час практики роботу (наприклад, результати знайомства зі структурою та традиціями бази практики, індивідуальні доручення, волонтерську діяльність, екскурсії тощо). В звітних документах не повинні бути дослівного переписування матеріалів баз практики (історії, методичних розробок тощо).

Оформлення звітних документів входить в час проходження практики. Їх перевіряють (крім щоденника) керівники практики від бази та інституту.

Вкінці практики керівник від бази практики кожному студентові видає письмову характеристику про його роботу, ставлення до обов'язків, дисциплінованість тощо. В характеристиці обов'язково повинна бути зазначена рекомендована оцінка за практику. Характеристику підписують керівник практики від бази (психолог) та керівник організації. Характеристику завіряють печаткою організації.

Вимоги до звіту студента-практиканта

Після завершення практики студент подає керівникові для перевірки таку документацію:

1. Щоденник проходження практики.
2. Звіт про виконання програми та індивідуального плану практики.

Звіт про проходження практики обсягом 12–15 сторінок формату А4 має містити конкретний опис виконаної студентом роботи, а також відомості про виконання студентом усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції, список використаної літератури. До звіту додаються для унаочнення підготовлені розрахунки, пояснення, таблиці, схеми, діаграми тощо.

Звіт повинен мати наскрізну нумерацію сторінок і бути зшитий. Його перевіряє і затверджує керівник практики як від базового закладу, так і від інституту.

3. Рецензію керівника практики від кафедри педагогіки і психології на виконану роботу практиканта.
4. Результати психодіагностичного дослідження залежно від індивідуального завдання.
5. Характеристику студента-практиканта з аналізом виконаних видів роботи, написану та завірену керівником закладу.

Розподіл балів для оцінювання практики

ЗМ 1	ЗМ 2	Підсумковий контроль	Підсумковий контроль	Сума балів
Теми 1, 2	Теми 3, 4, 5	Якість, зміст та системність оформлення матеріалу	Захист практики	Залік
20	30	30	20	100

Критерії оцінювання виконання завдань практики

При оцінюванні практики враховується ставлення студента до роботи, відгуки адміністрації школи, практичного психолога, де студент проходив практику. Особлива увага приділяється самостійності студента, його вмінню формулювати психологічну проблему клієнта, психологічні висновки та рекомендації.

Оцінка	Критерій диференціації
Відмінно	Зміст і оформлення звіту бездоганні. Характеристика студента відмінна. Повні і точні відповіді на всі запитання членів комісії з програми практики
Добре	Несуттєві зауваження щодо змісту і оформлення звіту. Характеристика студента добра. У відповідях на запитання членів комісії з програми практики студент припускається окремих неточностей, хоча загалом має тверді знання
Задовільно	Недбале оформлення звіту. Переважну більшість питань програми практики у звіті висвітлено, проте мають місце окремі розрахункові і логічні похибки. Характеристика студента в цілому позитивна. При відповідях на запитання членів комісії з програми практики студент

	почувається невпевнено, збивається, припускається помилок, не має твердих знань
Незадовільно	Таку оцінку виставляють студентіві, якщо у звіті висвітлено не всі розділи програми практики або звіт підготовлений не самостійно. Характеристика студента, що стосується ставлення до практики і трудової дисципліни, — негативна. На запитання членів комісії відповіді були незадовільними

7. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Після закінчення практики керівник групи (студента) від базового загальноосвітнього закладу складає звіт про роботу. До звіту додаються пропозиції і матеріали, підготовлені студентом(ами)-практикантом(ами) і прийняті керівництвом для використання у практичній роботі.

Керівництво базового закладу практики організує обговорення підсумків роботи студентів і оцінює її за п'ятибальною системою.

Основні документи про практику (індивідуальний план, щоденник, звіти про роботу студентів, пропозиції та матеріали, підготовлені студентами і прийняті для використання у практичній роботі бази практики, характеристика на кожного студента) мають бути підписані керівником бази практики і завірені печаткою. Документи передаються викладачу, який здійснював керівництво виробничою практикою.

Захист практики відбувається на засіданні кафедри навчального закладу.

Студенту, який не виконав програму практики з поважних, підтверджених документально причин, може бути надано право повторного проходження за індивідуальним графіком. Студент, який не виконав програму практики з неповажних причин або за підсумками її повторного проходження отримав у комісії незадовільну оцінку, відраховується з інституту.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анатази А. Психологическое тестирование: В 2-х кн. — М., 1982.
2. Активные методы в работе психолога: Сб. науч. тр. / Отв. ред. И. В. Дубровина. — М., 1997 — 165 с.
3. Ануфриев А. Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995. — 160 с.
4. Берулава Г. А. Диагностика и развитие мышления подростков. — Витебск, 1993. — 240 с.
5. Бурлачук Л. Ф., Савченко Е. П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). — К., 1995. — 100 с.
6. Волков И. П. Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. — Л., 1970. — 88 с.
7. Воронин А. Н. Диагностика невербальной проективности (краткий вариант теста Торренса) // Психологическое обозрение. — 1995. — № 1. — С. 31–33; 75–87.
8. Гірник А. М. Тренінг комунікативних вмінь / За ред. Н. Л. Коломінського. — К., 1995.
9. Дружинин В. И. Структура и логика психологического исследования. — М., 1994. — 163 с.
10. Зейгарник Б. В., Братусь Б. С. Очерки по психологии аномального развития личности. — М., 1980. — 168 с.
11. Кулагин Б. В. Основы профессиональной психодиагностики. — Л., 1984. — 216 с.
12. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности. — М., 1986.
13. Нетрадиционные способы оценки: Психолого-педагогический аспект / Е. Д. Божович. — М., 1985. — 96 с.
14. Общая психодиагностика / Под ред. А. А. Бодалева, В. В. Столина. — М., 1988. — 304 с.
15. Психологическая диагностика: Проблемы и исследования / Под ред. К. М. Гуревича. — М., 1981. — 232 с.
16. Психологическая реабилитация учащихся, пострадавших вследствие Чернобыльской катастрофы: Пособие для учителей и школьных психологов. — К., 1992.

17. Психологические исследования социального развития личности. — М., 1991. — 231 с.
18. Развитие и диагностика способностей / Отв. ред. В. И. Дружинин, В. Д. Шадриков. — М., 1991. — 181 с.
19. Рудестам К. Групповая психотерапия. — М.: Прогресс, 1993.
20. Тышкова М. Исследование устойчивости личности детей и подростков в трудных ситуациях // Вопр. психол. — 1987. — № 1.
21. Худик В. А. Психология аномального развития личности в детском и подростково-юношеском возрасте. — К., 1993. — 144 с.
22. Юнг К. Психологические типы. — М., 1995. — 716 с.
23. Яценко Т. С. Активная социально-психологическая подготовка учителя к общению с учащимися. — К.: Освіта, 1993.

Зразок оформлення листа про проходження практики

Директору _____

(повна назва інституту)

(прізвище та ініціали)

(прізвище та ініціали студента)

Група _____

Спеціальність _____

Форма навчання _____

Прошу дозволити проходження _____ в термін

(вид практики)

з “__” _____ по “__” _____ на базі _____

(повна назва закладу)

Керівник практики від _____

(повна назва навчального закладу — бази практики)

(посада, прізвище та ініціали)

Погоджено:

“__” _____

(дата)

“__” _____

(дата)

МП

(підпис студента)

“__” _____

(дата)

(Лист надсилається в інститут на ім'я директора за 1,5–2 місяці до початку практики)

(підпис керівника практики від навчального закладу— бази практики)

(прізвище та ініціали)

(підпис керівника навчального закладу) (прізвище та ініціали)

Щоденник практики студента

Упродовж всієї практики студенти ведуть щоденник, у якому занотовують результати спостережень, свої враження про роботу психолога.

Щоденник – основний документ, який відображає всі види, зміст і результати психолого-педагогічної діяльності студента за час практики. Він стимулює студента до організованої і продуманої роботи, її обліку і аналізу.

Студент-практикант повинен завжди мати щоденник при собі, облікувати в ньому свою психолого-педагогічну діяльність, пред'являти його на першу вимогу керівника і методистів практики, дирекції закладів, що є базою практики.

Титульна сторінка щоденника повинна мати таку форму:

Прізвище, ім'я, по-батькові _____

Спеціальність 053 Психологія

Курс _____

База проходження практики _____

Керівник від Інституту _____

Методист кафедри (вказати кафедру) _____

Методист бази практики _____

Директор установи _____

Період проходження практики _____

Щоденний містить:

- режим роботи закладу;
- список учнів класу;
- розклад роботи студента (розклад занять, розклад роботи в якості практичного психолога);
- зауваження студента про свої спостереження за навчально-виховним процесом, враження і роздуми;
- аналіз своїх виховних заходів, уроків, видів психологічної допомоги.

Зразок оформлення сторінки щоденника:

Дата	Зміст роботи	Зауваження студента	Примітка,
------	--------------	---------------------	-----------

Зразок оформлення титульної сторінки звіту

Коломийський навчально-науковий інститут

Державного вищого навчального закладу

„Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

ЗВІТ

про виконання програми _____ практики

(вид практики)

студента _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

групи _____

Спеціальність _____

Кваліфікаційний рівень _____

База практики _____

(повна назва)

Керівник практики

від бази практики

(посада, прізвище, ініціали)

Керівник практики

від кафедри

(посада, прізвище, ініціали)

Звіт захищено

“ ___ ” _____ 200_ р.

Підпис

Звіт захищено

“ ___ ” _____ 200_ р.

Підпис

1.3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

III КУРС, 6 СЕМЕСТР

Змістовий модуль 1. Ознайомлення студентів з основними аспектами діяльності практичного психолога в дитячих закладах.

Тема 1. Вироблення вмінь ведення документації.

Тема 2. Розуміння структурних особливостей психологічної служби в дитячих закладах.

Змістовий модуль 2. Психологічний супровід розвитку дітей.

Тема 3. Засвоєння основних принципів співпраці психолога з колективом дитячого закладу та батьками дітей.

Тема 4. Закріплення окремих психодіагностичних, психокорекційних умінь та знань студентів.

Розподіл балів для оцінювання практики

ЗМ 1	ЗМ 2	Підсумковий контроль	Підсумковий контроль	Сума балів
Теми 1, 2	Теми 3, 4	Якість, зміст та системність оформлення матеріалу	Захист практики	Залік
20	30	30	20	100

Мета практики – сформувати у студента-практиканта уявлення про різні сторони діяльності практичного психолога у дитячому закладі, ознайомитися з роботою психолога дитячого закладу.

Зміст і завдання практики:

- перший день – ознайомлення з адміністрацією дитячого закладу, практичним психологом, з вихователями і дітьми закріплених груп;

- з другого по дванадцятий день безпосереднє проходження практики, виконання завдань практики з дотриманням відповідних часових параметрів;
- два останні дні – опрацювання матеріалів спостереження, діагностування, психокорекційної роботи, виконання звітів про проходження практики, здача звітів керівнику практики.

Завдання навчальної професійно-розвивальної практики:

1. Ознайомити студентів з різними аспектами діяльності практичного психолога:
 - практичною (діагностичною, профілактичною, консультаційною, корекційною);
 - методичною (систематизація накопиченого матеріалу та оформлення психологічної документації, психодіагностичних методик);
 - організаторською (організація і планування роботи відповідно до цілей організації);
 - педагогічною (спостереження за психологічним аспектом роботи вихователів);
 - науковою (збір і аналіз матеріалів з певної проблеми).
2. Розвинути спостережливість як провідну професійну якість, що забезпечує успішність практичної діяльності психолога:
 - розуміти психологічний сенс спостережуваних поведінкових проявів;
 - встановлювати взаємозалежності між спостережуваними поведінковими проявами і відповідними психологічними феноменами;
 - на основі напрацьованого матеріалу провести психокорекцію з виявленими проблемними дітьми дитячого закладу.

Індивідуальне завдання:

- індивідуальні завдання уточнюються і конкретизуються для кожного студента зокрема;
- матеріали, напрацьовані студентом під час виконання індивідуального завдання, можуть бути використані у майбутньому при виконанні реферативних та курсових робіт, у доповідях та статтях.

Навчальні посібники

Під час практики студенти ознайомлюються з посібниками, яких немає у навчальному закладі, а саме:

- нормативними документами психолога закладу, вихователя групи;
- наочними посібниками і методиками психолога, вихователя.

Методичні рекомендації

На основі засвоєних знань згідно з навчальним планом третього курсу студенти ведуть спостереження за діяльністю психологів та вихователів закладу, проводять аналіз впровадження теоретичних знань у практичну діяльність, здійснюють тестування дітей, проводять психодіагностичні проєктивні ігри з дітьми закладів, виявляють проблемних дітей. На підставі вищевказаного здійснюють психокорекційну роботу з дітьми, батьками, вихователями закладу.

Форми роботи студентів

- 1) проведення спостереження;
- 2) складання комплексних описів результатів спостереження;
- 3) ознайомлення з документацією практичного психолога.

Форми та методи контролю

Керівник-методист практики та бази практики здійснюють вибірковий контроль за дотримання студентами встановленого режиму праці:

- вибірковий контроль початку та закінчення роботи (табелювання);
- контроль поточних записів, ведення щоденника практики;
- контроль складання підсумкового звіту.

Вимоги до звіту

У звіті студенти коротко і конкретно описують виконану роботу, не переписують конспекти закріплених вихователів, плани їхньої роботи. Послідовно висвітлюють матеріал, дотримуючись правил оформлення. За результатами практики кожен студент подає керівнику звіт (конспект) з пронумерованими сторінками, в якому висвітлює наступні питання:

- мета і завдання психолога в установі;
- перелік цілей, завдань у роботі психолога: суб'єкт і об'єкти, продукт і результат, засоби і методики діяльності психолога;
- функції практичних психологів в установі;

- презентація конкретних видів діяльності психолога: психологічного консультування, психокорекції, психопрофілактики, організаційно-методичної роботи, спостереження;
- про зміст документації практичного психолога (посадова інструкція, положення про психологічну службу, положення про кабінет, Етичний кодекс психолога, Конвенція ООН про права дитини, перспективний і річний план роботи психолога, Закон про освіту, перелік звітних документів психолога, форми і терміни звітності, підпорядкування практичного психолога в установі даного типу;
- характеристика проблем, з якими зверталися до психолога, залежність проблем від специфіки організації;
- мета, умови проведення та результати дослідження (спостереження, бесіда), проведеного практичним психологом психодіагностичних, психокорекційних процедур.

Звіт затверджується керівником практики від бази практики, перевіряється керівником-методистом практики.

Література

1. Анатази А. Психологическое тестирование: В 2-х кн. — М., 1982.
2. Активные методы в работе психолога: Сб. науч. тр. / Отв. ред. И. В. Дубровина. — М., 1997 — 165 с.
3. Ануфриев А. Ф. Психологический диагноз: система основных понятий. — М., 1995. — 160 с.
4. Берулава Г. А. Диагностика и развитие мышления подростков. — Витебск, 1993. — 240 с.
5. Бурлачук Л. Ф., Савченко Е. П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). — К., 1995. — 100 с.
6. Волков И. П. Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. — Л., 1970. — 88 с.
7. Воронин А. Н. Диагностика невербальной проективности (краткий вариант теста Торренса) // Психологическое обозрение. — 1995. — № 1. — С. 31–33; 75–87.

РОЗДІЛ II. ВИРОБНИЧІ ПРАКТИКИ

Виробнича педагогічна практика

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Виробнича практика студентів спеціальності «Психологія» є невід’ємною складовою освітньої підготовки бакалаврів, основним завданням якої є закріплення теоретичних знань, отриманих у процесі навчання, формування у майбутнього психолога професійного вміння приймати самостійні рішення в певних соціальних умовах, оволодіння студентами сучасними методами, формами організації своєї діяльності.

У період практики закладаються основи досвіду професійної діяльності, практичних умінь і навичок, професійних якостей особистості майбутнього фахівця з психології за освітньо-кваліфікаційним рівнем “бакалавр”.

Мета виробничої практики — удосконалити професійні вміння та навички на основі ознайомлення з практичною діяльністю психолога та її теоретичного осмислення.

Завдання практики:

- закріплення і практичне використання теоретичних знань з фахових дисциплін;
- формування професійної ідентифікації майбутніх психологів, їх професійної самосвідомості;
- формування умінь і навичок для реалізації психодіагностичної, профілактичної, розвивальної та психокорекційної функцій психолога;
- формування та закріплення умінь складати програму дій на основі самостійно сформульованих гіпотез;
- вивчення технології проведення дослідження.

Відповідно до специфіки бази практики практикантам пропонуються різні види та класи завдань професійної діяльності, види умінь та рівні їх сформованості, які представлені у Галузевому стандарті вищої освіти для спеціальності “Психологія”.

До типових завдань діяльності психолога належать:

- професійна;
- соціально-виробнича;
- соціально-побутова.

До видів вмінь, які повинен засвоїти психолог освітнього рівня “бакалавр”, належать предметно-практичні; предметно-розумові; знаково-практичні; знаково-розумові; вміння виконувати дію, використовуючи на матеріальні носії інформації щодо неї; уміння

виконувати дію, спираючись на постійний розумовий контроль без допомоги матеріальних носіїв інформації; уміння виконувати дію автоматично, на рівні навички.

Після проходження виробничої практики студент повинен

знати:

- структуру програми психологічного дослідження;
- етапи проведення психодіагностичного дослідження;
- технологію проведення спостереження;
- технологію розроблення анкет психологічного дослідження;
- технологію проведення інтерв'ю;
- специфіку застосування методу тестування у психодіагностичній діяльності психолога.

Специфіка діяльності конкретної бази практики вимагає від студентів-практикантів сумлінного виконання відповідних завдань.

У ході практики студенти-психологи повинні сформувати і закріпити такі

вміння:

- спостерігати за поведінкою клієнта, за діями навчальної чи професійної групи;
- спеціальним чином організовувати професійне спілкування (просвітницька бесіда, індивідуальне консультування);
- застосовувати різні методи діагностично-корекційної роботи;
- проводити індивідуальні та групові психологічні дослідження;
- організовувати власну професійну діяльність, аналізувати результати її виконання.

Компетентності, якими повинні оволодіти студенти:

Загальні компетентності

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально- психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу.

ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК12. Здатність розуміти психологічний зміст суспільних процесів і впливати на них з позицій принципу гуманізму; ставитись з повагою до мультикультурності та різноманітності.

Фахові компетентності:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології. СК4.

Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту населення.

СК10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання:

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технологій психологічної допомоги.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, які мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

Проходження практики у середніх закладах передбачає реалізацію таких завдань:

Аналізувати психологічні складові навчально-виховного процесу в середній і вищій школах
Здійснювати психологічний аналіз засобів психологічного впливу та видів комунікації
Здійснювати психологічний аналіз розвитку психічних процесів і властивостей особистості учня з урахуванням віку
Забезпечувати психопрофілактичну та профорієнтаційну роботу серед населення
Аналізувати актуальні проблеми зайнятості з урахуванням психологічної специфіки
Проводити конкретну методичну роботу у сфері профорієнтації на

етапі професійного визначення
Здійснювати психопрофілактичну роботу з проблемними особами підліткового та юнацького віку, у “групах ризику”, безпритульних
Забезпечувати та здійснювати навчально-виховну роботу у середній і вищій школах, спеціальних закладах та установах
Розробляти психологічні засоби формування та розвитку особистості, методичного забезпечення виховного процесу
Впроваджувати новітні психолого-педагогічні методи для забезпечення ефективного спілкування та психологічного впливу
Визначати основні види проблемних ситуацій, що виникають у сім’ї, шляхи їх розв’язання
Подавати відповідну психологічну допомогу вихованцям спеціалізованих закладів та установ
Проектувати зміст і напрями індивідуального розвитку особистості клієнта та складання на цій основі життєвих планів

Зміст практики

Організація та проведення практики

Виробнича практика студентів регламентується відповідними документами Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника і складається з трьох етапів.

1. Підготовчий

На цьому етапі викладачі кафедри психології розробляють програму виробничої практики. Протягом семестру, що передує практиці, студенти ознайомлюються з програмою; на її основі розробляють індивідуальні плани роботи, враховуючи специфіку установи, де відбудуватиметься практика.

Керівник практики перевіряє і коригує плани згідно з функціональними обов'язками психолога.

За тиждень до початку практики кафедра психології організовує настановчу конференцію, де визначаються мета, завдання, які повинен реалізувати практикант, і здійснюється прикріплення студентів.

за керівниками-викладачами (методистами), які керуватимуть практикою.

2. Основний

Робочий день практиканта визначається правилами трудового розпорядку та режимом роботи установи або організації, де студент проходить практику.

Кожний студент працює за індивідуальним планом. План виробничої практики необхідно скласти так, щоб у ньому було максимально розкрито функції, які виконує психолог у своїй практичній діяльності.

З огляду на зазначені вимоги, індивідуальний план студента-практиканта повинен бути спрямований на формування вмінь і навичок у таких сферах діяльності практичного психолога:

1. Практична самотійна психодіагностика: психологічне обстеження школярів, встановлення психологічного діагнозу та визначення проблем, що ускладнюють розвиток особистості.
2. Профілактична функція: запобігання відхиленням у поведінці особистості, виникненню конфліктів і проблем у міжособистісних стосунках; запобігання створенню конфліктних ситуацій в навчальній діяльності школярів.
3. Психологічна експертиза: визначення психічних якостей, здібностей і перспектив розвитку окремої особистості, структури та змісту спілкування в колективі; оцінювання психологічної ефективності нових технологій діагностики, корекції та консультування особистості клієнта або групи.

4. Методи контролю

Контроль за проходженням практики здійснюється керівником-методистом з практики і бази практики. Фаховий керівник здійснює поточний і підсумковий контроль за виконанням окремих розділів і всієї програми студентами-практикантами. Студенти повинні мати щоденник практики, у якому міститься інформація про виконання завдань протягом кожного дня практики, які відповідають всім пунктам індивідуального плану, та кількість годин роботи. Фаховий керівник веде контроль за виконанням індивідуального плану та робить відповідну відмітку про виконання у щоденнику практиканта.

Вимоги до звіту

Студенти звітують про виконання програми практики та індивідуального плану після закінчення.

Загальна форма звітності полягає в поданні письмового звіту про практику, підписаного безпосередньо фаховим керівником та керівником від бази практики, який з іншими документами (щоденник, характеристика на студента, конспекти і інше) подаються на рецензування керівнику практики від навчального закладу.

Звіт про проходження практики повинен містити відомості про виконану роботу студентом, участь у виховних заходах, висновки і пропозиції щодо проходження практики.

Для узагальнення матеріалів, підготовлених і зібраних під час практики та складання звіту, студентам відводиться 2-3 дні в кінці практики.

Підтвердження підсумків практики

Студент захищає звіт з практики (з диференційованою оцінкою) в комісії, призначеній завідувачем кафедри. До складу комісії входять фахові керівники практики і за можливості баз практики, викладачі кафедри, які викладали спеціальні дисципліни.

Залік у студентів приймається протягом перших десяти днів після закінчення практики. Оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість і залікову книжку студентів з підписом фахового керівника.

Студенту, який не виконав програми практики з поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно. Студент, який востаннє отримав негативну оцінку комісії за практику, відраховується.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (пояснення)
90 – 100	A	відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
80 – 89	B	дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
70 – 79	C	добре (загалом правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
60 – 69	D	задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
50 – 59	E	достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)

5. Методичне забезпечення

1. Діагностика досліджень школярів різного віку.
2. Навчально-методичні рекомендації з проходження виробничої практики.
3. Тренінги для вивчення впливу взаємодії батьків і школярів на формування взаємин між ними.
4. Лекції з психологічних дисциплін.

Рекомендована література

1. Авторські програми з психології / Упоряд. О. Главник. Київ.: Шкільний світ, 2002. – 112 с.
2. Адаптація дитини до школи / Упорядники: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. Київ.: Мікрос-СВС, 2003. 111 с.
3. Анастаси А. Психологическое тестирование. Кн.2. М.: Педагогика, 1982. 294 с.
4. Анастаси А., Урина С. Психологическое тестирование. – 7-е изд. СПб.: Питер, 2003. 688 с.
5. Афанасьева Н.В., Малухина Н.В., Пашнина М.Г. Профорориентационный тренинг для старшеклассников «Твой выбор». – СПб.: Речь, 2007. 366 с.
6. Байярд Р.Т., Байярд Д. Ваш беспокойный подросток. Москва: Просвещение, 1991. 224 с.
7. Бакли Р., Кэйпл Дж. Теория и практика тренинга. СПб.: Питер, 2002. 352 с.
8. Биркенбиль Ф. Коммуникационный тренинг: Наука общения для всех. Москва: ФАИР-ПРЕСС, 2002. – 352 с.
9. Бишоп С. Тренинг ассертивности. СПб.: Питер, 2001. 208 с.
10. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике. СПб.: Питер, 2000. 528 с.
11. Бурменская Г.В., Карабанова О.А., Лидерс А.Г. Возрастно-психологическое консультирование. Москва.: Изд-во МГУ, 1990. 136 с.
12. Васьківська С.В. Основи психологічного консультування: Навчальний посібник. Київ: Четверта хвиля, 2004. 256 с.
13. Васьковская С.В., Горностай П.П. Психологическое консультирование: Ситуационные задачи. Київ: Вища школа, 1996. 192 с.
14. Вачков И.В. Общие тренинговые методы. Основы технологии группового

тренинга. Психотехники: Учебное пособие. Москва: Ось-89, 2000. 224 с.

15. Выбойщик И.В., Шакуров З.А. Личностный многофакторный опросник Р. Кеттелла: Учебное пособие. Челябинск: Изд. ЮУрГУ, 2000. 54 с.

16. Геберт Д. Организационная психология. Человек и организация. / Пер. с нем. Харків: Изд-во гуманітарний центр, 2006. 624 с.

17. Горбунова В.В. Етичні та правові аспекти психологічних досліджень. Практична психологія соціальної роботи., 2005, № 3. С. 18-23.

18. Горностай П.П., Васьковская С.В. Теория и практика психологического консультирования. Проблемный подход. Київ: Наукова думка, 1995. 128 с.

19. Гришин В.В., Лушин П.В. Методики психодиагностики в учебно-воспитательном процессе. Москва: ИКА «Москва», 1990. 64 с.

20. Гришина Н.В. К вопросу о предрасположенности к конфликтному поведению. Психические состояния / Под. ред. А.А. Крылова и др. Львов, 1982. С. 90-96.

21. Диагностика эмоционально-нравственного развития / ред. и сост. И.Б. Дерманова. СПб.: Издательство «Речь», 2002. 76 с.

22. Діагностика і корекція емоційних станів молодших школярів / Укладачі: Л.А. Лавренчук, Л.А. Скаковська, Є.С. Клецова. Житомир, 2002. 47 с.

23. Документація психолога / Упорядник Т. Гончаренко. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2005. 120 с.

24. Драгунский В.В. Цветовой личностный тест: практическое пособие. Москва: АСТ, Мн.: Харвест, 2001. 448 с.

25. Дубровина И.В. и др. Рабочая книга школьного психолога. Москва: 32 Просвещение, 1991. 304 с.

26. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – 2-е изд., перераб. СПб.: Питер, 2001. 400 с.

27. Иванова Е.М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1987. 208 с.
28. Ильин Е.П. Методики изучения соотношения первой и второй сигнальных систем. СПб.: Питер, 2001. С. 368-373.
29. Інтелектуальні здібності дитини / Упорядники: С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. Київ: Мікрос-СВС, 2003. 96 с.

Спеціальність **Середня освіта.Історія**

Виробнича педагогічна практика

Курс IV, семестр 8

За навчальним планом на IV курсі протягом 6 тижнів у восьмому семестрі проводиться виробнича (педагогічна) практика у середній ланці загальноосвітніх навчальних закладів. Цією практикою розпочинається початковий етап засвоєння основ педагогічної професії. Ця форма практичної підготовки спрямована на вивчення педагогічних і організаційно-методичних засад навчально-виховного процесу. Протягом педагогічної практики студенти-практиканти самостійно проводять окремі види занять з учнями, знайомляться з роботою вчителя зі спеціальності, беруть участь у навчально-виховній та методичній роботі вчителів.

Головним критерієм оцінки результатів педагогічної практики є рівень сформованості професійно значущих умінь та рівень професійної спрямованості майбутніх учителів (зацікавленість у педагогічній професії, активність, творче та відповідальне ставлення до роботи вчителя тощо).

2. Цілі та завдання практики

Метою практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі майбутньої професії, формування у них на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань, професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Найважливішими завданнями практики є:

- поглиблення зв'язку теоретичних знань із реальним педагогічним процесом, використання їх у розв'язанні конкретних навчальних і виховних завдань, формування психологічної готовності до роботи в школі;

- формування у майбутніх учителів педагогічних умінь та навичок практичної діяльності в навчально-виховних закладах, потреби в безперервній педагогічній самоосвіті;
- оволодіння сучасними методами й формами педагогічної діяльності, новими прогресивними технологіями навчання;
- формування творчого дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Після завершення педагогічної практики студент повинен уміти:

- застосовувати різні методи й прийоми ведення навчально-виховної роботи, спираючись на засоби навчання як на уроках, так і в позаурочний час;
- готувати й проводити уроки різних типів;
- складати план-конспект уроку відповідно до сучасних вимог методичної науки;
- оцінювати знання та вміння учнів у відповідності з вимогами нормативних документів;
- обладнати шкільний кабінет;
- вести методичні дослідження;
- працювати з науково-методичною літературою.

Обов'язки студентів-практикантів:

- участь в настановчій конференції з педагогічної практики;
- вивчення системи роботи навчально-виховного закладу в цілому;
- вивчення методики і техніки проведення уроку, інших форм організації навчання (лабораторні й практичні роботи, практикуми, факультативні заняття, навчальні екскурсії та ін.) шляхом відвідування й аналізу відвіданих уроків вчителя історії, інших вчителів;
- вивчення різноманітних форм і методів позакласної роботи, безпосередня участь у виховному процесі (проведення тематичного вечора, КВК, олімпіади, тижня історії та ін. – залікового заходу);

- здійснення дослідження психолого-педагогічної структури особистості учня й оформлення у вигляді психолого-педагогічної характеристики, збирання емпіричного матеріалу з метою його використання у роботі з формування й розвитку колективу учнів;
- під час педагогічної практики студенти повинні дотримуватися правил внутрішнього розпорядку школи, виконувати розпорядження адміністрації та керівників практики;
- студент-практикант зобов'язаний кожного робочого дня працювати не менше 6 годин у закладі освіти;
- протягом перших трьох днів студент повинен скласти індивідуальний план проходження педагогічної практики і завірити його у групового методиста, закріпитися за певним класом в якості класного керівника і проводити в подальшому в цьому класі уроки;
- за час практики студент повинен провести не менше 8 залікових уроків у закріпленому класі, оцінки за які вчителем історії заносяться до відомості-характеристики;
- для ознайомлення з навчальним процесом у закріпленому класі, відвідати не менше 5 уроків учителів різних предметів;
- з метою вивчення педагогічного досвіду та системи роботи на уроках історії відвідати не менше 5 уроків учителя-предметника;
- з метою опанування уміннями аналізувати уроки, вести методичні дослідження, брати участь у методичних нарадах;
- під час практики студенти ведуть щоденники психологічних спостережень та особистих роздумів педагогічного характеру, в яких роблять поточні записи виконаної роботи в школі (спостереження і результати аналізу відвіданих уроків, самоаналізи уроків, зміст методичних зауважень вчителя щодо плану-конспекту уроку та його проведення, результати обговорення та характер висловлених зауважень, відомості про позакласну і позашкільну роботу, про виховні заходи
- у закріпленому класі, а також характер висловлених зауважень);

- після завершення практики студенти протягом 3-х днів мають здати всю звітну документацію: індивідуальний план; відомість-характеристику, завірену підписом директора школи і печаткою; педагогічний щоденник; звіт про проходження педагогічної практики, плани-конспекти уроків та психолого-педагогічну характеристику учня та класу;
- участь у підсумковій конференції з педагогічної практики (виступ з доповіддю, рефератом, викладення підсумків дослідження та ін.).

Організація й проведення педагогічної практики

Педагогічна практика на історичному факультеті організовується адміністрацією інституту і кафедрою соціально-економічних та природничих дисциплін. Кафедрою завчасно здійснюється розподіл студентів для проходження педагогічної практики. Проходження практики відбувається у групах (з 5-10 студентів), які направляються у базові школи міста й області, що мають усі необхідні умови для здійснення професійної освіти.

Перед початком педагогічної практики адміністрацією інституту і кафедрою соціально-економічних та природничих дисциплін проводять настановчу конференцію, яка присвячується ознайомленню студентів із порядком проходження педагогічної практики, правами й обов'язками студентів, змістом практики. Загальне керівництво педагогічною практикою здійснює керівник практики інституту. Безпосереднє керівництво групою студентів-практикантів покладається на групового методиста. Методист студентської групи призначається з викладацького складу факультету або з числа найдосвідчених учителів базових шкіл. На період практики в кожній групі призначається староста.

Обов'язки старост студентських груп:

- разом із методистом і учителем-предметником староста планує роботу студентської групи;

- протягом першого тижня після початку практики староста подає керівнику розклад дзвінків у школі і графік проведення уроків та позакласних заходів студентами-практикантами;
- організовує відвідування студентів й аналіз уроків та позакласних заходів;
- протягом 3-х днів після завершення практики старости збирають усю документацію студентів своєї групи і подають її на кафедру.

Облік і оцінка роботи студентів-практикантів

Поточний контроль за роботою студентів-практикантів здійснюється старостою групи, методистом, кафедральним керівником й адміністрацією інституту.

Протягом терміну практики методист відвідує уроки студентів, організовує обговорення й аналіз, виставляє поточні оцінки за проведені уроки.

Після завершення педагогічної практики студенти у зазначений термін подають на кафедру соціально-економічних та природничих дисциплін звітну документацію (індивідуальний план, педагогічний щоденник, відомість-характеристику, звіт про проходження педагогічної практики, плани-конспекти та психолого-педагогічну характеристику). На підставі аналізу всіх поданих документів, результатів роботи студента з груповим методистом та захисту звіту приймається рішення комісії керівників практики про виконання програми й виставлення оцінки.

Протягом двох тижнів після завершення практики призначаються захисти звітів студентів-практикантів у комісії керівників практики.

Облік і оцінка результатів роботи завершується на підсумковій конференції з педагогічної практики, що призначається після завершення захисту звітів студентами.

Студент, робота якого була визнана незадовільною, вважається таким, що не виконав навчального плану семестру. За рішенням кафедри йому може бути призначене повторне проходження практики. Відповідно до «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України» студенту,

який не виконав програму практики без поважних причин, може бути надано право проходження практики повторно. Студент, який отримав негативну оцінку з практики в комісії, відраховується з вищого навчального закладу.